

ความสุขของครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

WELL-BEING FAMILY UNDER THE CONTEXT
OF COEXISTENCE IN HOUSEHOLD

เอนกพงศ์ อธิธิจันทร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2564

ความสุขของครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

ปริญญาานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

WELL-BEING FAMILY UNDER THE CONTEXT
OF COEXISTENCE IN HOUSEHOLD

ANEKPONG ITTIJAN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of MASTER OF SCIENCE
(Applied Behavioral Science Research)
BEHAVIORAL SCIENCE RESEARCH INSTITUTE, Srinakharinwirot University

2021

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

ความสุขของครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

ของ

เอนกพงศ์ อธิธิจันทร์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐสุกรี จันประเสริฐ)	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรากร ทรัพย์วิระปกรณ์)
..... ที่ปรึกษาร่วม กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริสรา พึ่งโพธิ์สม)	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญานี พูนพล)

ชื่อเรื่อง	ความสุขของครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่ พักอาศัย
ผู้วิจัย	เอนกพงศ์ อธิกิจจันทร์
ปริญญา	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2564
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิภากร จันประเสริฐ
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นริศรา พึ่งโพธิ์สม

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทำความเข้าใจความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย 2) ศึกษาเงื่อนไขของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย 3) ค้นหาแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย ออกแบบการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาเฉพาะกรณี กำหนดให้รูปแบบและประเภทครัวเรือนเป็นกรณีศึกษา มีผู้ให้ข้อมูลเป็นสมาชิกครัวเรือนที่เลือกแบบเจาะจง (Purposeful sampling) ร่วมกับแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จากจำนวน 8 ครอบครัว ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา พบว่า ความหมายของความสุขครอบครัวแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ความสุขครอบครัวภายใต้สัมพันธภาพที่ดีของครอบครัว และความสุขครอบครัวภายใต้ความเพียงพอของพื้นที่ใช้สอยในที่พักอาศัย ส่วนเงื่อนไขความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย พบ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การปฏิบัติตามหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกัน 2) การปรับตัวและทำใจยอมรับการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว และ 3) การไม่รู้กลัฟพื้นที่ส่วนตัว ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ควรเริ่มต้นจากการรักษาสัมพันธภาพที่ดีของครอบครัว การปฏิบัติตามหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกัน การทำใจยอมรับและปรับตัว ข้อค้นพบนี้มีประโยชน์ในเชิงวิชาการและนำไปใช้เสริมสร้างความสุขครอบครัว

คำสำคัญ : ความสุขของครอบครัว, การอยู่ร่วมกัน, สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

Title	WELL-BEING FAMILY UNDER THE CONTEXT OF COEXISTENCE IN HOUSEHOLD
Author	ANEKPONG ITTIJAN
Degree	MASTER OF SCIENCE
Academic Year	2021
Thesis Advisor	Assistant Professor Thasuk Junprasert
Co Advisor	Assistant Professor Narisara Peungposop

The objectives of this research are as follows: (1) to understand the meaning of family happiness in the context of coexistence in residential architecture; (2) to study the conditions of family happiness in the context of coexistence in accommodation architecture; (3) to find ways to enhance family happiness in the context of coexistence in residential architecture. The research design was qualitative research, to determine household patterns and types as a case study. The data were collected from eight households with Purposeful Sampling and Snowball Sampling. The results of the content analysis revealed that the meaning of family happiness can be divided into two characteristics are family happiness in family relationships and family happiness in the sufficiency of living space in a residence. The conditions for family happiness can be divided into three issues: (1) compliance in terms of roles and duties and respect the rules of each other; (2) adjusting and accepting the lifestyles of family members; and (3) non-invasion of personal space. Therefore, guidelines for enhancing family happiness should start with maintaining good family relationships, compliance in terms of duties and respect for rules on acceptance and adaption. The findings are academically useful and can be used to enhance family happiness.

Keyword : family happiness, coexistence, residential architecture

กิตติกรรมประกาศ

ด้วยพื้นฐานเดิมผมเป็นสถาปนิก ทำงานด้านการออกแบบมาโดยตลอด การได้ตัดสินใจมาศึกษาต่อวิจัยพฤติกรรมศาสตร์นี้ถือเป็นการก้าวข้ามศาสตร์ ในระยะแรกต้องปรับความเข้าใจกับตัวเองมาก ในระหว่างเรียนทฤษฎีนั้น องค์ความรู้ถูกเติมเต็ม ต้องจดจำ ต้องเข้าใจ ต้องนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง พอถึงโหมดการทำวิจัยผมยอมรับว่ามีความกังวลใจมาเป็นระยะ เนื่องด้วยสิ่งที่ต้องทำต้องอาศัยทั้งร่างกายซึ่งต้องสร้างสมดุลเวลาของงานที่ทำประจำและเวลาทำวิจัย และแรงใจซึ่งต้องคนที่พูดภาษาเดียวกันกับเรารู้เรื่องถึงจะเข้าถึงหัวอก ดังนั้นผมจึงขอขอบคุณบุคคลเหล่านี้ไว้มา ณ โอกาสนี้

ผศ.ดร.ฐาสุภกร จันประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลักและ ผศ.ดร.นริศรา พึ่งโพธิ์สม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ตลอดเวลาที่ต้องตรวจทานไปพร้อม ๆ กัน ขอขอบคุณอาจารย์ทั้งสองที่เปิดโอกาสให้ผมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประทับใจประทับใจมาโดยตลอด มากกว่าหน้าที่ให้คำปรึกษาคือความเกื้อกูล

เจ้าหน้าที่สถาบัน ขอขอบคุณที่คอยดูแล ให้คำแนะนำถึงขั้นตอนและเงื่อนไข จนกลายเป็นพี่เป็นน้องกันที่สุดในที่สุด

รุ่นพี่รุ่นน้องสถาบัน ขอขอบคุณที่หยิบยื่นความเป็นกันเอง หลาย ๆ โอกาสที่พวกเราได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการ ด้วยสถาบันเราเป็นสหศาสตร์ทำให้เห็นมุมมองหลากหลายและลึกซึ้ง

เจ้านาย พี่น้อง เพื่อนร่วมงาน ทุก ๆ แห่ง ขอขอบคุณที่ให้ใช้เวลาคาบเกี่ยวระหว่างเรียนและทำงาน และคอยสอบถามถึงความคืบหน้าอยู่เรื่อยมา

สุดท้ายคงเป็นกลุ่มก๊วนที่อยู่ร่วมทุกขั้วร่วมสุขกันมา สลับตำแหน่งกันเล่นเป็นผู้ถือ แต่เราก็ผ่านเป็นผู้แท็กกันมาได้ หลังจากนั้นคงต้องแยกย้ายกันไปตามฝัน ถนนมิตรภาพสุดทางที่หนองคาย แต่ถนนของเรามันต้องรอบโลก

เพียงความตัดสินใจชั่ววูบในวันนั้นถึงมีปริญญาบัตรฉบับสมบูรณ์เล่มนี้ ซึ่งมันสามารถใช้บอกเล่าความเป็นตัวตนของผมได้เป็นอย่างดี ขอขอบคุณตัวเองที่ตัดสินใจทำและประสบความสำเร็จอีกก้าวอย่าง

เอนกพงศ์ อิทธิจันทร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ	ฏ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญ	1
คำถามการวิจัย.....	6
ความมุ่งหมายของการวิจัย	6
ความสำคัญของการวิจัย	6
ความสำคัญด้านการสร้างองค์ความรู้เชิงวิชาการ	6
ความสำคัญด้านการสร้างแนวทางเพื่อการปฏิบัติ.....	6
ขอบเขตของการวิจัย	7
ขอบเขตด้านวิธีวิทยาการวิจัย.....	7
ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล	7
ขอบเขตด้านเนื้อหา	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับความสุข.....	11
1.1 ความหมายและองค์ประกอบของความสุข	12

1.2 การวัดความสุข	15
1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุข	22
ส่วนที่ 2 แนวคิดวิถีชีวิตของครอบครัว.....	23
สัมพันธภาพและบทบาทของครอบครัว	24
รูปแบบของครอบครัว	25
การเปลี่ยนแปลงครอบครัว.....	26
การเปลี่ยนแปลงครัวเรือน.....	26
ส่วนที่ 3 ความสุขภายใต้การออกแบบสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย เงื่อนไขเชิงบูรณาการด้าน พฤติกรรมศาสตร์.....	27
จิตวิทยาสภาพแวดล้อม (Environmental Psychology)	28
อาณาเขตครอบครอง (Territoriality of Human Beings)	30
พฤติกรรมการณ์ที่ว่างส่วนบุคคล (Personal Space Behavior)	32
ความต้องการภาวะเป็นส่วนตัว (Needs of Privacy)	34
ความแออัด (Crowding)	34
ความเกี่ยวข้องกันของการมีอาณาเขตครอบครอง พฤติกรรมการณ์ที่ว่างส่วนบุคคล ความ ต้องการภาวะเป็นส่วนตัว และความแออัด (Relationships of Territoriality, Personal Space Behavior, Needs of Privacy and Crowding).....	35
วรรณกรรมและความคิดเชิงทฤษฎีสถาปัตยกรรม	36
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)	37
ส่วนที่ 4 วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี.....	38
ความหมายและลักษณะของการศึกษาเฉพาะกรณี.....	38
การเลือกกรณีตัวอย่าง.....	39
ส่วนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	40
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	42

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย.....	42
วิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล.....	44
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	45
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล.....	55
การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล.....	56
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
ตอนที่ 1 บริบทของครอบครัว.....	57
ตอนที่ 2 ความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันตยกรรมที่พัท ทาศัย.....	89
ความหมายในลักษณะที่ 1 ความสุขครอบครัวภายใต้สัมพันธภาพที่ดีของครอบครัว.....	90
ความหมายในลักษณะที่ 2 ความสุขครอบครัวภายใต้ความเพียงพอของพื้นที่ใช้สอยในที่ พักอาศัย.....	91
ตอนที่ 3 เงื่อนไขของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันตยกรรมที่พัท ทาศัย.....	92
1. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกัน.....	92
2. การปรับตัวและทำใจยอมรับการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว.....	93
3. การไม่รุกร้าพื้นที่ส่วนตัว.....	95
ตอนที่ 4 แนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันใน สถาบันตยกรรมที่พัททาศัย.....	96
บทที่ 5 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	100
1.สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	101

ส่วนที่ 1 ความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันสถาปัตยกรรมที่ พักอาศัย	101
ส่วนที่ 2 เงื่อนไขของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พัก อาศัย	103
ส่วนที่ 3 แนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกัน สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย	106
2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	108
ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ	108
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	109
บรรณานุกรม	110
ประวัติผู้เขียน.....	113

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 รูปแบบครัวเรือนและประเภทที่พักอาศัยของผู้ให้ข้อมูล	43
ตาราง 2 สรุปผู้ให้ข้อมูลของการวิจัยตามความมุ่งหมายการวิจัย	44
ตาราง 3 ประเด็นคำถามและตัวอย่างคำถามพร้อมใช้.....	47
ตาราง 4 ประเด็นคำถามและตัวอย่างคำถามพร้อมใช้ สำหรับทำความเข้าใจสภาวะการณ์ของ ความสุขครอบครัว กระบวนการและเงื่อนไขของความสุขครอบครัว	49
ตาราง 5 ประเด็นคำถามและตัวอย่างคำถามพร้อมใช้ สำหรับทำความเข้าใจความหมายของ ความสุขครอบครัว กระบวนการและเงื่อนไขของความสุขครอบครัว	51
ตาราง 6 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 1	59
ตาราง 7 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 2	62
ตาราง 8 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 3	66
ตาราง 9 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 4	69
ตาราง 10 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 5	73
ตาราง 11 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 6	77
ตาราง 12 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 7	82
ตาราง 13 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 8	86

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างค่าเฉลี่ยความสุขของคนอเมริกา และรายได้ต่อคนตั้งแต่ปี 1972-2003.....	16
ภาพประกอบ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของคนอเมริกา ความพึงพอใจในชีวิต.....	17
ภาพประกอบ 3 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตและอายุของ (a) คนอังกฤษ (British Household Panel Survey) (a) คนเยอรมัน (German Socio-Economic Panel) (c) คนออสเตรเลีย (HILDA) และ (d) คนที่มีอาชีพเป็นหมอในออสเตรเลีย (MABEL).....	18
ภาพประกอบ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิต และดัชนีคุณภาพชีวิตในแต่ละรัฐของอเมริกา	21
ภาพประกอบ 5 กรอบจิตวิทยาสภาพแวดล้อม : สาระเกี่ยวกับความสัมพันธ์มนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพที่เป็นข้อพิจารณาต่องานออกแบบ	30
ภาพประกอบ 6 แผนภาพระยะส่วนบุคคลที่เหมาะสมกับระยะที่ไม่เหมาะสม	33
ภาพประกอบ 7 ผังความสัมพันธ์ขอความน่าแน่นสูงต่อการมีอาณาเขตครอบครองพฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคล การมีภาวะเป็นส่วนตัว ต่อความรู้สึกแออัดและความเครียด.....	36
ภาพประกอบ 8 กรอบแนวคิดการวิจัย	41
ภาพประกอบ 9 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 1	61
ภาพประกอบ 10 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 2	65
ภาพประกอบ 11 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 3	68
ภาพประกอบ 12 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 4	72
ภาพประกอบ 13 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 5	76
ภาพประกอบ 14 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 6	80
ภาพประกอบ 15 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 7	85
ภาพประกอบ 16 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 8	89

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า “ความสุข” เป็นความปรารถนาของมนุษย์ทุกคน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีความต้องการ (theory of need) ของมนุษย์ซึ่งเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ถูกพัฒนาขึ้นโดย อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) อันประกอบด้วยลำดับขั้นความต้องการ 5 ชั้น ได้แก่ 1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) 3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) 4) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) 5) ความต้องการเติมเต็มความสมบูรณ์ให้ชีวิต (Self-actualization Needs) จากความต้องการลำดับต่ำสุดที่เป็นพื้นฐานของชีวิต มีแรงผลักดันทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย เป็นต้น เมื่อได้รับการตอบสนองอย่างไม่ขาดแคลนแล้วในลำดับถัดมาจึงเป็นความต้องการความปลอดภัยจากอันตรายทั้งทางกายและจิตใจ และเพิ่มพูนขึ้นเป็นความต้องการความรัก มิตรภาพ ความใกล้ชิดผูกพัน ต้องการเพื่อน การเข้าสมาคมกับผู้อื่น ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม จนสามารถสร้างสถานภาพของตัวเองให้มีความรู้สึกมั่นใจ ความภูมิใจ การนับถือตัวเอง พร้อมพัฒนาถึงความต้องการขั้นสูงสุดคือการพัฒนาทักษะความสามารถให้ถึงขีดสุด มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจและการคิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ อาจเรียกความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดนี้ว่า “ความสุข” นั่นเอง

การประเมินความสุขของประชากรในลำดับแรกเริ่มนั้น องค์การสหประชาชาติ โดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Program: UNDP) ร่วมกับธนาคารโลก (World Bank) ได้นำเสนอแนวคิด “ความอยู่ดีมีสุข” หรือ “Well-being” ขึ้นในปี ค.ศ. 1950 เพื่อชี้วัดถึงความอยู่ดีมีสุขในประเทศกลุ่มเอเชียแปซิฟิก โดยอ้างอิงจากตัวชี้วัดทางด้านสังคม (new social indicators) ซึ่งในระยะเริ่มแรกของแนวคิดนี้มาจากสำนักอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarian) (สมบูรณ ศิริประชัย, 2554) แต่แนวความคิดที่มีอิทธิพลที่สุดนั้นส่วนหนึ่งมาจากงานของอมาตยา เซน (Amartya Sen) นักเศรษฐศาสตร์ผู้ได้รับรางวัลโนเบลในปี ค.ศ. 1998 ที่กล่าวถึง “การเพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์” (Capability Approach) อันหมายถึงอิสรภาพในการดำรงชีวิตรวมกับขีดความสามารถ (Capabilities) จนเชื่อมโยงไปถึงความสำเร็จ (Functioning's) ในสิ่งที่ต้องการ ซึ่งแต่ละปัจจัยต่างก็มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ซึ่งรูปแบบการวัดนี้เรียกอีกแบบหนึ่งว่าแบบวัดการพัฒนาของมนุษย์ และการวัดผลการ

พัฒนาของมนุษย์นี้จะมุ่งผลลัพธ์ (Result) ในที่นี้อาจหมายถึงความสุข ซึ่งมากกว่าการวัดเฉพาะผลผลิตและผลได้ (Output and outcome)

สำหรับประเทศไทยนั้นเริ่มต้นการประเมินความสุขของประชากรจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) และฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่ได้ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาเป็นแบบองค์รวมภายใต้กรอบแนวคิด “ความอยู่ดีมีสุข” หรือ “Well-being” ต่อมาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และฉบับ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้ให้การต่อยอดความสำคัญในเรื่อง “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” โดยเน้นการพัฒนาให้เกิดสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งนักวิชาการไทยเรียก “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” แตกต่างกันไป เช่น “ความอยู่ดีมีสุข” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540; สมชาย ศักดาเวคีอิสร, 2544; บัณฑิต พรหมพักพิง, 2549; นิตยา สุภาภรณ์, 2552) “ความอยู่เย็นเป็นสุข” (ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, 2549) “ความอยู่ดี” (รศรินทร์ เกรย์, วรชัย ทองไทย, และ เหวดี สุวรรณนพเก้า, 2553) “สุขภาวะ” (กัญจิกา ชัยสวัสดิ์, 2546) “ภาวะสุข” (พนิดา คชะชา, 2551) “ความผาสุก” (ภมรพรรณ ยุระยาตร์, 2554) และ “ความสุข” (สาสินี เทพสุวรรณ, ณัฐจิรา ทองเจริญชูพงศ์, และ รศรินทร์ เกรย์, 2556) โดยในวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “ความสุข” ซึ่งแตกต่างจากการเรียกความสุขตามทฤษฎีความสุข (The Theory of Happiness)

แนวความคิดเรื่อง “ความสุข” เป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจศึกษาในศาสตร์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง อาทิเช่น ทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่มุ่งประเด็นไปยังการมีการศึกษา มีงานทำ มีรายได้ที่ดีจะนำมาซึ่งความสุข ส่วนด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพนั้นถือเอาการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงปลอดโรค อายุยืนจะนำมาซึ่งความสุข สำหรับทางจิตวิทยามักจะมองว่าความสุขเป็นเรื่องของอารมณ์ ความรู้สึก ดังนั้นความสุขจึงเป็นการวัดเฉพาะความอยู่ดีทางอารมณ์ (Emotional well-being) เท่านั้น สอดคล้องกับความหมายของ “ทฤษฎีความสุข” (The Theory of Happiness) และความรู้สึกเชิงบวก (Positive Affect) แต่ถ้าเป็นความสุขที่เป็น Well-being แล้วก็จะวัดรวมเอามิติของสุขภาพกาย (Physical health) และสุขภาพใจ (Mental health) เข้าไปด้วย (Lyubomirsky, 2008) ซึ่งในการวัดและประเมินผลดังกล่าวแบ่งเป็นด้านภววิสัยหรือเชิงปริมาณ (Objective) และด้านอัตวิสัยหรือเชิงคุณภาพ (Subjective) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงด้านคุณภาพ จะเป็นการกล่าวถึงประสบการณ์ที่บุคคลให้คุณค่าถึงสภาวะการณที่ตนกำลังเป็น (Being) และกำลังทำ (Doing) เป็นการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของชีวิตตนเอง ที่ประสานกันในหลายมิติภายใต้บริบทสังคม การให้คุณค่าของบุคคล มาตรฐานความเป็นอยู่ในสังคม ความคาดหวัง เป้าหมายในชีวิต และความหวังที่มีอยู่ของบุคคล (ดาร์ณี จงอุดมการณ์ และ คณะ, 2560) เป็นไปในทิศ

ทางการแบ่งกลุ่มคนออกเป็น 2 กลุ่ม ตามทฤษฎีความต้องการ (theory of need) ได้แก่ ความต้องการที่เกิดจากความขาดแคลน (deficiency needs) เป็นความต้องการระดับต่ำจะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล และความต้องการก้าวหน้า พัฒนาตนเอง (growth needs) เป็นต้องการระดับสูง จะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายในตัวบุคคลเอง

ถึงแม้ว่าจะมีงานวิจัยหลายชิ้นจากหลายสาขาวิชาพยายามระบุถึงที่มาในการกำหนดความสุข แต่ผลที่ออกมาก็ยังค่อนข้างคลุมเครือและไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น งานวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์ของคาร์เนมันและดีลตัน (Kahneman และ Deaton, 2010) และริชาร์ด อีสเตอร์ลีน (Easterlin, 1974) พบว่า รายได้ของคนอเมริกาและความสุขมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่กล่าวถึงเงื่อนไขที่กำหนดความสุขนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ยังขึ้นอยู่กับตัวชี้วัดด้านครอบครัว สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมด้วย (เริงชัย ต้นสุชาติ และ ธรณชนก คำแก้ว, 2552) หรือแม้กระทั่งผู้คนที่อยู่ท่ามกลางเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญก้าวหน้าทางนวัตกรรม เทคโนโลยีก็ไม่ได้มีความสุขไปมากกว่าสถานที่อื่นห่างไกลจากความเจริญ กลับพบว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมีค่าเฉลี่ยความสุขต่ำกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในต่างจังหวัด (กัลยาณี เสนาสู, 2559) และแสดงให้เห็นว่าจีดีพี (ผลผลิตมวลรวมต่อหัว: Gross Domestic Product per capital: GDP) นั้นยังไม่ใช่คำตอบเดียวที่จะสามารถเป็นตัวชี้วัดค่าของความความสุขได้ ทั้งนี้ทางสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พิจารณาองค์ประกอบไว้ 7 ด้าน อันได้แก่ การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำที่ทั่วถึง มีรายได้เพียงพอ มีครอบครัวอบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่ของรัฐ เมื่อตัวชี้วัดทางสาธารณสุข การศึกษา เศรษฐกิจ ยังไม่เพียงพอต่อการวัดประเมินความสุข

นิยามการสร้างความสุขภายในบ้าน ย่อมเกิดขึ้นจากองค์ประกอบสำคัญตั้งแต่งานสถาปัตยกรรม ไปจนถึงกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว เคล็ดล็บสำคัญจึงอยู่ที่การจัดสรรส่วนประกอบต่างๆ ของบ้านทั้งในส่วนการจัดการพื้นที่ หรือแม้แต่วายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ มีงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยกับความสุข เช่น (ชุตินา ศรีอรุณ และ ไตรรัตน์ จารุทัศน์, 2563) ที่พบว่า ในปัจจุบันมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยในแนวสูงหรืออาคารชุดเพิ่มมากขึ้นเป็นจำนวนมากในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากการเจริญเติบโตของเมือง ในพื้นที่เขตชั้นในมีจำนวนจำกัดการพัฒนาอาคารสูงจึงเป็นทางเลือกที่ผู้ประกอบการต่างเลือกใช้ นำมาพัฒนาโครงการอสังหาริมทรัพย์และในปัจจุบันประชาชนก็หันมาอยู่อาศัยในอาคารประเภทอาคารชุดกันมากขึ้น ในประเทศเกาหลีใต้นั้นมีงานวิจัยที่ศึกษาถึงผลกระทบจากการอยู่อาศัยใน

อาคารสูงว่าด้วยลักษณะของอาคารที่สูงขึ้นไปนั้นทำให้มีความกังวลใจ ผู้ที่อาศัยอยู่ในอาคารสูงที่ตั้งแต่ชั้นที่ 18 ขึ้นไป อัตราเกิดโรคจิตกังวลสูงขึ้น ความดันเลือดสูงขึ้น โดยเฉพาะในผู้สูงอายุและเด็กทารก ผู้อยู่อาศัยมีความเครียดมากขึ้นจากเสียงรบกวน และการใช้งานลิฟต์รวมไปถึงด้านความปลอดภัยและอุบัติเหตุ สำหรับมุมมองคุณค่าของสถาปัตยกรรมจะเกิดขึ้นได้ก็เมื่อสถาปัตยกรรมนั้น ๆ สามารถตอบสนองปัจจัยเฉพาะตัวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น บ้านพักอาศัยที่หากผู้อยู่สามารถใช้ประโยชน์ได้สูงสุด มีความสุข และสบายใจ เมื่อได้ใช้งาน โดยอยู่ร่วมกับบริบทที่ตั้งทั้งในแง่ชุมชนและสิ่งแวดล้อมได้อย่างลงตัว

สำหรับบริบทการอยู่ร่วมกันภายใต้สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย สถาบันครอบครัวนับได้ว่าเป็นสถาบันสังคมแรกเริ่มที่มีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีบทบาทสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดที่สุดกับเรา มีหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยม ปลูกฝังความเชื่อ สร้างเสริมเจตคติ กำหนดบุคลิกภาพ พร่ำสอนวิธีประพฤติปฏิบัติตน รวมทั้งสรรสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกใหม่ สมาชิกในครอบครัวต่างมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบวิถีการดำเนินชีวิตที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งผลการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่า บทบาทของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความสุข (Veenhoven, 2000) จากการสำรวจสภาวะสังคมและวัฒนธรรม พบว่าครอบครัวไทยที่รับประทานอาหารเช้าได้มือหนึ่งร่วมกันเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 77.1 คนกลุ่มนี้ที่บอกว่าจะมีความสุขมาก สูงกว่าผู้ที่ไม่เคยรับประทานอาหารเช้าได้มือหนึ่งร่วมกับครอบครัวเลย (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) นอกจากนี้ (दारुณี จงอุดมการณ์ และ คณะ, 2560) ได้ทำการวิจัยการรับรู้ความสุขเชิงอัตวิสัยด้วยการศึกษาเชิงคุณภาพตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นเจ้าของประสบการณ์ตามมิติค่านิยมวิถีและบริบทสังคมไทย ซึ่งได้ยกสุภาษิตไทยบทหนึ่งว่า “คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก” ซึ่งสรุปเป็นคติที่สามารถสะท้อนความคิดถึงการให้ความสำคัญในปัจจัยแห่งจิตใจและความต้องการพื้นที่ใช้สอยภายในครัวเรือนของสมาชิกในครอบครัว ทั้งในด้านพื้นที่ใช้สอยส่วนตัวและพื้นที่ใช้สอยร่วมกัน ดังในสมัยก่อนนั้น ผู้อยู่ในเรือนจะเป็นผู้กำหนดพื้นที่ตามความต้องการใช้งานจริง จนเกิดมีสุภาษิตไทยบทหนึ่งที่ว่า “ปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ผูกคู่ตามใจผู้นอน” อันหมายถึง การสร้างเรือนให้เป็นไปตามสภาพของบุคคลทุกผู้ทุกคนที่จะอาศัยอยู่ในเรือน ทั้งสภาพทางจิตใจและสภาพร่างกาย ดังนั้นมิติของการออกแบบด้านพื้นที่ในงานสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยนั้นนับว่ามีส่วนสำคัญ ถึงแม้ว่าปัจจุบันสถาปนิกจะทำหน้าที่หลักในการเรียงร้อยเรื่องราวทั้งหมดแทนผู้อยู่อาศัยจริง กว่าจะเกิดสถาปัตยกรรมที่ประกอบด้วยพื้นที่และรูปทรงที่จับต้องได้นั้น นอกจากจะอาศัยเทคโนโลยีการก่อสร้างแล้ว ยังต้องอาศัยการ

ทำงานร่วมกับนายทุน เจ้าของโครงการ ผู้รับเหมาก่อสร้าง ช่างก่อสร้าง ผู้ใช้งานสถาปัตยกรรม หรือสมาชิกครอบครัว โดยยึดเอาโปรแกรมด้านพื้นที่ใช้สอยตามความต้องการหลักเข้ามาใช้ในการออกแบบ ประกอบไปด้วยเช่น ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัว ห้องนั่งเล่น เป็นต้น หรืออาจมีงานวิจัยที่มุ่งหาความต้องการด้านพื้นที่ความต้องการที่อยู่อาศัย ราคาที่อยู่อาศัย รูปแบบที่อยู่อาศัย อันขาดมิติของความสุขซึ่งมีความละเอียดอ่อนยิ่งกว่า เพื่อให้ทันต่อการแก้ปัญหาซึ่งมีความยุ่งยากและสลับซับซ้อน และถือว่าเป็น “เครื่องมือทางความคิด” ชนิดหนึ่งที่มีผลต่อ “กระบวนการคิด” ซึ่งเชื่อมโยงสัมพันธ์ไปถึงการปฏิบัติ (ต้นข้าว ปาณินท์, 2553) อันเป็นช่องว่างในมิติของเงื่อนไขของความสุขครอบครัว อาจเป็นแนวทางหนึ่งซึ่งช่วยเสริมสร้างความสุขการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวได้ อีกทั้ง โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์ (2554) ที่ให้แนวทางการศึกษาในประเด็นความสุขเชิงคุณภาพได้อย่างน่าสนใจว่า “ทั้งนี้ยังจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับธรรมชาติของความสุข และความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกระหว่างปริมาณและคุณภาพของความสุข อาจเริ่มจากเปลี่ยนวิธีการหาคำตอบโดยไม่มีกรอบแบ่งแยก” หรือกล่าวไว้เป็นอีกนัยหนึ่งว่า “ความสุข” นั้นมีความซับซ้อนเกินกว่าศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งจะอธิบายได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้งเพียงพอ หากต้องอาศัยการพัฒนาองค์ความรู้แบบบูรณาการข้ามศาสตร์เพื่อตอบโจทย์ ความสุขเป็นสิ่งปรารถนาสูงสุดของชีวิตนั้นเป็นความจริง แต่ชีวิตไม่ได้ปรารถนาได้ความสุขนั้นมาครอบครองแล้วจบสิ้นไป เพียงการประดับประดาความสุขให้ดำรงอยู่ระหว่างทางดำเนินชีวิตของตนเองและการอยู่ร่วมกันกับสมาชิกในครอบครัว ผู้คนในสังคม ประเทศชาติ อย่างสมดุลถือเป็นโจทย์สำคัญกว่า หากเป็นเช่นนั้นการเปิดมุมมองของ “ความสุข” เชิงพฤติกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ด้วยการศึกษาเชิงคุณภาพอาจนำมาซึ่งชิ้นส่วนความสำคัญด้านการสร้างองค์ความรู้เชิงวิชาการ ด้านการสร้างแนวทางเพื่อการปฏิบัติ ด้านการสร้างแนวทางเพื่อการวิจัยในอนาคตที่ขาดหายไป

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจสภาวะการถวิลความสุขของครอบครัว อันจะได้มาซึ่งความหมายของความสุขครอบครัว พร้อมทั้งต้องการศึกษาถึงกระบวนการและเงื่อนไขสำคัญที่มีส่วนช่วยในการค้นหาแนวทางการเสริมสร้างความสุขของครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย อันเป็นเหตุผลที่จะนำมาซึ่งประโยชน์การพัฒนาแนวคิดการอยู่อาศัยร่วมกัน รองรับความต้องการที่เหมาะสม

คำถามการวิจัย

1. อะไรคือความหมายของความสุขครอบครัวภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกัน
2. เงื่อนไขของความสุขครอบครัวภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยเป็นเช่นใด
3. ครอบครัวมีแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อทำความเข้าใจความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย
3. เพื่อค้นหาแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

ความสำคัญของการวิจัย

ความสำคัญด้านการสร้างองค์ความรู้เชิงวิชาการ

การศึกษาความสุขครอบครัวภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยครั้งนี้ มีความสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์ที่จะแสดงให้เห็นถึงมุมมองและการให้ความหมายของความสุขผ่านการทำความเข้าใจบริบทและวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กันหรือมีผลกระทบต่อกันของครอบครัว ตลอดจนสามารถอธิบายถึงเงื่อนไขเชิงบูรณาการด้านพฤติกรรมศาสตร์ต่อการเสริมสร้างความสุขร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว และความสำคัญในการเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านสถาปัตยกรรม จากผลการศึกษาที่จะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย การออกแบบการใช้พื้นที่ให้เสริมสร้างความสุขของครอบครัว

ความสำคัญด้านการสร้างแนวทางเพื่อการปฏิบัติ

การศึกษาความสุขครอบครัวภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยครั้งนี้ มีความสำคัญในการสร้างแนวทางเพื่อการปฏิบัติที่ดีในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยที่แตกต่างกัน ให้มีความเหมาะสมในการใช้พื้นที่ที่สามารถเสริมสร้างความสุขครอบครัวได้

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านวิธีวิทยาการวิจัย

การศึกษาความสุขของครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พักอาศัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) รูปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive) และรูปแบบมุ่งหาคำอธิบาย (Explanatory) โดยมุ่งทำความเข้าใจบริบทของการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจ ความหมายของความสุขครอบครัวจากการอยู่อาศัยร่วมกันในที่พักอาศัยของครอบครัว และนำมาสู่การศึกษาเงื่อนไขของความสุขครอบครัวจากการอยู่อาศัยร่วมกันในที่พักอาศัยของครอบครัว ตลอดจนแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัวจากการอยู่อาศัยร่วมกันในที่พักอาศัยของครอบครัว โดยจะใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลักหรือเรียกอีกแบบหนึ่งว่าการเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (Purposeful sampling) คือทำการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักขึ้นมาก่อนจำนวน 1 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวเดียวที่อาศัยอยู่ร่วมกันในที่อยู่อาศัยรูปแบบบ้านเรือน และในลำดับต่อมาจะทำการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ร่วมด้วย จนได้ข้อมูลสมบูรณ์เพียงพอต่อการวิเคราะห์ เพื่อตอบความมุ่งหมายในข้อที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ เพื่อแสดงรายละเอียดและบริบทที่สมบูรณ์ ถือเป็นวิธีการหลักในการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกต่อความเข้าใจถึงการให้กระบวนการหรือเงื่อนไขเชิงบูรณาการด้านพฤติกรรมศาสตร์ ใช้เทคนิควิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เนื่องจากการเลือกกรณีศึกษาที่เป็นตัวแทนของครอบครัวนั้น จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนข้อสรุปในการตอบความมุ่งหมายของงานวิจัยได้ครบทุกข้ออย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) โดยการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytical Induction) ภายใต้หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) (ชาย โพธิ์สิตา, 2554)

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พักอาศัยครั้งนี้ใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลักหรือเรียกอีกแบบหนึ่งว่าการเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (Purposeful sampling) คือทำการกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักขึ้นมาก่อนจำนวน 1 ครอบครัว และในลำดับต่อมาจะทำการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ร่วมด้วย จนได้ข้อมูลสมบูรณ์เพียงพอต่อการวิเคราะห์เพื่อตอบความมุ่งหมายในข้อที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ ซึ่งคัดเลือกจากการกำหนดคุณสมบัติ (Criterion) ที่ผู้วิจัยกำหนด โดยในการศึกษาจะแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำหรือตัวแทนของครอบครัว ซึ่งมีคุณสมบัติต้องมีการเตรียมการวางแผนจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย

กลุ่มที่สองคือเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ บุคคลอันเป็นสมาชิกในครอบครัวอันที่มีบริบทและวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กันหรือมีผลกระทบต่อกัน ซึ่งมีคุณสมบัติต้องเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนครอบครัวเรื่องการจัดการที่อยู่อาศัย โดยยึดเอารูปแบบและประเภทของครัวเรือน ที่แบ่งไว้เป็น 3 รูปแบบ คือ ครัวเรือนเดี่ยว ครัวเรือนขยาย และครัวเรือนพิเศษ ที่อาศัยอยู่ในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย แบ่งไว้เป็น 3 รูปแบบ คือ บ้านเรือน ทาวเฮาส์หรือทาวโฮม และคอนโด อย่างน้อยรูปแบบและประเภทละ 1 ครัวเรือน รวมทั้งหมดไม่น้อยกว่า 6 ครอบครัว ทั้งนี้ยังต้องเป็นครอบครัวที่มีบ้านหรือที่อยู่อาศัยมั่นคง ถาวร เพียงพอ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดจะต้องยินดี สะดวกที่จะให้ข้อมูล และสามารถให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยได้ตลอดระยะเวลาการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยครั้งนี้ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1. ความหมายของความสุขครอบครัว 2. เงื่อนไขของความสุขครอบครัว และ 3. แนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์ดังต่อไปนี้เกิดขึ้นโดยผู้วิจัยทำการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามข้อค้นพบที่เกิดขึ้นจริง

ความสุขครอบครัว หมายถึง สภาพครอบครัวที่พึงประสงค์อันเกิดจากการรวมตัวในรูปแบบที่หลากหลายของบุคคลที่มาดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน โดยความหมายของความสุขครอบครัวภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายในลักษณะที่ 1 ความสุขครอบครัวภายใต้สัมพันธ์ภาพที่ดีของครอบครัว ความหมายในลักษณะที่ 2 ความสุขครอบครัวความเพียงพอของพื้นที่ใช้สอยในที่พักอาศัย

เงื่อนไข หมายถึง หลักการหรือข้อตกลงที่ถูกร่างขึ้นเพื่อกำหนดทิศทางการเกิดพฤติกรรม

ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนหรือสมาชิกภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย เป็นหน่วยทางสังคมอันหนึ่งที่เรียกว่า “ครัวเรือน”

ครัวเรือน หมายถึง หน่วยทางสังคมของครอบครัว จำแนกออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

1. **ครัวเรือนเดี่ยว** คือ ครัวเรือน 1-2 รุ่นอายุ ประกอบด้วยสมาชิกเป็นคนในรุ่นอายุ เดี่ยว เช่น สามีกับภรรยา พี่กับน้อง เป็นต้น หรือเป็นคนรุ่นพ่อแม่กับรุ่นลูก
2. **ครัวเรือนขยาย** คือ ครัวเรือน 3 รุ่นอายุและมากกว่า ประกอบด้วยสมาชิกเป็นคน ในรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย รุ่นลูก รุ่นหลาน
3. **ครัวเรือนพิเศษ** คือ ครัวเรือนข้ามรุ่น เป็นครัวเรือนที่มีลักษณะ “โหว่ตรงกลาง” ประกอบด้วยสมาชิกเป็นคนในรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย กับรุ่นหลาน หรือสมาชิกไม่มีความเกี่ยวพันทาง เครือญาติต่อกัน มีสมาชิกอยู่ด้วยกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่สมาชิกเหล่านั้นไม่ได้เป็นญาติกัน แต่ อาจจะมีความสัมพันธ์กันแบบอื่น เช่น กลุ่มบุคคลเพศทางเลือก กลุ่มคนรั้งที่อาศัยอยู่ร่วมกัน เป็นต้น

บริบทการอยู่ร่วมกัน หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือกลุ่มคน ในการ ใช้พื้นที่สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย โดยมีสภาพผนวกกับเหตุการณ์ สภาพในที่นี้กล่าวคือสภาพของ บุคคล และสภาพทางสังคมของบุคคล สภาพของบุคคลประกอบไปด้วยสภาพภายในของบุคคล ได้แก่ จิตใจ ความคิด ความรู้ ความเชื่อ ความรู้สึก และสภาพภายนอกของบุคคล ได้แก่ กิริยา การ แสดงออก สภาพทางสังคมของบุคคลเกิดจากสิ่งแวดล้อม 3 ประเภทหลักคือสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และสิ่งแวดล้อมทางครอบครัว มีอิทธิพลทำให้เกิดเหตุการณ์ อัน แสดงถึงใครทำอะไรกับใคร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร และผลเป็นเช่นใด

สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย หมายถึง สิ่งปลูกสร้างที่มนุษย์เข้าไปอาศัยอยู่กินร่วมกันได้ จำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) บ้านเรือน (บ้านเดี่ยว) 2) ทาวเฮ้าส์หรือทาวโฮม และ 3) คอนโด

พื้นที่ใช้สอยส่วนตัว หมายถึง อาณาเขตส่วนบุคคล เกี่ยวข้องกับอาณาเขตที่บุคคล ครอบครองตั้งแต่ส่วนของร่างกายไปจนถึงพื้นที่เว้นว่างรอบ ๆ ตัวบุคคล (Personal space) บุคคลมีการปกป้องและควบคุมการเข้าถึงของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ตัวเราเอง เป็นอาณาเขตที่อยู่กับตัว เราตลอดเวลา แม้ในสภาพการณ์ที่มีความหนาแน่นสูง

พื้นที่ใช้สอยส่วนรวม หมายถึง อาณาเขตที่มีการกระทำต่อกัน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการ ควบคุมชั่วคราว มักไม่มีการ ทำเครื่องหมายที่ชัดเจน แต่ก็ไม่อาจล่วงล้ำเกินขอบเขตได้ง่าย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทำการศึกษา ทบทวน และรวบรวมเอกสารแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในภาพกว้าง โดยได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่กำหนดมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล องค์ความรู้มาเทียบเคียงกับผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ถึงอย่างไรผู้วิจัยจะไม่นำแนวคิดและทฤษฎีมาเป็นกรอบปิดกั้นหรือครอบงำสถานการณ์ที่ต้องการศึกษา เพราะยังให้ความสำคัญกับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับความสุข

- 1.1 ความหมายและองค์ประกอบของความสุข
- 1.2 การวัดความสุข
- 1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุข

ส่วนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตครอบครัว

ส่วนที่ 3 ความสุขภายใต้การออกแบบสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย เงื่อนไขเชิง

บูรณาการด้านพฤติกรรมศาสตร์

จิตวิทยาสภาพแวดล้อม (Environmental Psychology)

อาณาเขตครอบครอง (Territoriality of Human Beings)

พฤติกรรมการณ์ที่ว่างส่วนบุคคล (Personal Space Behavior)

ความต้องการภาวะเป็นส่วนตัว (Needs of Privacy)

ความแออัด (Crowding)

วรรณกรรมและความคิดเชิงทฤษฎีสถาปัตยกรรม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ส่วนที่ 4 วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี

ส่วนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับความสุข

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีการนำเสนอประเด็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อนำไปสู่เป้าหมายปลายทางที่แสดงถึงความต้องการอันสูงสุดของมนุษย์ไว้อย่างหลากหลาย หนึ่งในนั้นก็คือ “ความสุข” ถ้าความสุขเป็นความปรารถนาสูงสุดในชีวิตของคนเรา แล้วจะมีหนทางใดจะนำพาคนเราไปถึงความสุขนั้น ทิศทางของคำตอบก็คงแตกต่างกันออกไปเพราะด้วยความเป็นปัจเจกชนนั้นล้วนแล้วแต่มีความปรารถนาที่แตกต่างกัน เคยปรากฏเป็นประเด็นหรือข้อถกเถียงมานานในวงวิชาการตะวันตกของกลุ่มนักปรัชญา “utilitarianism” โดยมีนักปรัชญาและนักปฏิบัติชื่อ เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) เสนอว่า กฎหมายและหลักทางศีลธรรมนั้นเป็นพื้นฐานที่มุ่งให้เกิดความสุขมากที่สุดกว่าหลักการใด ๆ สังคมมนุษย์จะเป็นสังคมที่ดีได้ก็ต่อเมื่อประชากรในสังคมนั้นมีกฎหมายและหลักทางศีลธรรมที่ดี ถือเป็นการเพิ่มความสุขและลดความทุกข์ (misery) ของประชากรให้น้อยลง เจเรมี เบนแธม ได้สร้างเครื่องมือสำหรับเป็นดัชนีวัดความสุขโดยเอาผลลัพธ์จากการนำความสุขในมิติต่าง ๆ ของคนในสังคมมาบวกกัน และเรียกวิธีการนี้ว่า “สมการความสุข” (Felicific Calculus) ซึ่งมีมิติต่าง ๆ เหล่านี้ประกอบไปด้วย 1) ความรุนแรงของความรู้สึก (Intensity) หรือ Pleasure ความรู้สึกดีนั้นมีความรุนแรงขนาดไหน 2) ระยะเวลาของความรู้สึก (Duration) ความรู้สึกดีนั้นคงอยู่ยาวนานขนาดไหน 3) ความแน่นอน (หรือความไม่แน่นอน) ของความรู้สึก (Certainty or Uncertainty) อัตราที่จะรู้สึกดีมีขนาดไหน 4) ระยะเวลาที่ต้องรอก่อนจะเกิดความรู้สึก (Propinquity) ต้องใช้เวลานานเท่าไรถึงจะเกิดความรู้สึกดี 5) โอกาสของการเกิดความรู้สึกคล้าย ๆ กัน (Fecundity) เมื่อเกิดความรู้สึกดีแล้วโอกาสที่จะเกิดความรู้สึกดีคล้าย ๆ กันตามมา 6) ความบริสุทธิ์ของความรู้สึก (Purity) เมื่อเกิดความรู้สึกดีแล้วโอกาสที่จะเกิดความรู้สึกไม่ดีตามมา 7) ขอบเขตของความรู้สึก (Extent) จำนวนคนที่มีความรู้สึกดีนั้น ๆ และผลลัพธ์ที่ได้นี้เจเรมี เบนแธมเรียกว่า อรรถประโยชน์ (Utility) และยังมีนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงในรุ่นหลัง ๆ อย่างจอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart mill) ให้การสนับสนุน (ณัฐวดี เผ่าทวี, 2561)

อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาเจ้าของรางวัลโนเบลปี 1994 ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกา-ฮังการีชื่อจอห์น ฮาร์ซานยี (John Harsanyi) มองเห็นช่องโหว่ในการตีความคำว่า อรรถประโยชน์ เพราะว่าเราไม่สามารถนำความสุขของคนหนึ่งไปเปรียบเทียบความสุขของอีกคนหนึ่งได้ พร้อมยืนยันด้วยผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับสวัสดิภาพสังคม (Social Welfare) จอห์น ฮาร์ซานยีเรียกแนวความคิดนี้ว่า ปัญหาการเปรียบเทียบ (Interpersonal Comparability problem) คือเราไม่ควรเชื่อในสิ่งที่คนพูด แต่เราควรเชื่อในสิ่งที่คนเลือกปฏิบัติ และพอล แซมมวลสัน (Paul Samuelson) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกาได้นำแนวคิดปัญหาการเปรียบเทียบมาพัฒนาต่อจน

กลายเป็นทฤษฎีความชอบของมนุษย์ (Revealed Preference) คือการคำนวณความสุขจากการตัดสินใจเลือก (choice) ของคน ด้วยเหตุผลที่ว่าคนเราทุกคนมีเหตุผล (Rational) ในการเลือก จึงถือเป็นการกระทำที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้และพร้อมส่งผลให้เกิดความสุข จนถึงปัจจุบันริชาร์ด เธเลอร์ (Richard Thaler) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกาผู้ได้รับรางวัลโนเบลปี 2017 ได้ตั้งข้อสังเกตว่าการตัดสินใจของคนเราส่วนใหญ่มักจะไม่ค่อยมีเหตุผล ล้วนแต่มี “จิตวิทยา” และ “อารมณ์” เข้ามาเกี่ยวข้องเพราะคนเรานั้นมักมีการตัดสินใจที่ผิดพลาดอยู่บ่อย ๆ

เมื่อกล่าวย้อนกลับไปในขณะที่หลักทางปรัชญาของजेเรมี เบนแธมก็ได้รับการโต้แย้งจากนักปรัชญาของสำนักคิดปฏิฐานนิยม (positivism) ความสุขไม่อาจนิยามได้ เนื่องจากมีความแปรเปลี่ยนไปตามสภาวะจิตใจของบุคคล จึงมักถูกแทนด้วยสภาพหรือเงื่อนไขบางอย่าง ที่อนุมานว่าจะทำให้คนสุขกายแล้วจะนำว่าซึ่งความสุขใจ อย่างเช่นความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต ในระยะต่อมาทำให้การค้นหาความสุขตกเป็นหน้าที่ของนักจิตวิทยา ทั้งนี้จิตวิทยาได้ออกมาแสดงความคิดเห็นไว้ว่า คนที่มีความสุข เป็นคนที่มีอายุน้อย สุขภาพดี มีการศึกษาดี มีรายได้ดี เปิดเผยมองโลกในแง่ดี ปราศจากความกลัวหรือความกังวล เป็นผู้ที่เคร่งศาสนา เป็นผู้ที่แต่งงานแล้ว และมีการนับถือตนเอง (self-esteem) สูง มีความมั่นคงในการทำงาน มีความใฝ่ฝันในระดับปานกลาง ภายหลังจากนั้นการศึกษาทางจิตวิทยาเกี่ยวกับความสุขเน้นอยู่ที่ว่า มีสาเหตุอะไรที่มีอิทธิพล หรือส่งผลต่อความสุขของมนุษย์ คาร์เนมัน, ไดเนอร์ และสคัลวาร์ทซ์ (Kahnemann, Diener, & Schwarz, 1999) โดยการประเมินความสุข มักจะถือเอาการประเมินความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิต (satisfaction) ความผาสุกโดยรวม (global happiness) และในปัจจุบันความสุขถูกร้อยเรียงให้อยู่ในหมวดหมู่ของความสุข (Well-being) ร่วมกัน

1.1 ความหมายและองค์ประกอบของความสุข

ความหมายของความสุข

จากการศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาจากนักการศึกษาต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของความสุข ดังนี้ ประเวศ วะสี (2544 : 41) ให้ความหมายของความสุข ไว้ว่า ความสุข คือ การสิ้นไปของความทุกข์ ซึ่งความทุกข์เกิดจากการบีบคั้นทางกาย สังคม จิตใจและปัญญา โดยการบีบคั้นทางกาย เช่น การขาดปัจจัย 4 สิ่งแวดล้อมไม่ดี การเป็นโรค การบีบคั้นทางสังคม เช่น ความขัดแย้งในครอบครัว ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การขาดความยุติธรรม การบีบคั้นทางจิต เช่น หงุดหงิด รำคาญ โทสะ โลภะ พยาบาท ฟุ้งซ่าน สงสัยระแวง เห็นแก่ตัวจัด ขนาดสติ ขนาดสมาธิ การบีบคั้นทางปัญญา เช่น เข้าใจอะไร ไม่แจ่มแจ้ง โง่ คิดและทำอะไรไม่ถูกต้อง

อภิชาติ มงคล และคณะ (2544 : 229) ระบุว่า ความสุข หมายถึง สภาพชีวิตที่เป็นสุขอันเป็นผลงานจากการมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะ

พัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยครอบคลุมถึงความดีงามภายในจิตใจภายใต้สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

กัณฐิกา ชัยสวัสดิ์ (2546 : 11) กล่าวถึง ความเป็นสุขเป็นสิ่งที่นำไปสู่การมีสุขภาพ (Well - being) และการมีคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ที่ดีเป็นความปรารถนาสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งความสุขนั้น ประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ความพึงพอใจในชีวิต 2) ระดับของอารมณ์ทางบวก หรือความเบิกบานใจ 3) ระดับของอารมณ์ทางลบในขณะนั้น เช่น ความซึมเศร้า และความวิตกกังวล

สุชาติ ศรีรักษา (2550 : 12) ได้สรุปความหมายของความสุข หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจต่อสิ่งรอบตัวต่าง ๆ รวมถึงความพึงพอใจที่ได้รับจากการปฏิบัติของคนอื่นต่อตนเอง

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ความสุข หมายถึง สภาวะที่คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงกับ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวมและสัมพันธ์กัน ได้ถูกต้องดีงามนำไปสู่การอยู่เย็นเป็นสุข คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของความสุข

กัณฐิกา ชัยสวัสดิ์ (2546 : 11) กล่าวถึงองค์ประกอบของความสุขไว้ใน 3 ลักษณะ คือ 1) ความพึงพอใจในชีวิต 2) ระดับของอารมณ์ทางบวก หรือความเบิกบานใจ 3) ระดับของอารมณ์ทางลบในขณะนั้น เช่น ความซึมเศร้า และความวิตกกังวล นอกจากนี้ยังพบว่า บุคคลจะใช้การประเมินความสุขจาก 2 องค์ประกอบ คือองค์ประกอบทางความคิด (Cognitive Components) และองค์ประกอบทางอารมณ์ (Affective Components) ทั้งนี้องค์ประกอบทางความคิด (Cognitive Components, Hedonic Level) เป็นการประเมินความสุขโดยการใช้ความคิดในการตัดสินหรือประเมินในรูปของความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งเป็นการประเมินแบบสรุปรวมของบุคคล (Global Assessment) ทั้งเหตุการณ์ในชีวิต กิจกรรม และสภาพแวดล้อม แล้วตัดสินว่ามีความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affective Components, Hedonic Level) เป็นการประเมินความสุขโดยใช้ประสบการณ์ทางความรู้สึก คือ การประเมินความสุขในแง่ของอารมณ์ทางบวก และอารมณ์ทางลบ กล่าวคือ ในสถานการณ์แต่ละสถานการณ์ บุคคลจะมีปฏิกิริยาทางอารมณ์ ความรู้สึกตอบสนองออกมาอย่างไร

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ (2548 : 5) นำเสนอถึง สุขภาพภายในใจของแต่ละคนมักได้รับผลกระทบมาจากปัจจัยภายนอก องค์ประกอบของความอยู่เย็นเป็นสุขจึงประกอบไปด้วย 1) สุขภาพภายใน คือ สุขภาพที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ไม่ได้ขึ้นกับการมีหรือไม่ปัจจัยภายนอกโดยตรง

ความสุขภายในมักเป็นในระดับจิตและปัญญา แบ่งออกเป็นความสุขจากการมีอิสรภาพ ความภาคภูมิใจ การเข้าถึงหลักศาสนา (ศีล) ความสงบ (สมาธิ) ความไม่ยึดมั่น (ปัญญา) ความสุขภายใน ส่วนใหญ่สามารถเรียนรู้และเกิดขึ้นเฉพาะคน แต่อาจจะต้องอาศัยกลไกการสนับสนุนจากระบบสังคมโดยเฉพาะเรื่องของการมีอิสรภาพที่มักผูกกับระบบสังคม การเมืองเศรษฐกิจ 2) ความสุขภายนอก คือ มักสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและปัจจัยทางสิ่งต่าง ๆ แบ่งออกได้เป็น การมีปัจจัยสี่พอเพียงมีความมั่นคงในชีวิต ครอบครัวอบอุ่น การมีชุมชนเข้มแข็ง มีสิ่งแวดล้อมที่ดี

สุภาณี สุขะนาคินทร์ (2549 : 16) กล่าวถึง ความสุข เกิดจากองค์ประกอบที่ดี 4 ประการ คือ

1. สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึง ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลังไม่เป็นโรค ไม่พิการ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัยที่จำเป็นพอเพียง ไม่มีอุบัติเหตุร้าย มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ คำว่า กาย ในที่นี้ หมายถึง ทางกายภาพด้วย ดังนั้นจึงครอบคลุมถึงสุขภาพทางกาย เศรษฐกิจแบบพอเพียง ระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ ตลอดจนการรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน รับรู้ถึงผลกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน ความเป็นอิสระไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ว่าคุณไม่ต้องพึ่งพายาต่าง ๆ หรือการรักษาทางการแพทย์อื่น ๆ

2. สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเริง คล่องแคล่ว ไม่ติดขัดมีความเมตตา สัมผัสกับความงามของสรรพสิ่ง มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา รวมถึงการลดความเห็นแก่ตัวลงไปด้วย เพราะตราบใดที่ยังมีความเห็นแก่ตัว ก็จะมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตไม่ได้ เป็นการรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง

3. สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี มีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีความยุติธรรม มีความเสมอภาค มีภราดรภาพ มีสันติภาพ ความเป็นประชาสังคมมีระบบบริการที่ดี และระบบบริการเป็นกิจการทางสังคม

4. สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณหรือปัญญา หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดีหรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงส่งหรือสิ่งสูงสุด เช่น การเสียสละ การมีความเมตตากรุณาเข้าถึงพระรัตนตรัยหรือการเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น ความสุขทางจิตวิญญาณเป็นความสุขที่ไม่ระคนอยู่กับความเห็นแก่ตัว แต่เป็นสุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์หลุดพ้นจากความมีตัวตน (Self Transcending) จึงมีอิสรภาพ มีความผ่อนคลายอย่างยิ่ง เบาสบาย มีความปีติแผ่ซ่านทั่วไป มีความสุขอันประณีตและล้ำลึก หรือความสุขอันเป็นทิพย์ สบายอย่างยิ่ง สุขภาพดี

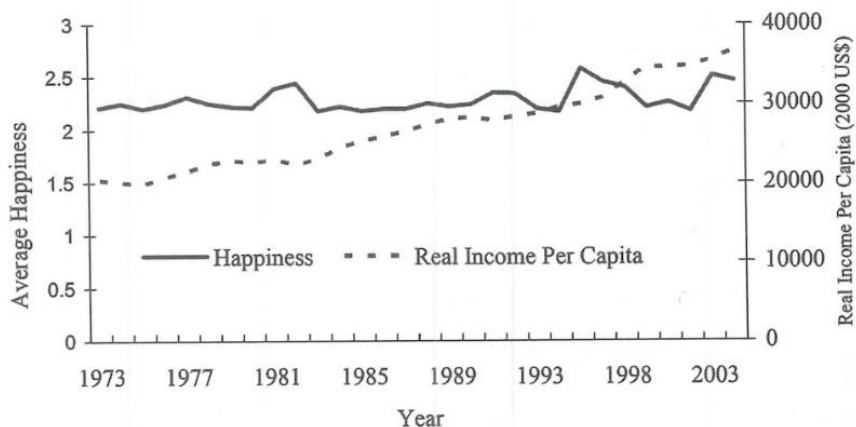
อย่างยิ่ง มีผลดีต่อสุขภาพทางกาย ทางจิต และทางสังคม สุขภาวะทางจิตวิญญาณเป็นยอดที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอีก 3 มิติ ถ้าขาดสุขภาวะทางจิตวิญญาณ มนุษย์จะไม่พบความสุขที่แท้จริงและขาดความสมบูรณ์ในตัวเอง เมื่อขาดความสมบูรณ์ในตัวเองก็จะรู้สึกขาดหรือบกพร่องอยู่เรื่อยไป

โดยสรุปองค์ประกอบของความสุข เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินความสุขของผู้ถูกประเมินบุคคลจะใช้การประเมินความสุขจาก 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบทางความคิด (Cognitive Components) และองค์ประกอบทางอารมณ์ (Affective Components) องค์ประกอบทางความคิด เป็นการประเมินความสุขโดยการใช้ความคิดในการตัดสินใจหรือประเมินรูปของความสุขพอใจในชีวิต ซึ่งเป็นการประเมินแบบสรุปรวมของบุคคล ทั้งเหตุการณ์ในชีวิต กิจกรรม และสภาพแวดล้อม แล้วตัดสินใจว่ามีความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ องค์ประกอบทางอารมณ์ เป็นการประเมินความสุขโดยใช้ประสบการณ์ทางความรู้สึก คือการประเมินความสุขในแง่ของอารมณ์ทางบวก และอารมณ์ทางลบ กล่าวคือ ในสถานการณ์แต่ละสถานการณ์บุคคลจะมีปฏิกิริยาทางอารมณ์ความรู้สึกตอบสนองออกมา ซึ่งขึ้นอยู่กับสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางสังคม และสุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณหรือปัญญาของแต่ละบุคคล อันมีปัจจัยภายในทางค่านิยม และปัจจัยภายนอก ที่เกิดจากสภาวะแวดล้อมของแต่ละบุคคลมาเป็นตัวกระทบ กระตุ้นให้เกิดความรู้สึก

1.2 การวัดความสุข

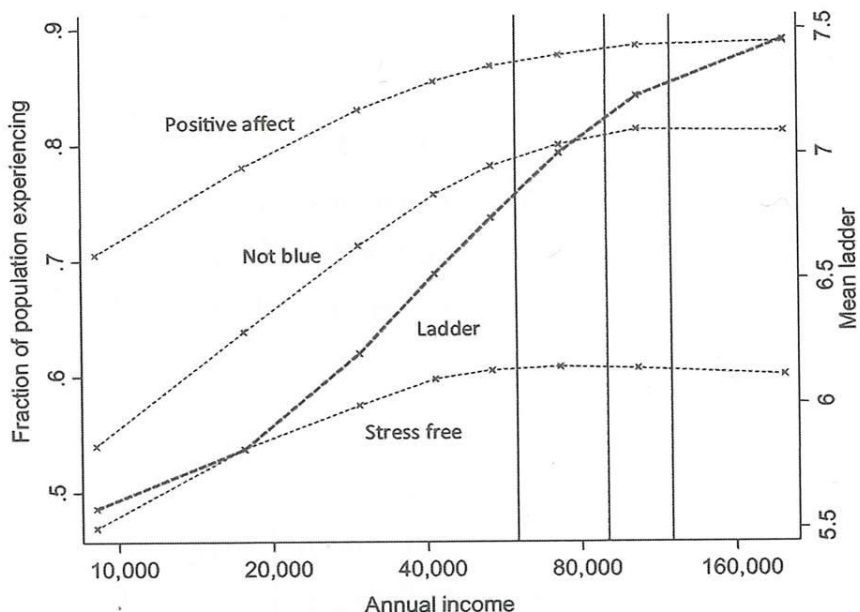
โดยทั่วไปการวัดความสุข มีแนวคิดและวิธีวิทยาที่แตกต่างเป็นสองกลุ่ม คือ การวัดความสุขทางภาวะวิสัย หรือปริมาณของความสุข (Objective Wellbeing – OWB) หรือความสุขทางรูปธรรม เป็นมุมมองและพัฒนาเพื่อชี้วัดที่เป็นวัตถุวิสัยหรือจับต้องได้ ถือเป็น การประเมินถึงความจำเป็นพื้นฐานที่ผันแปรไปตามกลุ่มคนและปัจเจก (ยงยุทธ ขจรธรรม, 2543) ความต้องการพื้นฐานเป็นเหตุสำคัญในการกำหนดความสุขโดยตนเองต่อการเป็นเจ้าของทรัพย์สินภายนอก ดังเช่น ปัจจัยพื้นฐานที่น้อยจะมีความสัมพันธ์แบบผกผันกับความสุข ขณะที่ทรัพย์สินภายนอกกลับกลายมีความสัมพันธ์เชิงผันแปรอย่างมากต่อความสุข (Powdthavee, N., 2007)

ผลวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างเงินและความสุข ของดุนน์ เอคินัน และนอร์ตัน (Dunn, Aknin, และ Norton, 2008) พบว่าระหว่างคนรวยและคนจนในช่วงเวลาเดียวกัน โดยเฉลี่ยแล้วคนรวยมีความสุขกว่าคนจนชั้นจน แต่เมื่อทำการหาค่าเฉลี่ยของรายได้รายปีต่อคนอเมริกาที่มีอัตราเพิ่มขึ้นทุกปี กลับพบว่าความสุขไม่เพิ่มขึ้นตาม

ภาพประกอบ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างค่าเฉลี่ยความสุขของคนอเมริกา
และรายได้ต่อคนตั้งแต่ปี 1972-2003
(Dunn และคนอื่น ๆ, 2008)

ผลการวิจัยที่ขัดแย้งกันนี้เรียกว่าแนวคิด Easterlin Paradox ตามชื่อริชาร์ด อีสเตอร์ลิน (Easterlin, R.A., 1974) ผู้ค้นพบ สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่าสาเหตุสำคัญที่คนรวยมักจะมีความสุขมากกว่าเป็นเพราะว่าคนเราแคร์เรื่องการเปรียบเทียบทางด้านรายได้ (Relative Income) มากกว่าแคร์เรื่องจำนวนของเม็ดเงินจริง ๆ (Absolute Income) สอดคล้องกับผลวิจัยของแองกัส ดีตัน และดาเนียล คาห์เนมัน (Kahneman, D. and Deaton, A., 2010) พบว่าระหว่างรายได้และการที่เราอารมณ์ดี (Positive Affect) ไม่มีอารมณ์เสีย (not Blue) และไม่มีเครียด (Stress Free) ของแต่ละวันของคนอเมริกานั้น การที่มีรายได้เพิ่มขึ้นแทบจะไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับอารมณ์ดีในแต่ละวันเลย

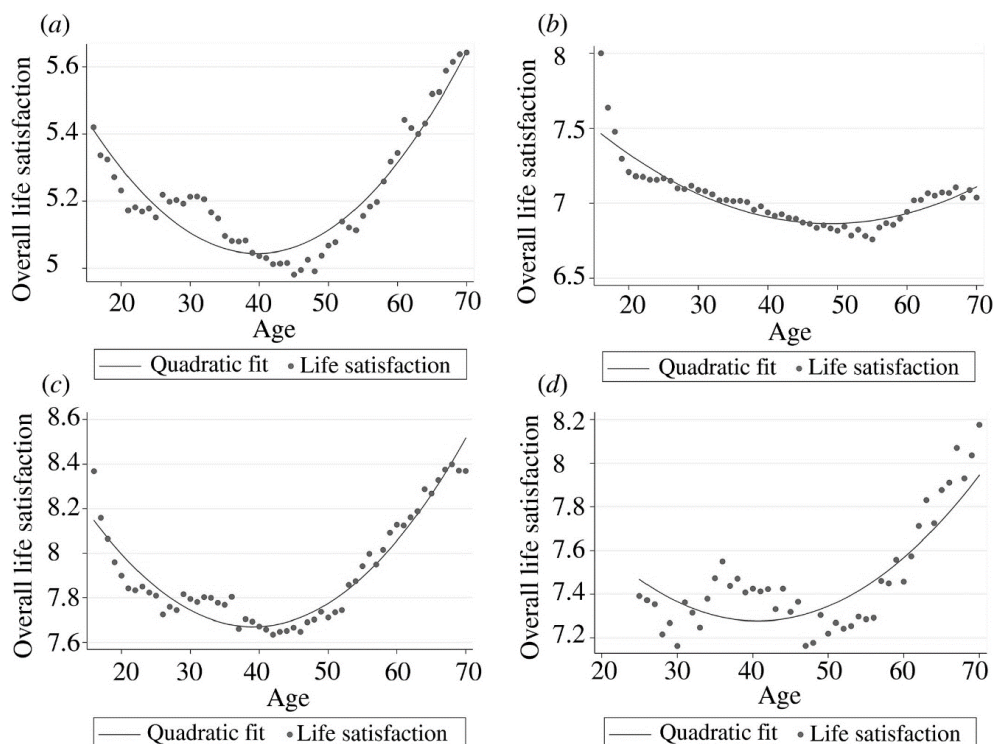

ภาพประกอบ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ของคนอเมริกา ความพึงพอใจในชีวิต และอารมณ์ในแต่ละวัน (Kahneman และ Deaton, 2010)

นอกจากเรื่องเงินแล้วยังมีตัวชี้วัดอื่น ๆ มีผลวิจัยหาความสัมพันธ์กับความสุขจากการ ข้อมูลของ The Gallup World Poll (Esteban และ Max, 2018) ไว้ดังนี้

เพศ กล่าวถึงความพึงพอใจของคนในกลุ่มประเทศตะวันตกอย่างชาวอเมริกา อังกฤษ เยอรมันนั้น พบว่าผู้หญิงมักจะมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าผู้ชายแต่ในทางกลับกัน ผู้หญิงก็มีค่าเฉลี่ยความเครียดและความกังวลมากกว่าผู้ชาย ในประชากรชาวไทยพบว่าผู้หญิง ไทยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิต เป็น 6.14 สูงกว่าของผู้ชายไทยอยู่ที่ 5.99 แต่ในทางกลับกัน ค่าเฉลี่ยของความเครียด (Stress) พบว่าผู้หญิงไทย เป็น 0.25 สูงกว่าของผู้ชายไทยอยู่ที่ 0.22 โดย สาเหตุหนึ่งเกิดจากผู้หญิงมีความผลักดันตัวเองให้ไปถึงเป้าหมายของชีวิตมากกว่า ทั้งในเรื่องสิทธิ ของสตรี เรื่องภาวะความเป็นแม่และลูก

อายุ ในหลายประเทศอย่างอังกฤษ เยอรมนี ออสเตรเลีย คนส่วนใหญ่มักจะเริ่มชีวิตด้วยความ สุขที่มากล้นแต่หลังจากนั้นไม่นานความสุขจะเริ่มลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ ตามอายุได้สัก ประมาณยี่สิบปีต้น ๆ ก่อนจะค่อย ๆ ปรับตัวเพิ่มขึ้นอีกครั้งตามอายุจนเราอายุประมาณเจ็ดสิบ กว่า ๆ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ที่มีหน้าตาเป็นรูปยี่มุมหรือตัว “U”

ภาพประกอบ 3 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิตและอายุของ (a) คนอังกฤษ (British Household Panel Survey) (b) คนเยอรมัน (German Socio-Economic Panel) (c) คนออสเตรเลีย (HILDA) และ (d) คนที่มีอาชีพเป็นหมอในออสเตรเลีย (MABEL) (Cheng, Powdthavee, และ Oswald, 2017)

สำหรับความพึงพอใจในชีวิตของคนไทยพบว่ามรสุมวัยกลางคนจะเกิดขึ้นตอนอายุประมาณ 55 ปี โดยที่ค่าเฉลี่ยของอายุขัยอยู่ที่ 74 ปี สาเหตุเพราะคนไทยส่วนใหญ่มักพบว่าสิ่งที่เคยคาดหวังเอาไว้เมื่อยังเป็นวัยรุ่นกับสิ่งที่เป็จริงตอนอายุ 40-50 ปีนั้นมันแตกต่างกันเหลือเกิน แต่หลังจากนั้นจะสามารถ “ทำใจ” และปรับตัวรับสภาพความเป็นจริงได้ จึงส่งผลให้มีความสุขมากขึ้นในตอนแก่

การศึกษา ในกลุ่มประเทศตะวันตกโดยเฉลี่ยแล้วการศึกษาที่ดีไม่ได้มีความสัมพันธ์ที่สำคัญกับความพึงพอใจในชีวิต สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะว่าการศึกษาเป็นแค่ “a means to an end” กล่าวคือคนเราเลือกเรียนสูง ๆ เพียงเพราะว่าการศึกษาคือสิ่งที่ช่วยเปิดโอกาสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็โอกาสของการมีรายได้ที่ดี มีหน้าที่การงานที่ดี

หน้าที่การงาน ผลวิจัยทางด้านความสุขพบว่าคนที่ตกงาน (unemployed) จะมีความพึงพอใจในชีวิตน้อยกว่าคนที่มั่งงานทำสูงมาก ถึงแม้คนตกงานจะยังมีรายได้ก็ตาม สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าการว่างงานส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในตนเอง (self-esteem)

ในทิศทางตรงกันข้ามกับความสุขทางรูปธรรม คือการวัดความสุขทางอัตวิสัย หรือ **คุณภาพของความสุข (Subjective Wellbeing – SWB)** หรือความสุขทางนามธรรม เป็นมุมมองชีวิตถึงความพึงพอใจในชีวิตที่วางอยู่บนความนึกคิด (cognitive judgement) (บ๊วพันธ์ พรหมพิง, 2549) เสมือนเป็นร่มที่ครอบคลุม 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความสุขทางจิตใจ (Psychological well-being) ความสุขทางสังคม (Social well-being) ความสุขทางอารมณ์ (Emotional well-being) (Snyder and Lopez, 2007) โดยแต่ละองค์ประกอบมีสาระองค์ประกอบย่อย ดังนี้

ความสุขทางจิตใจ (Psychological well-being) ประกอบด้วยโครงสร้าง 6 ด้าน ได้แก่ การยอมรับตนเอง (Self-acceptance) การเติบโตทางบุคลิกภาพ (Personal Growth) การมีเป้าหมายในชีวิต (Purpose in Life) สามารถจัดการกับสิ่งต่างๆรอบตัว (Environmental mastery) การพึ่งพาตนเอง (Autonomy) การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น (Positive Relation with Others)

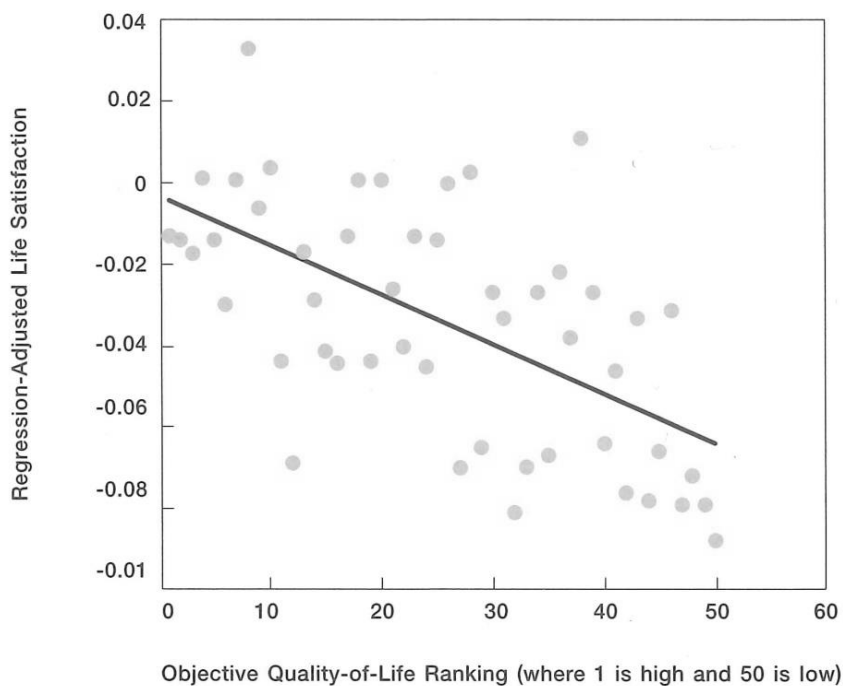
ความสุขทางสังคม (Social well-being) ประกอบด้วยโครงสร้าง 5 ด้าน ได้แก่ การยอมรับทางสังคม (Social acceptance) การรับรู้ความเป็นจริงทางสังคม (Social Actualization) ความช่วยเหลือทางสังคม (Social Contribution) ความสมเหตุสมผลทางสังคม (Social Coherence) การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม (Social Integration)

ความสุขทางอารมณ์ (Emotional well-being) ประกอบด้วยโครงสร้าง 4 ด้าน ได้แก่ อารมณ์ทางบวก (Positive Affect) อารมณ์ทางลบ (Negative Affect) ความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) ความสุข (Happiness)

เอ็ด ไดเนอร์ (Ed Diener) ศาสตราจารย์ทางด้านจิตวิทยา จากมหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ (University of Illinois) ในอเมริกา ได้ให้ความเห็นว่าความสุข (Happiness) ที่นักจิตวิทยาเรียกว่า “Affective Well-being” มีความหมายเกี่ยวข้องกับอารมณ์ของคน ๆ หนึ่ง ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงค่อนข้างบ่อยในหนึ่งวัน มากกว่าจะมีความหมายเดียวกันกับความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) ที่นักจิตวิทยาเรียกว่า “Cognitive Well-being” ที่รวมความถึงความพึงพอใจในชีวิต ตั้งแต่เราเกิดมาว่าประทับใจความสำเร็จมากน้อยเท่าไร โดยสามารถเก็บข้อมูลได้จากคำถาม 5 ข้อ ดังต่อไปนี้ 1) ชีวิตของฉันเกือบทุกด้านเป็นไปตามคาดหวังเอาไว้ 2) สภาพแวดล้อมในชีวิตของฉันดีมาก 3) ฉันมีความสุขในชีวิต 4) ในขณะนี้ฉันมีทุกอย่างที่อยากจะได้ในชีวิต 5) ถ้าย้อนเวลากลับไปเริ่มใหม่ได้ ฉันจะไม่เปลี่ยนอะไรเลย โดยให้คะแนนระหว่าง 1 (ไม่เห็นด้วยเลย) ถึง 7

(เห็นด้วยที่สุด) ถือว่าเป็นตัววัดที่ครอบคลุมความพึงพอใจทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของ
คนเราไว้ได้ และสามารถย่อให้เหลือเพียงข้อคำถามเดียวว่า “ตลอดทั้งชีวิต คุณมีความพึงพอใจใน
ชีวิตมากน้อยแค่ไหน” โดยให้คะแนนระหว่าง 1 (พึงพอใจน้อยที่สุด) ถึง 10 (พึงพอใจมากที่สุด)

ผลวิจัยความพึงพอใจในชีวิตของแอนดรูว์ ออสวอลด์ และสตีเฟน วู (Oswald, A.J. and
Wu, S., 2010) นักเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยแฮมิลตัน (Hamilton College) สามารถสรุป
แทนความสุขของคนเราได้จริง พวกเขาได้ทำการศึกษาความพึงพอใจในชีวิตของคนอเมริกามี
ความสัมพันธ์ที่สำคัญกับคุณลักษณะของพื้นที่อยู่อาศัย โดยนำ “ดัชนีคุณภาพชีวิต” (Quality of
Life Index) มาใช้ แต่เป็นดัชนีคุณภาพชีวิตที่มีคุณลักษณะเป็นภววิสัย (Objective) ทั้งหมด
ตัวอย่างข้อคำถามเช่น คุณภาพอากาศ คุณภาพของโรงเรียน อัตราการเกิดอาชญากรรม พื้นที่สีเขียว
(Green Space) ค่าครองชีพ ยิ่งดัชนีมีค่าต่ำ คุณภาพชีวิตยิ่งมีค่าสูงผกผันกันไป จาก 50 รัฐ
ของอเมริกา ปรากฏว่ารัฐนิวยอร์กมีคุณภาพชีวิตต่ำสุดเพราะมีอัตราการเกิดอาชญากรรมและค่า
ครองชีพสูง รองลงมาคือรัฐมิชิแกน ซึ่งมีอากาศหนาวตลอดทั้งปี ส่วนรัฐไวโอมิงเป็นรัฐที่มีคุณภาพ
ชีวิตสูงสุด เพราะประกอบด้วยพื้นที่สีเขียวเยอะและคุณภาพของอากาศดีเยี่ยม รองลงมาคือ
เทนเนสซี แล้วนำค่าเฉลี่ยมาพล็อตกราฟพบว่าข้อมูลความพึงพอใจในชีวิตที่มีคุณลักษณะเป็นอัต
วิสัย (Subjective) มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับดัชนีคุณภาพชีวิต

ภาพประกอบ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในชีวิต
และดัชนีคุณภาพชีวิตในแต่ละรัฐของอเมริกา
(Oswald, A.J. and Wu, S., 2010)

เมื่อปี 2003 ในงานประชุมวิชาการนานาชาติในหัวข้อ “ปริทรรศน์ของความสุขในหลักเศรษฐศาสตร์” (The Paradoxes of happiness in Economics) แอนดรูว์ ออสวอลด์ (Andrew Oswald) ศาสตราจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยวอร์ริก (University of Warwick) ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรก ๆ ของโลกที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเศรษฐกิจและความสุขของคน ได้ตอบคำถามช่วงหนึ่งว่า “ถ้าโมเลกุลสามารถพูดได้ จะมีนักฟิสิกส์คนไหนที่ไม่อยากฟัง”

ประกอบกับผลงานวิจัยชิ้นหนึ่งของ กิโยม ดูเชน (Guillaume Duchenne, 1862) นักประสาทวิทยาด้านระบบประสาทและกล้ามเนื้อ ชาวปารีส ประเทศฝรั่งเศส ที่ค้นพบรอยยิ้มที่ถือว่าเป็น “ยิ้มจริงใจ” (Genuine Smile) จากการทำงานของระบบแสดงออกทางใบหน้าของมนุษย์ (The Mechanism of Human Facial Expression) ที่ต้องอาศัยกล้ามเนื้อบริเวณส่วนแก้มที่อยู่ใกล้ ๆ ริมฝีปาก (Zygomatic Major Muscle) ยกเลื้อนขึ้น ซึ่งจะทำงานพร้อม ๆ กันกับกล้ามเนื้อส่วนแก้มที่อยู่ข้างใต้ตา (Orbicularis Oculi Muscle) ส่วน “ยิ้มไม่จริงใจ” นั้นจะมีเพียงกล้ามเนื้อ

บริเวณส่วนแก้มที่อยู่ใกล้ ๆ ริมฝีปาก (Zygomatic Major Muscle) เท่านั้นที่ทำงาน ในเวลาต่อมา มีนักจิตวิทยาหลายคนนำมาใช้ในงานวิจัย เพื่อพิสูจน์หาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรอยยิ้มจริงใจกับ “ความสุขที่แท้จริง” และผลงานวิจัยด้านจิตวิทยายังพบอีกว่า คนที่บอกตัวเองว่ามีความสุขมาก มักจะมีระดับความดันโลหิตที่ไม่ต่ำหรือสูงจนเกินไป มีความทรงจำที่ดีในอดีตได้ดี คนที่อยู่รอบข้าง จะสังเกตได้ว่าคน ๆ นั้นกำลังมีความสุขมาก และรอยยิ้มจริงใจนั้นยังยิ้มได้นาน (Duration) โดยปราศจากการบังคับได้ ทำให้พิสูจน์ได้ว่าความสุขนั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยทางด้านสรีรวิทยา

อย่างไรก็ตามบนความต้องการให้ได้มาซึ่งความสุขของคนเรายังมีแนวคิดที่สามารถใช้เป็นแนวทางมุ่งสู่การให้ความหมายและเงื่อนไขอีกไม่น้อย เวินโฮเวน (Veenhoven, 2000) ได้อ้างถึงทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาหลายทฤษฎีที่สามารถใช้เป็นพื้นฐานในการอธิบายถึงวิธีการที่จะประเมินว่าเรามีความสุขเพียงใด เช่น ทฤษฎีกระบวนการรับรู้ (Cognitive theory) จากหนทางที่จะได้มาซึ่งความสุขนั้นสามารถยอมรับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว สอดคล้องกับทฤษฎีกระบวนการรับรู้ที่พยายามอธิบายถึง ความสุขคือผลผลิตทางความคิดของมนุษย์ และสะท้อนถึงความแตกต่างระหว่างการมองชีวิตที่เป็นอยู่กับความคิดเห็นในสิ่งที่ชีวิตควรจะเป็น ทั้งนี้ความคิดเห็นนั้นเป็นพื้นฐานของความเชื่อที่สั่งสมขึ้นมาและแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ขึ้นอยู่กับการเปรียบเทียบกับมาตรฐาน การจะเข้าถึงความอยู่ดีมีสุขนั้นอาจทำได้เพียงแค่ลดมาตรฐานภายในจิตใจลง ทั้งนี้ถึงเราอาจจะสามารถประมาณตนได้ว่ามาตรฐานของความอยู่ดีมีสุขได้นั้นอาจต้องอาศัย ความชอบเข้ามาช่วยในการพิจารณาด้วย ทฤษฎีความชอบ (Affect theory) ความสุขเป็นการสะท้อนว่าเรารู้สึกดีโดยทั่ว ๆ ไปเพียงใด ในมุมมองนี้เราไม่ได้ “คำนวณ” แต่ “อ้างอิงถึง” อาจอาศัยประสบการณ์ความชอบที่สะสมเชื่อมโยงกับฟังก์ชันของความชอบ มุมมองเช่นนี้ทำให้เป็นไปได้ที่ว่าคุณจะสามารถสร้างความสุขให้แก่กันได้ คนเราสามารถทำให้เกิดความสุขโดยการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ (กัลยาณี เสนาสุ, 2559)

1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุข

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุข ภายใต้บริบทของอยู่ร่วมกันในครอบครัวหรือที่พักอาศัย พบงานวิจัยดังนี้ ทีซุ และลิว (Tsou and Liu, 2001: online) ได้ศึกษาถึงภาวะความชอบกับขอบเขตของความพึงพอใจในคนไต้หวัน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นคนไต้หวัน อายุ 20 - 64 ปี ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบ Stairfied two - stage sampling พบว่าผู้ที่มีรายได้สูง จะมีภาวะความสุขอยู่ในระดับสูงและส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจในอาชีพ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่แต่งงานแล้วมีภาวะความสุขและความพึงพอใจมากกว่าผู้ที่ยังไม่แต่งงาน รวมทั้งการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นสิ่ง

ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสและความพึงพอใจในอาชีพ และลักษณะของบุคลิกภาพ (Personal Characteristics) มีผลต่อความแตกต่างกันของภาวะความสุขและความพึงพอใจในแต่ละบุคคล และมีงานวิจัยในประเทศเกาหลีที่ศึกษาถึงผลกระทบจากการอยู่อาศัยในอาคารสูงว่า ด้วยลักษณะของอาคารที่สูงขึ้นไปนั้นทำให้มีความกังวลใจ ผู้ที่อาศัยอยู่ในอาคารสูงที่ตั้งแต่ชั้นที่ 18 ขึ้นไป อัตราเกิดโรคจิตกังวลสูงขึ้น ความดันเลือดสูงขึ้น โดยเฉพาะในผู้สูงอายุและเด็กทารก ผู้อยู่อาศัยมีความเครียดมากขึ้นจากเสียงรบกวน และการใช้งานลิฟต์รวมไปถึงด้านความปลอดภัย และอุบัติเหตุ และงานของสุพัฒน์ สุระคนัย (2544 : 49) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เครื่องชี้วัดความผาสุกของครอบครัวชนบทในจังหวัดขอนแก่น พบว่า เครื่องชี้วัดความผาสุกของครอบครัวจากทัศนะชาวบ้าน พบว่าชาวบ้านให้ความหมายของความผาสุก มาจากความเป็นอยู่ของครอบครัว ที่ประสบกับความแห้งแล้ง ทำให้ปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตขาดความมั่นคง ชาวบ้านจึงมีความต้องการดำรงชีพ ในลักษณะพออยู่พอกิน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความสุขของครอบครัวเท่ากับ 18.98 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระดับความผาสุกระหว่างประเภทครอบครัว พบว่าครอบครัวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่าระดับความผาสุกของครอบครัว แตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจ และองค์ประกอบของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิเคราะห์พบว่า เครื่องชี้วัดความผาสุกของครอบครัวจากทัศนะชาวบ้านกับภาครัฐ แตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ โดยเครื่องชี้วัดของภาครัฐ 20 ตัวชี้วัดเป็นตัวชี้วัดที่ชาวบ้านมี 8 ตัวชี้วัดเท่านั้น และเป็นตัวชี้วัดของชาวบ้านที่ภาครัฐไม่มีอีก 22 ตัวชี้วัดซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ 9 ตัวชี้วัด ด้านปัจจัยพื้นฐานในการครองชีพ 4 ตัวชี้วัด ด้านสภาวะความเป็นอยู่ของครอบครัว 4 ตัวชี้วัด และด้านอื่น ๆ อีก 5 ตัวชี้วัด

ส่วนที่ 2 แนวคิดวิถีชีวิตของครอบครัว

ความหมายและพฤติกรรมของครอบครัว (families) ตามที่ราชบัณฑิตยสถานได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ครอบครัว” คือสถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามีภรรยา และหมายรวมถึงลูกด้วย สามารถอธิบายเพิ่มเติมว่า กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันในทางสายเลือด หรือการแต่งงาน (สุ่มทนา สิ้นสวัสดิ์ และ พนมพร พุ่มจันทร์, 2557) หรือเป็นการอยู่ร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 วัยขึ้นไป ได้แก่ วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และในบางกรณีก็จะมีวัยสูงอายุอาศัยอยู่ร่วมกันด้วย (คุชฎี โยเหลา, 2557) ผูกพัน แบ่งปันอารมณ์ ความรู้สึก เฟรนด์แมน (Friedman, 2003) กล่าวโดยสรุปได้ว่าครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่บุคคลเจริญเติบโตและพัฒนา

ตลอดช่วงชีวิต ทั้งได้รับการอบรมสั่งสอน ความรัก ความอบอุ่น ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวมาจากการทำหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว (दारुณี จงอุดมการณ์, 2550) ความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าครอบครัว และ “ครัวเรือน” มีความหมายต่างกัน ครัวเรือน (household) หมายถึงหน่วยการอยู่อาศัย ซึ่งประกอบด้วยบ้าน (ที่อยู่) และคนที่อยู่และกินร่วมกันในบ้านนั้น ในทางปฏิบัติแล้วแยกขาดจากกันได้ยากเพราะกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกันที่เรียกว่าเป็น “ครอบครัว” นั้นความจริงแล้วก็อาศัยและกินอยู่ด้วยกันในครัวเรือน คือบ้านหรือที่อยู่อาศัยอย่างใดอย่างหนึ่ง และการอยู่และกินร่วมกัน เช่นนั้นก็ทำให้ครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมอันหนึ่งที่เรียกว่า “ครัวเรือน” (ชายโพธิสิทธิ์, 2552)

สัมพันธภาพและบทบาทของครอบครัว

สัมพันธภาพและบทบาทของครอบครัว จะเป็นภูมิคุ้มกันให้สมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ปัจจุบันสถาบันครอบครัวเริ่มเสื่อมลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสถาบันครอบครัว จากครอบครัวขยายที่ ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยในครอบครัวเดียวกัน ภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์เหนียวแน่น มีความรักใคร่ปรองดองซึ่งกันและกัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คอยประสานความสัมพันธ์ โดยมากจะมีเวลาให้แก่กันเมื่อเสร็จจากการทำงาน ก็จะมาทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวและเครือญาติ แต่สภาพครอบครัวขยายมีน้อยมากในปัจจุบัน ครอบครัวกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ซึ่งสมาชิกในครอบครัวมีเฉพาะ พ่อ แม่ ลูก จึงส่งผลให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลง จำนวนสมาชิกในครอบครัวลดลง รวมทั้งจำนวนเครือญาติก็ลดลง ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลง แนวโน้มครอบครัวเดี่ยวจะนำมาซึ่งการสลายตัวของวัฒนธรรม ประเพณี ศีลธรรม และพื้นที่การทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวก็ลดลงและเปลี่ยนแปลง หากครอบครัวไม่มีเวลาพูดคุยพบปะกัน เกิดความเหินห่าง ความสัมพันธ์ยิ่งเจือจางลง ไม่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้ความอบอุ่น และเป็นเพื่อนที่ดีสำหรับลูก ไม่มีเวลาที่จะร่วมทำ กิจกรรมในครอบครัวได้ เช่น การปลูกต้นไม้ร่วมกัน รับประทานอาหารร่วมกัน (กุลภาวจนสาระ, 2554) จากรายงานการวิจัยสัมพันธภาพในครอบครัวไทย วัดจากสัมพันธภาพในครอบครัว 4 ด้าน คือ การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน การพูดคุย ปรึกษาหารือ และตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ การแสดงออกซึ่งความรักความเอื้ออาทรต่อกันทั้งทางกายวาจาใจ และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว พบว่าสัมพันธภาพในครอบครัวโดยภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ใน ระดับปานกลาง (56.3%) (จิราพร ชมพิกุล, ปราวณี สุทธิสุนทร, เกียรติศักดิ์ ชื้อล้อม, และ คุษณี คำมี, 2552)

รูปแบบของครอบครัว

รูปแบบการอยู่อาศัยซึ่งเป็นผลของการมีสมาชิกประเภทต่าง ๆ ใช้ชีวิตอยู่กินร่วมกัน อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ส่งผลให้มีรูปแบบการอยู่อาศัยหลากหลาย เรียกว่า โครงสร้างครัวเรือน (Household Structure) รูปแบบดังกล่าวนี้ ในด้านหนึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนกระบวนการตามธรรมชาติในวงจรชีวิตของครัวเรือน เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วโครงสร้างครัวเรือนก็จะเปลี่ยนแปลงตาม แต่ในอีกแง่หนึ่งโครงสร้างหรือรูปแบบการอยู่อาศัยก็สะท้อนความจำเป็นของคนที่อยู่คนครัวเรือนนั้นด้วย สามารถจัดแบ่งโครงสร้างครัวเรือนออกเป็น 6 รูปแบบ ตามรูปแบบของสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในครัวเรือน คือ

1. ครัวเรือน 1 รุ่นอายุ ครัวเรือนที่ประกอบด้วยสมาชิกเป็นคนในรุ่นอายุเดียว
2. ครัวเรือน 2 รุ่นอายุ แกนหลักของครัวเรือนประเภทนี้คือมีสมาชิกรุ่นพ่อแม่กับรุ่นลูก
3. ครัวเรือน 3 รุ่นอายุและมากกว่า แกนหลักของครัวเรือนประเภทนี้คือมีสมาชิก รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย รุ่นลูก รุ่นหลาน
4. ครัวเรือนข้ามรุ่น แกนหลักของครัวเรือนประเภทนี้คือมีสมาชิก 2 วัย ได้แก่ รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย กับรุ่นหลาน เป็นครัวเรือนที่มีลักษณะ “โหว่ตรงกลาง”
5. ครัวเรือนคนเดียว เป็นครัวเรือนที่มีสมาชิกอยู่เพียงคนเดียว
6. ครัวเรือนที่มีสมาชิกไม่มีความเกี่ยวพันทางเครือญาติต่อกัน มีสมาชิกอยู่ด้วยกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่สมาชิกเหล่านั้นไม่ได้เป็นญาติกัน แต่อาจจะมีความสัมพันธ์กันแบบอื่น (ชาย โพรสิตีตา, 2555)

โดยนับตั้งแต่ครัวเรือนประเภทที่ 3 ถึง 6 นั้นเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ครัวเรือนพิเศษ”

ในการวิจัยครั้งนี้จะจำแนกรูปแบบของครัวเรือนออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ครัวเรือนเดี่ยว คือ ครัวเรือน 1-2 รุ่นอายุ ประกอบด้วยสมาชิกเป็นคนในรุ่นอายุเดียว เช่น สามีกับภรรยา พี่กับน้อง เป็นต้น หรือเป็นคนรุ่นพ่อแม่กับรุ่นลูก
2. ครัวเรือนขยาย คือ ครัวเรือน 3 รุ่นอายุและมากกว่า ประกอบด้วยสมาชิกเป็นคนในรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย รุ่นลูก รุ่นหลาน
3. ครัวเรือนพิเศษ คือ ครัวเรือนข้ามรุ่น เป็นครัวเรือนที่มีลักษณะ “โหว่ตรงกลาง” ประกอบด้วยสมาชิกเป็นคนในรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย กับรุ่นหลาน หรือสมาชิกไม่มีความเกี่ยวพันทางเครือญาติต่อกัน มีสมาชิกอยู่ด้วยกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่สมาชิกเหล่านั้นไม่ได้เป็นญาติกัน แต่

อาจจะมีความสัมพันธ์กันแบบอื่น เช่น กลุ่มบุคคลเพศทางเลือก กลุ่มคนรักรักที่อาศัยอยู่ร่วมกัน เป็นต้น

“พฤติกรรมครอบครัว” และ “พฤติกรรมครัวเรือน” แตกต่างกันเนื่องจากพฤติกรรมที่ทำให้เกิดเป็นครอบครัวได้แก่ การแต่งงาน การมีบุตร และการหย่าร้าง และพฤติกรรมที่ทำให้เกิดเป็นครัวเรือนได้แก่ลักษณะการอยู่และกินร่วมกันของกลุ่มคนที่มีหรือไม่มีความสัมพันธ์กันแบบต่างๆ ดังนั้น ถ้าจะพูดถึงการเปลี่ยนแปลงครอบครัวและครัวเรือน เราจึงต้องพูดถึงมิติสำคัญอย่างน้อย 4 ด้านต่อไปนี้ คือ 1) ด้านการแต่งงาน 2) ด้านความมั่นคงหรือไม่นั่นคงของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา หรือคู่อยู่กิน 3) ด้านขนาดครอบครัว ซึ่งในที่นี้หมายถึงเรื่องจำนวนบุตรที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกัน หรือต่างบิดามารดา 4) ด้านรูปแบบการอยู่อาศัย หรือเรื่องของโครงสร้างและองค์ประกอบครัวเรือน กล่าวคือการอยู่กันเป็นครัวเรือนขยายและครัวเรือนเดี่ยว

หากเป็นเช่นนั้นแล้วการวางแผนการใช้ชีวิตร่วมกันนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาถึงวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวเสียก่อน โดยจะแยกเป็น 2 ส่วน คือส่วนแรกเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงครอบครัวและส่วนหลังเป็นการเปลี่ยนแปลงครัวเรือน

การเปลี่ยนแปลงครอบครัว

การเปลี่ยนแปลงครอบครัว อันหมายถึงรวมเรื่องการแต่งงาน การหย่าร้าง และขนาดครอบครัว ในปัจจุบันคนไทยมีลูกน้อยลงและครอบครัวไทยมีขนาดเล็กลง การเริ่มต้นครอบครัวหรือการแต่งงานก็ถูกชะลอออกไปมากขึ้นๆ และอีกหลายคนที่ได้ล้มรสของการอยู่ในครอบครัวแล้ว กลับเลือกที่จะถอยห่างออกจากความสัมพันธ์กับคู่ที่ตัวเองสร้างขึ้น โดยถือเอาความเป็นอิสระและผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ทำให้แนวโน้มการหย่าร้างสูงขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน สังเกตได้จากสถิติจำนวนการจดทะเบียนและจดทะเบียนหย่า พ.ศ. 2536-2552 งานทะเบียนครอบครัว กรมการปกครองพบว่า การจดทะเบียนหย่าเพิ่มขึ้นขณะที่การจดทะเบียนสมรสกลับลดลง ทำให้อัตราส่วน (ratio) การจดทะเบียนหย่าต่อการจดทะเบียนสมรสในแต่ละปีสูงขึ้นเรื่อยๆ เช่น ในช่วง 3 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2550 - 2552 อัตราส่วนการจดทะเบียนหย่าต่อการจดทะเบียนสมรส เท่ากับ 32.6, 34.2 และ 36.3 ตามลำดับ

การเปลี่ยนแปลงครัวเรือน

การเปลี่ยนแปลงครัวเรือน อันหมายถึงโครงสร้างครัวเรือน ซึ่งเป็นลักษณะที่กำหนดได้จากประเภทของบุคคลที่อยู่และกินร่วมกันในสถานที่อยู่อาศัยเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าบุคคลที่อยู่และกินร่วมกันมีเฉพาะรุ่นพ่อแม่ กับรุ่นลูกที่ยังไม่แต่งงาน ก็จัดเป็น ครัวเรือนเดี่ยว หมายถึงครัวเรือนที่ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัว 2 รุ่น ถ้ามีทั้งรุ่นปู่ย่าตายาย รุ่นพ่อแม่และรุ่นลูกรุ่นหลานด้วยก็จัดเป็น ครัวเรือนขยาย หมายถึงครัวเรือนที่ประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัว 3 รุ่น

หรือมากกว่า จึงอาจเรียกได้ว่าเป็น ครัวเรือนกระแสหลัก (ชาย โพธิ์สิตา, 2554) การเปลี่ยนแปลง ครัวเรือนกระแสหลัก เริ่มจากในอดีตคนไทยส่วนใหญ่อยู่กันเป็นครัวเรือนใหญ่มีสมาชิกหลายรุ่นอายุ อยู่อาศัยและทำมาหากินรวมกันเป็นครัวเรือนขยาย ต่อมาเมื่อมีความเป็นสมัยใหม่มากขึ้นทั้ง ในทางเศรษฐกิจและสังคม จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ครัวเรือนเล็กลง มีสมาชิกน้อยคน และ โครงสร้างครัวเรือนเปลี่ยนเป็นครัวเรือนเดี่ยวมากขึ้น (อมรา สุนทรธาดา และ สุพัตรา เลิศชัยเพชร, 2552) สอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงครอบครัวที่ กูดี (Goode, 1963) ศาสตราจารย์ทาง สังคมวิทยาชาวอเมริกัน เสนอไว้ว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไปสู่การเป็น อุตสาหกรรม (industrialization) จะทำให้ครัวเรือนเปลี่ยนจากการมีรูปแบบเป็นครัวเรือนขยาย เป็นครัวเรือนเดี่ยว เหตุผลก็เพราะเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมนั้นมีพลังหลายอย่างที่ทำให้ ครัวเรือนขยายเป็นรูปแบบที่ไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมเน้นความ คล่องตัวของบุคคล เรียกร้องให้คนมีความเป็นอิสระและเป็นตัวของตนเองนั่นคือเป็นปัจเจก

การศึกษาความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พัก อาศัยครั้งนี้ มีข้อสังเกตถึงการเปลี่ยนแปลงด้านครอบครัวที่ทำให้ขนาดของครัวเรือนเปลี่ยนแปลง ตาม ทำให้มองเห็นประเด็นเรื่องการจัดการการที่อยู่อาศัยของสมาชิกในครอบครัวเริ่มเป็นประเด็น ปัญหาที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องสุขภาวะของผู้สูงอายุอันเนื่องมาจากที่อยู่อาศัย ครอบครัว และชุมชน พบว่าบ้านและสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์ต่อความสุขของสมาชิกใน ครอบครัว โดยเฉพาะปัจจัยด้านพื้นที่ใช้สอยและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในบ้านเป็นปัจจัยที่มี นำหนักมากที่สุด (ธีรสิขฉนน์ สิรินาคบำรุง, 2556) นั่นหมายความว่าองค์ความรู้ที่สำคัญที่สามารถ ดึงมาช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ในลำดับต่อไป

ส่วนที่ 3 ความสุขภายใต้การออกแบบสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย เงื่อนไขเชิงบูรณาการ ด้านพฤติกรรมศาสตร์

สถาปัตยกรรมที่ดีสามารถช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนที่อยู่อาศัยได้ จากการที่ปัจจัย แวดล้อมมีผลกับสถาปัตยกรรม อย่าง แดด แสงธรรมชาติ ลม เสียง อากาศ หรือแม้กระทั่งคุณภาพ อากาศ

แม้ความรู้ลึกเรื่องของ “ความสุข” จะเป็นเรื่องที่ต้องไม่ได้ แต่สัมผัสเหล่านี้เกิดขึ้นได้ใน หัวใจของผู้ที่ได้ใช้พื้นที่ที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมในการใช้งานและความสบายใจที่จะอยู่ในพื้นที่ สถาปัตยกรรมที่พักอาศัยซึ่งการออกแบบสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยเพื่อส่งเสริมความสุขมีแนวคิดที่ เกี่ยวข้องดังนี้

จิตวิทยาสภาพแวดล้อม (Environmental Psychology)

จิตวิทยาสภาพแวดล้อมคือการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมเพื่อการอยู่อาศัยและการดำเนินชีวิตประจำวัน ถือได้ว่าเป็นหนทางหลักในการระบุถึงสถานที่ที่นำมาซึ่งความสุข เพราะสถาปัตยกรรมที่พนักอาศัยมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความสุขร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว สถาปนิกหรือนักออกแบบทางสถาปัตยกรรมมีหน้าที่หลักในการเร่งพยายามในการทำความเข้าใจและคำนึงถึงพฤติกรรมของผู้ใช้สอยนั้น คนเรามีส่วนสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อม อาชีววิเคราะห์ประเภทความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมด้วยสภาพแวดล้อมกายภาพออกได้ถึง 7 ด้านคือ

1) ด้านสภาวะแวดล้อม (Ambient Environment) เป็นคุณสมบัติเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เช่น ระดับเสียง ความสว่าง ระดับอุณหภูมิ เป็นต้น มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาวะแวดล้อมทางด้านสรีรวิทยา และรวมไปถึงทางด้านจิตวิทยา โดยมนุษย์มีความจำกัดต่อระดับสภาวะต่างๆ เช่น ระดับอุณหภูมิที่สูงกว่าปกติ รวมทั้งระดับความสว่าง เป็นต้น

2) ด้านการรู้สึก (Sensational Environment) เป็นคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับระบบประสาทสัมผัสของมนุษย์ผ่านทางอวัยวะต่าง ๆ มนุษย์รับรู้คุณสมบัติของสภาพแวดล้อมผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมองเห็นทางตา ได้ยินทางหู ได้กลิ่นทางจมูก รับรสทางลิ้น และการสัมผัสทางผิวหนัง เช่น รูปร่างและสีของสิ่งรอบตัว เสียงพูด กลิ่นเหม็นของขยะ ความเค็มของอาหาร ความลื่นของพื้นผิว เป็นต้น

3) ด้านมิติ (Dimensional Environment) เป็นคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับมนุษย์ในด้านขนาด โดยเกี่ยวข้องกับสัดส่วนมนุษย์ทางสรีรวิทยาและทางจิตวิทยา เช่น ความสูงของโต๊ะและเก้าอี้ที่ควรสัมพันธ์กันเพื่อให้สอดคล้องกับสัดส่วนมนุษย์ในการใช้งาน เป็นต้น นอกจากนี้ด้านมิติยังเกี่ยวข้องกับระยะห่างระหว่างบุคคล ซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดอาณาเขตครอบครอง (territoriality) และพฤติกรรมการณ์ที่ว่างส่วนบุคคล (personal space behavior) ระยะห่างระหว่างบ้านกับที่ทำงาน เป็นต้น

4) ด้านทิศทาง (Directional Environment) เป็นคุณสมบัติที่กำหนดตำแหน่งบุคคลกับสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้ทราบว่าจะต้องเดินทางหรือเคลื่อนที่ในทิศทางใด ทิศทางจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนที่ การเลือกที่ตั้งและการหันทิศทางตามความเชื่อเรื่องทิศตามแกนเหนือใต้ หรือตะวันออก ตะวันตก

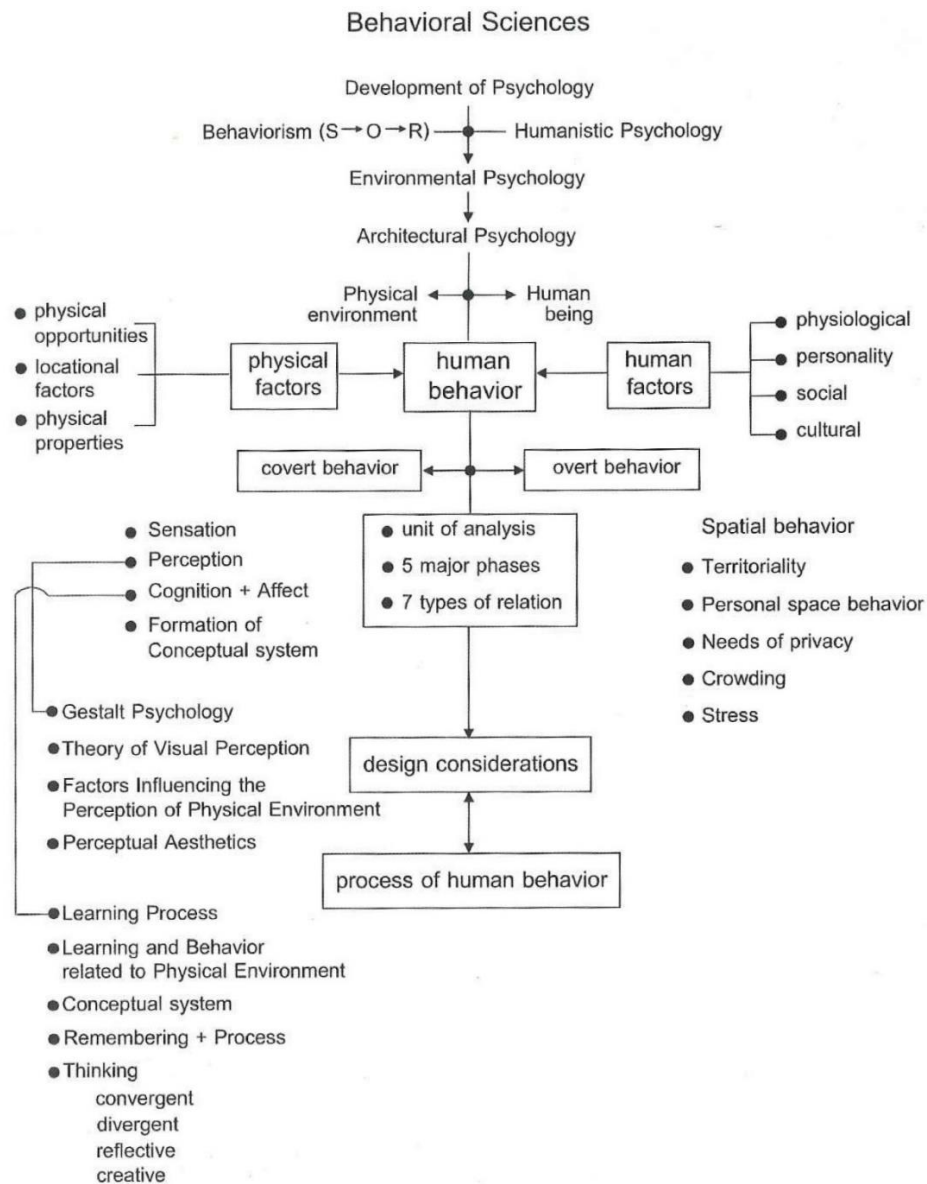
5) ด้านสัญลักษณ์ (Symbolic Environment) เป็นคุณสมบัติที่สื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ อาจใช้ภาษาสื่อความหมาย เช่น มีป้ายบอกว่าเป็นห้องน้ำ เป็นต้น สัญลักษณ์เป็น

คุณสมบัติที่จำเป็นต่อการคาดคะเนพฤติกรรมที่ควรเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม ทำให้บุคคลปฏิบัติตัวได้ถูกต้อง

6) ด้านการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Interactive Environment) ความสัมพันธ์ทางสังคมทำให้เกิดสภาพแวดล้อมด้านปฏิสัมพันธ์ที่เป็นการกระทำระหว่างกัน โดยสภาพแวดล้อมมีผลต่อความสัมพันธ์ของคนในลักษณะส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำระหว่างกัน

7) ด้านการผสมผสานกันทางวัฒนธรรม (Integrative Environment) เป็นคุณสมบัติทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรม กล่าวคือ สภาพแวดล้อมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม พบได้ในสังคมที่ยังคงวัฒนธรรมเดิมอยู่มาก และต่างจากสังคมที่เปิดจนขาดจุดร่วม

ภาพประกอบ 5 กรอบจิตวิทยาสภาพแวดล้อม : สาระเกี่ยวกับความสัมพันธ์มนุษย์กับ

สภาพแวดล้อมกายภาพที่เป็นข้อพิจารณาต่องานออกแบบ

(วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, บุษกร เสฐฐวรกิจ, และ ศิวาพร กลิ่นมาลัย, 2556)

อาณาเขตครอบครอง (Territoriality of Human Beings)

เด็กเล็ก ๆ มีการทะเลาะกันเพราะแย่งตำแหน่งที่นั่งกัน เด็กมักมีมุมซุกของตัวเองที่สามารถหลบหลีกจากคนอื่นในลักษณะเก็บตัวได้ ภายในบ้านทุกคนมักมีตำแหน่งเดิมเป็นของตัวเอง แก้วตัวเดิมที่อยู่ในตำแหน่งเดิมในขณะที่พักผ่อนหลังภารกิจประจำวันและอ้างสิทธิ์ไว้เป็น

ของตน เช่น แม่มีความเข้าใจว่าห้องครัวเป็นเขตของแม่บ้าน เป็นต้น ภาพแบบนี้เรียกว่า “ปรากฏการณ์ขอการมีอาณาเขตครอบครอง (Phenomena of Territoriality)” โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงคำว่า “อาณาเขต (Territory)” เรามักเข้าใจว่าเป็นพื้นที่หรือสถานที่ที่มีขอบเขตจำกัดชัดเจน เช่น รั้วบ้าน ผนังกันห้อง เป็นต้น หากพิจารณาแล้วอาจหมายถึง สภาพแวดล้อมกายภาพที่มีการกำหนดอาณาบริเวณโดยการทำเครื่องหมาย (Marking) มีการสร้างสถานการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ โดยตัวบุคคลหรือกลุ่มคน เพื่อเป็นสิ่งบ่งบอกให้ผู้อื่นรับรู้ได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีเจ้าของ ดังนั้นการมีอาณาเขตครอบครองจึงเป็นพฤติกรรมในการกำหนดอาณาเขตโดยการพยายามควบคุมระยะห่างเพื่อไม่ให้เกิดความแออัด และคงไว้ซึ่งการดำเนินชีวิตในสภาพแวดล้อมกายภาพร่วมกันให้เป็นไปอย่างปกติหรือการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนั่นเอง

หน้าที่ของการมีอาณาเขตครอบครอง

บุคคลต้องเกี่ยวข้องกับการมีอาณาเขตครอบครองอยู่เสมอเนื่องจากในชีวิตประจำวัน ทุกคนพยายามปกป้องอาณาเขตของตน โดยการแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ให้ผู้อื่นรับรู้ อาจด้วยวิธีการใช้สัญลักษณ์หรือด้วยวิธีการสื่อสาร อาจแบ่งหน้าที่ของการมีอาณาเขตครอบครองของมนุษย์ออกเป็น 4 ลักษณะ เบลล์ (Bell, P., 2001: 278-279) โดยพิจารณาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ดังนี้

1) หน้าที่ของการมีอาณาเขตครอบครองที่เกิดขึ้นในพื้นที่ส่วนตัว ได้แก่ การทำให้ผู้อื่นรู้ว่าเจ้าของพื้นที่กำลังต้องการภาวะเป็นส่วนตัว และสามารถบ่งบอกลักษณะส่วนบุคคลของผู้เป็นเจ้าของอาณาเขต

2) หน้าที่ของการมีอาณาเขตครอบครองที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มคน ได้แก่ การก่อให้เกิดความรู้สึกเป็น อันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิก และส่งเสริมให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันขอสมาชิกภายในกลุ่ม

3) หน้าที่ของการมีอาณาเขตครอบครองที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคน ได้แก่ การแสดงให้เห็นบุคคลภายนอกกลุ่มได้รับรู้ถึงการเป็นเจ้าของพื้นที่หรืออาณาเขตครอบครอง เพื่อไม่ให้เกิดการล่วงล้ำอาณาเขตของกลุ่ม

4) หน้าที่ของการมีอาณาเขตครอบครองที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะ ได้แก่ การเป็นกลไกในการควบคุมระยะห่างระหว่างบุคคลให้เกิดความเหมาะสม

หน้าที่ของการมีอาณาเขตครอบครองใน 4 ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับประเภทของการมีอาณาเขตครอบครองที่พิจารณาจากขอบเขตและรูปแบบของอาณาเขตครอบครอง

ขอบเขตและรูปแบบของอาณาเขตครอบครอง ทั้งที่เสนอโดย ออลต์แมน (Altman, 1975) และที่เสนอโดยไลแมนแอสกอตต์ (Lyman and Scott, 1967) มาร่วมเป็นหน่วยวิเคราะห์ที่ได้แบ่งไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1) อาณาเขตส่วนบุคคล เกี่ยวข้องกับอาณาเขตที่บุคคลครอบครองตั้งแต่ส่วนตัวของร่างกายไปจนถึงพื้นที่เว้นว่างรอบ ๆ ตัวบุคคล (Personal space) บุคคลมีการปกป้องและควบคุมการเข้าถึงของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ตัวเราเอง เป็นอาณาเขตที่อยู่กับตัวเราตลอดเวลา แม้ในสภาพการณ์ที่มีความหนาแน่นสูง

2) อาณาเขตสังคมปฐมภูมิ เป็นอาณาเขตที่บุคคลหรือกลุ่มคนใช้เวลาส่วนใหญ่ของชีวิตประจำวัน ได้แก่ ห้องนอนห้องทำงานหรือบริเวณโต๊ะทำงาน เป็นอาณาเขตที่มีการปกป้องและควบคุมการเข้าถึงของบุคคลอื่น

3) อาณาเขตสังคมทุติยภูมิ เป็นอาณาเขตที่มีความสำคัญรองลงมาตามความใกล้ชิด และเวลาที่ใช้ในชีวิตประจำวันที่น้อยกว่าในอาณาเขตสังคมปฐมภูมิ ได้แก่ มุมนั่งเล่น มีการเข้าถึงน้อยลง

4) อาณาเขตสาธารณะ เป็นอาณาเขตส่วนรวมที่เปิดสู่สาธารณะไม่มีการควบคุมและไม่อาจปกป้อง

พฤติกรรมการณ์เว้นที่ว่างส่วนบุคคล (Personal Space Behavior)

เว้นที่ว่างส่วนบุคคล หมายถึง ขอบเขตที่ว่างรอบตัวบุคคลที่มองไม่เห็น คล้ายกับเป็นฟองอากาศที่แต่ละบุคคลเว้นไว้เป็นเขตกันชน เพื่อไม่ให้มีการบุกรุกถึงตัวบุคคล ขอบเขตที่ว่างนี้จึงเคลื่อนที่ไปพร้อมกับตัวบุคคลและมีการยืดหรือหดลงได้ตามสภาพสถานการณ์ ซึ่งย่อมหมายความว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกิดขึ้น จึงได้เกิดมีระยะห่างเกิดขึ้นมากหรือน้อยพร้อมกับการกระทำต่อกัน ซึ่งอาจเป็นการใช้สายตาหรือการสัมผัสร่างกาย รวมทั้งการหันเหร่างกายต่อกัน อย่างไรก็ตาม ขอบเขตของที่ว่างรอบตัวบุคคลไม่ได้มีความชัดเจนแบบตัดตอน แต่มีลักษณะชัดเจนมากขึ้นเป็นลำดับสู่ตัวบุคคล จนเป็นอาณาเขตครอบครองที่เล็กที่สุดเพื่อป้องกันการรุกราน (intrusion)

ระยะห่างระหว่างมนุษย์ ซึ่งหมายถึงระยะห่างระหว่างบุคคลเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคน จึงมีหน้าที่ทางสังคมและวัฒนธรรม โดยมีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้และการส่งข่าวสารระหว่างกันซึ่งแปรเปลี่ยนไปตามระยะห่าง ความพอเหมาะพอดีของระยะห่างจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของพฤติกรรมการณ์เว้นที่ว่าง

ระหว่างบุคคล หากมีการเข้าใกล้กันก็จะรู้สึกอึดอัด แต่หากอยู่ไกลกันเกินไปก็ย่อมมีปัญหาในการสื่อสารและมรปฏิบัติสัมพันธ์ต่อกัน

ภาพประกอบ 6 แผนภาพระยะส่วนบุคคลที่เหมาะสมกับระยะที่ไม่เหมาะสม

ระยะห่างระหว่างบุคคล (Personal Distance) ฮอลล์ (Hall, E. T., 1966) ได้ศึกษา ระยะห่างระหว่างบุคคล ที่สัมพันธ์กับลักษณะของการกระทำต่อกัน และการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ ได้แก่

1) ระยะสนิทสนม (Intimate Distance) เป็นระยะใกล้ชิดที่สุด ประมาณ 0 – 18 นิ้ว หรือ 0 – 15 ซม. ซึ่งสามารถสื่อสารได้อย่างใกล้ชิดในทุกๆทาง เช่น ภาษาพูด (Spoken language) ที่สนิทสนมและไม่เป็นทางการ ภาษากาย (Body language) การสัมผัสใกล้ชิดกัน ซึ่งใช้เฉพาะคนพิเศษหรือในเหตุการณ์เฉพาะอย่าง เช่น ในการแสดงความรักระหว่างคู่รัก คนในครอบครัว หรือในการปลอบโยนผู้อื่น หรือในการเล่นกีฬาต่างๆ เช่น มวยปล้ำ เทควันโด ฯลฯ เป็นต้น

2) ระยะส่วนตัว (Personal Distance) เป็นเสมือนเขตป้องกันตัวระยะใกล้ ประมาณ 18 – 30 นิ้ว หรือ 1 – 2 ฟุต เป็นระยะที่เราใช้กับเพื่อนหรือคนที่สนิทสนมกัน ซึ่งสามารถเอื้อมมือถึงกันได้ สัมผัสกันและกันได้ สามารถพูดคุยกันได้ในระดับเสียงพูดปกติ แต่ก็ยังคงรักษา ระยะห่างส่วนบุคคลไว้บ้าง

3) ระยะสังคม (Social Distance) เป็นระยะที่มักใช้กับผู้ที่ไม่คุ้นเคย ประมาณ 7 – 12 ฟุตหรือ 2 – 3.5 เมตร เป็นระยะที่ใช้พูดคุยทางสังคมและหรือติดต่อทางกันธุรกิจที่ไม่สามารถเอื้อมมือถึงกันได้ ภาษาที่ใช้ก็จะเป็นภาษาที่เป็นทางการมากขึ้น และท่าทางการแสดงออกอาจอยู่ในเงื่อนไขของมารยาททางสังคมที่ดี อาจพูดเสียงดังขึ้น เพราะอยู่ห่างกันมากขึ้น เช่น โต๊ะประชุมของนักธุรกิจในระดับผู้บริหารก็มักใช้ระยะทางสังคมนี้เอง

4) ระยะสาธารณะ (Public Distance) มักเป็นระยะในการสื่อสารทางเดียว คือ ประมาณ 12 - 25 ฟุตหรือ 3.5 – 7 เมตรขึ้นไป เช่นการปรากฏตัวในที่สาธารณะ ซึ่งเป็นระยะที่

เป็นทางการมากขึ้น และต้องใช้เสียงพูดดังขึ้นไปอีก เช่น การกล่าวสุนทรพจน์ การปราศรัยในที่สาธารณะ เป็นต้น ระยะห่างระหว่างบุคคลเป็นอาณาเขตรอบตัวบุคคลที่ไม่มีความตายตัวแน่นอน มักแปรเปลี่ยนไปตามปัจจัยด้านมนุษย์ ด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ รวมถึงปัจจัยด้านการกระทำต่อกันทางสังคมและกิจกรรม

ความต้องการภาวะเป็นส่วนตัว (Needs of Privacy)

โดยทั่วไปเรามักเข้าใจว่าความต้องการภาวะเป็นส่วนตัวเป็นความต้องการอยู่เงียบ ๆ ตามลำพัง โดยการแยกตัวออกหรือหลีกเลี่ยงการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น อาจเป็นการแยกตัวของบุคคลหรืออาจเป็นการแยกตัวของกลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพื่อไม่ให้ถูกรบกวนมากเกินไป แต่นอกจากความหายของการแยกตัวออกจากบุคคล กลุ่มคนหรือสภาพแวดล้อมแล้ว ภาวะภาวะเป็นส่วนตัวยังหมายถึงการที่บุคคลมีสิทธิในการเลือกควบคุมปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น กล่าวคือบุคคลมีเสรีภาพในการเลือกให้มีการกระทำต่อกันกับบุคคลอื่นหรือไม่ หรือมากน้อยเพียงใดก็ได้ รวมไปถึงการเลือกปิดกั้นข้อมูลส่วนตัวและการเลือกเปิดรับการเข้าถึงในด้านข่าวสารจากผู้อื่น โดยแต่ละบุคคลมีความต้องการภาวะภาวะเป็นส่วนตัวที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความจำเป็นตามสภาพการณ์ รวมทั้งความพึงพอใจในตัวบุคคลเอง

ความเป็นระบบในการเกิดภาวะเป็นส่วนตัว ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 ส่วน คือ 1) การมีหน่วยทางสังคมเกิดขึ้นในปรากฏการณ์ที่เกิดภาวะเป็นส่วนตัว 2) การเลือกสรรในการควบคุม ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตามความเหมาะสม เพื่อกำหนดระดับภาวะภาวะเป็นส่วนตัว 3) การสื่อสารโดยการรับเข้าจากบุคคลอื่นสู่ตัวเอง และการส่งออกจากตัวเองสู่บุคคลอื่นในสิ่งที่ต้องการจะติดต่อสื่อสาร จะเห็นได้ว่าภาวะเป็นส่วนตัวนั้นไม่ได้หมายความว่าถึงการแยกตัวออกโดยไม่มีผู้อื่นอยู่รอบข้าง (isolation) หรือการหาความสันโดษเท่านั้น แต่พยายามเป็นส่วนตัวโดยทั่วไปเป็นการแยกตัวออกท่ามกลางผู้คน (solitude) โดยพยายามรักษาภาวะเป็นส่วนตัวไว้ในระดับที่เหมาะสมโดยอาศัยการเลือกควบคุมนั่นเอง

ความแออัด (Crowding)

ความแออัด เป็นการตอบสนองในทางจิตวิทยาหรือเป็นความรู้สึกในทางลบ (Negative feelings) ที่มีต่อความหนาแน่น เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ของมนุษย์ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรู้สึกแออัดมีหลายประการ ได้แก่ ความรู้สึกแออัดที่เกิดจากพื้นที่ที่มีจำนวนคนหนาแน่น ความรู้สึกแออัดที่เกิดจากพื้นที่อาคารที่คับแคบ รวมไปถึงสภาวะต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม เช่น ความร้อน มลภาวะทางเสียง กลิ่นเหม็น เป็นต้น ปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดความรู้สึกแออัด แต่ปัจจัยที่ส่งผลให้มนุษย์มีความรู้สึกแออัดมากที่สุด คือ ปัจจัยเรื่องความหนาแน่น

ความหนาแน่น (Density) เป็นหน่วยการวัดปริมาณ จำนวนคนต่อหน่วยพื้นที่ มักใช้ในความหมายที่เกี่ยวกับจำนวนและการวัดปริมาตรของสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวมนุษย์ โดยหน่วยของความหนาแน่นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนคนกับหน่วยพื้นที่ อาทิเช่น จำนวนคนต่อห้อง (persons per square room) จำนวนคนต่อตารางเมตร (persons per square meter) เป็นต้น

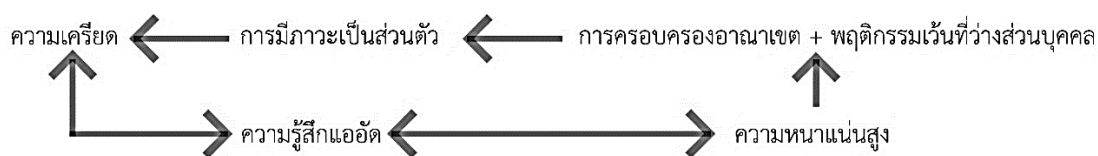
ความเครียด (stress) เป็นผลของการตอบสนองของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อมที่มีความกดดันสูง ความเครียดของมนุษย์มีผลมาจากการกระทำระหว่างกันของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมที่มีความตึงเครียด หรือมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและเกิดการคุกคามต่อความเป็นอยู่ที่เหมาะสมของมนุษย์ การตอบสนองที่เป็นการรู้สึกเครียดของมนุษย์นั้นมีระดับความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ผลกระทบที่เกิดจากความเครียด คือ เกิดการป่วย รวมไปถึงความรู้สึกเชิงลบต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น ความรู้สึกหมดหวัง ความรู้สึกกลัว ความรู้สึกโกรธ ความรู้สึกเกลียดชังสังคม หรือแม้แต่การไม่ไว้วางใจผู้อื่น

ความเกี่ยวข้องกันของการมีอาณาเขตครอบครอง พฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคล ความต้องการภาวะเป็นส่วนตัว และความแออัด (Relationships of Territoriality, Personal Space Behavior, Needs of Privacy and Crowding)

การศึกษาความสุขครอบครัวยุคใหม่ ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พหุภาคีครั้งนี้ มีข้อสังเกตถึงพฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับการมีอาณาเขตครอบครอง โดยจัดเป็นหน่วยเล็กที่สุดของอาณาเขตครอบครอง เนื่องจากต่างก็มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของระยะห่างรอบตัวบุคคล และเป็นพื้นที่ที่เป็นอาณาเขตของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มคน แต่อาจมีความแตกต่างกันที่เป็นขอบเขตที่เว้นที่ว่างส่วนบุคคลที่อยู่รอบตัวเป็นอาณาเขตที่เคลื่อนย้ายไปได้ตามการเคลื่อนตำแหน่งของร่างกายและเป็นขอบเขตคล้ายฟองอากาศที่มองไม่เห็น (Invisible bubble) ได้ชัดเจนอย่างในขอบเขตของการมีอาณาเขตครอบครองของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มักเป็นพื้นที่หรือขอบเขตที่รับรู้และมองเห็นได้จากการกำหนดเครื่องหมายเพื่อแสดงอาณาเขต บีชเทล (Bechtel, 1997: 185)

ทั้งพฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคล และการมีอาณาเขตครอบครองต่างก็แสดงระยะห่างที่บุคคลหรือกลุ่มคนสร้างขึ้นเพื่อป้องกันการล่วงล้ำภาวะเป็นส่วนตัว หรือเพื่อป้องกันอาณาเขตส่วนตัวจากการถูกรุกโดยบุคคลภายนอกนั่นเอง ดังนั้นพฤติกรรมทั้งสองจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการช่วยให้พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมดำเนินไปอย่างปกติ ออลต์แมน (Altman, 1976: 8) ได้ให้ความหมายของความเป็นส่วนตัวไว้อย่างรัดกุมว่า “การเลือกควบคุมการเข้าถึงตัวเองหรือกลุ่ม (Selective control of access to the self or to one's group)” หากไม่มีการกำหนดขอบเขต

รอบตัวบุคคล หรือไม่มีอาณาเขตครอบครองเกิดขึ้น สังคมจะเกิดความวุ่นวายเนื่องจากบุคคลไม่เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน มีการล่วงล้ำพื้นที่ส่วนบุคคล เกิดการบุกรุกพื้นที่ที่มีผู้ครอบครองอยู่ และส่งผลให้บุคคลไม่สามารถมีภาวะเป็นส่วนตัว ความต้องการภาวะเป็นส่วนตัวกำหนดการเลือกควบคุมการเข้าถึงจากบุคคลภายนอก โดยบุคคลมักอาศัยความพึงพอใจในการเลือกควบคุมการเข้าถึงของข่าวสารจากผู้อื่น ผ่านช่องทางในการสื่อสารทั้งจากการมองเห็นและการได้ยิน และในขณะเดียวกันก็มีการเลือกควบคุมการส่งออกข้อมูลจากตัวบุคคลหรือกลุ่มคนที่เหมาะสม ดังนั้น หากมีความหนาแน่นสูง โดยเกิดจากมีจำนวนคนมากในพื้นที่ที่จำกัด ย่อมส่งผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกแออัด ซึ่งเป็นความรู้สึกในทางลบจนกลายเป็นความเครียด โดยความหนาแน่นที่เกิดขึ้น นำไปสู่การทำลายการมีอาณาเขตครอบครองทำลายพฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคล และการมีภาวะเป็นส่วนตัว โดยอาจสรุปความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวได้ตามผังความสัมพันธ์

ภาพประกอบ 7 ผังความสัมพันธ์ของความหนาแน่นสูงต่อการมีอาณาเขตครอบครองพฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคล การมีภาวะเป็นส่วนตัว ต่อความรู้สึกแออัดและความเครียด

วรรณกรรมและความคิดเชิงทฤษฎีสถาปัตยกรรม

เมื่อย้อนมองไปถึงเหตุที่เป็นไปเช่นนั้นแล้ว จึงเป็นที่มาในการเสาะแสวงหาซึ่งได้มาของคำตอบที่ว่า การอยู่ร่วมกันอย่างไรในบริบทสิ่งแวดล้อมที่มีข้อจำกัดเพิ่มมากขึ้นตามเงื่อนไขของกาลเวลาและยุคสมัย สถาปัตยกรรมที่พักอาศัยนั้นมีส่วนสำคัญไม่น้อยที่ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ทฤษฎีมักถูกตีความว่าเป็นสิ่งที่ยากต่อการทำความเข้าใจ ทำให้บางครั้งความสำคัญของที่มาทางความคิดถูกบดบังด้วยรูปลักษณ์ของผลลัพธ์สุดท้ายของสิ่งก่อสร้าง ซึ่งถึงแม้จะไม่ใช่อะไรที่ผิด แต่ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้เกิดงานสถาปัตยกรรมที่มีทิศทาง กระบวนการตั้งคำถามและความคิดเชิงทฤษฎีก็ไม่ใช่ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะทำให้เรามีสภาพแวดล้อมที่ดี แต่ทฤษฎีก็นับว่าเป็น “เครื่องมือทางความคิด” ชนิดหนึ่งที่มีผลต่อ “กระบวนการคิด” ซึ่งจะโยงสัมพันธ์ไปถึงการปฏิบัติ (ตันข้าว ปาณินท์, 2553)

ทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมเป็นวิทยาการส่วนผสมของวิทยาศาสตร์และศิลปะศาสตร์ อาจแบ่งออกได้เป็น 2 หลักการใหญ่ได้แก่**วรรณกรรมเชิงทฤษฎี** โดยมาร์คัส วิทรูเวียส โพลลิโอ (Marcus Vitruvius Pollio, 1960) สถาปนิกโรมันผู้เขียนตำราทฤษฎีสถาปัตยกรรมเล่มแรกที่กำลังเป็นที่รู้จักชื่อ The Ten Books of Architecture ซึ่งมีเนื้อหาอธิบายครอบคลุมถึงหัวใจหลัก 3 ประการคือ ความมั่นคง ประโยชน์ใช้สอย และความงาม (Firmitas, Utilitas, Vaenustas)) และยังเป็นความคิดเห็นที่สัมพันธ์กับการงานของสถาปนิกยุคทุกสมัย **ความคิดเชิงทฤษฎี** ถึงอย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของยุคทางสถาปัตยกรรมก็ไม่ใช่การมุ่งสร้างความแปลกใหม่ที่แตกต่างเพื่อเรียกร้องความสนใจ แต่ความใหม่นั้นขึ้นอยู่กับที่มา อาจเกิดขึ้นเพื่อรองรับการใช้งาน มีความสัมพันธ์กับความต้องการและสถานการณ์ตลอดจนบริบทเฉพาะ เกิดความพอดีของการสร้างสรรค์ เกิดสิ่งใหม่ด้วยความเข้าใจสิ่งเดิม และความเป็นไปได้ของสิ่งใหม่ที่จะกลายเป็นสิ่งที่คุ้มค่าเมื่อเวลาผ่านไป

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถอธิบายสนับสนุนจากงานวิจัยที่ผ่านมาที่พยายามค้นหาแนวทางการเสริมสร้างความสุขครบครัน ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยให้ตรงกับพฤติกรรมการอยู่อาศัยและความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัย เรื่องแนวทางการออกแบบหน่วยพักอาศัยขนาดเล็กพิเศษ ที่เหมาะสมกับพฤติกรรมการใช้งานของคนไทย พบว่า นอกจากรูปแบบผังและแนวทางสำหรับการสร้างและพัฒนาหน่วยพักอาศัยขนาดเล็กพิเศษที่ต้องคำนึงถึงราคาก่อสร้างแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความต้องการและความพึงพอใจด้านพื้นที่ใช้สอยของผู้พักอาศัยด้วย (ศศิภา ไรจนวีระสิงห์, 2554) สอดคล้องกับผลการศึกษารอบแบบภายในบ้านพักอาศัยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการอยู่อาศัยด้วยแนวคิดการออกแบบเพื่อความยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านชัยพฤกษ์ บางบัวทอง ว่าแนวทางการออกแบบบ้านต้องสอดคล้องต่อความต้องการของผู้พักอาศัย โดยคำนึงถึงพฤติกรรมการอยู่อาศัยที่ประกอบด้วย ระยะเวลาการอยู่อาศัยภายในหมู่บ้าน กิจกรรมที่ทำในชีวิตประจำวันด้วย (ศิริพร ใจชื่น, 2551)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นทฤษฎีของศาสตราจารย์เบนดูรา แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford) ประเทศสหรัฐอเมริกา เบนดูราอธิบายว่าการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน (เบนดูรา, 1969-1971) ทั้งบุคคลที่ต้องการจะเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุของพฤติกรรมและได้อธิบายการปฏิสัมพันธ์ ดังนี้ $B =$ พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคล $P =$ บุคคล $E =$ สิ่งแวดล้อม (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2553) เมื่อคนเรามีระบบความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือแม้

กระทั่งกับบริบทสภาพแวดล้อมอื่นๆจนเกิดการสร้างเขตเขตพื้นที่ของตนขึ้นมาทำให้เกิดการเลื่อมล้ำถึงกันและกันเป็นที่มาถึงการยกแนวคิดทฤษฎีที่นำไปสู่การลดหรือปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือพฤติกรรมนั้นๆ เพื่อความสมดุลของการดำเนินชีวิตอันเป็นส่วนหนึ่งของที่มาของความทุกข์ เมื่อคนเรามีระบบความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นหรือแม้กระทั่งกับบริบทสภาพแวดล้อมอื่นๆจนเกิดการสร้างเขตเขตพื้นที่ของตนขึ้นมาทำให้เกิดการเลื่อมล้ำถึงกันและกันเป็นที่มาถึงการยกแนวคิดทฤษฎีที่นำไปสู่การลดหรือปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือพฤติกรรมนั้นๆ เพื่อความสมดุลของการดำเนินชีวิตอันเป็นส่วนหนึ่งของที่มาของความทุกข์

ส่วนที่ 4 วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี

ความหมายและลักษณะของการศึกษาเฉพาะกรณี

การศึกษาเชิงกรณีคือการวิจัยที่มุ่งศึกษากรณีที่เฉพาะเจาะจง จุดเน้นอยู่ที่สิ่งที่จะถูกศึกษา ซึ่งมีขอบเขตกำหนดให้ชัดเจน มีความสมบูรณ์ในตัวเอง โดยใช้วิธีการศึกษาที่เป็นมาตรฐานใด ๆ ที่ใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณสามารถใช้ในการศึกษาเฉพาะกรณีได้ทั้งสิ้น โดยความหมายสามารถแบ่งเป็น 2 ประการ ประการแรก หมายถึงเรื่องราวปรากฏการณ์ หรือบุคคล ฯลฯ ที่เจาะจงเลือกมาเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับแสดงประเด็นใดประเด็นหนึ่งในหัวข้อ การวิจัยทั่วไปให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ประการที่สอง หมายถึง การศึกษาปรากฏการณ์เรื่องราว หรือบุคคลที่มีอะไร น่าสนใจ น่ารู้ และความรู้อื่นๆ ก็ยังไม่มีการเปิดเผยมาก่อน (ชายโพสิตา, 2548) สอดคล้องกับ ยิน (Yin. 2003) ที่กล่าวว่า การศึกษาเฉพาะกรณีเป็นการสืบค้นหาความรู้ความจริงอย่างละเอียดลึกซึ้ง เกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ สนใจซึ่งเกิดขึ้นในบริบทหรือระบบที่มีขอบเขตเฉพาะเจาะจง (Specific context or Bounded system) ปรากฏการณ์ที่สนใจนั้นอาจเป็นบุคคลกลุ่มบุคคลโครงการเหตุการณ์ชุมชนหรือองค์กรเฉพาะรายใดรายหนึ่งหรือหลายรายก็ได้ที่นักวิจัยเลือกมาทำการศึกษาวิจัยการศึกษารายกรณีมีความหมายตั้งแต่การบันทึกและการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติของบุคคล (Case record or case history) สำหรับนำไปใช้ในด้านต่าง ๆ และรวมไปถึงการนำข้อมูลในประเด็นเกี่ยวข้องของกับปัญหาการวิจัยที่ต้องการสืบค้นหาความรู้ความจริงจากกรณีศึกษา นั้นมาทำการวิเคราะห์และตีความหมายอย่างละเอียดเข้มข้นโดยมีเป้าหมายหลักเพื่อต้องการศึกษาหรือเรียนรู้ กรณีศึกษาที่สนใจเป็นเฉพาะ (Intrinsic Interest)

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว หรือบุคคลกลุ่มคน ที่มีความน่าสนใจ มีความสมบูรณ์ในตัวเอง กล่าวคือมีบริบทและขอบเขตที่มีความเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับเนื้อหา เวลา และสถานที่ เป็นการสืบค้นหาความรู้ความจริงอย่างละเอียดลึกซึ้งเพื่อทำความเข้าใจสภาพการณ์ของความสุขครอบครัวและความหมายของความสุข

ครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย เพื่อศึกษากระบวนการและเงื่อนไขของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย เพื่อค้นหาแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้การออกแบบบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

การเลือกกรณีตัวอย่าง การที่จะกำหนดว่าสิ่งไหนเป็นกรณีสำหรับศึกษาได้หรือไม่ได้ เราควรพิจารณาคุณสมบัติของสิ่งที่เรา สนใจศึกษานั้นเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งที่สามารถกำหนดขอบเขตได้ชัดเจน (ชาย โพธิ์สิตา, 2548) และสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) การศึกษาเฉพาะกรณีแบบ Intrinsic Case เป็นการเลือกกรณีศึกษาเพราะความสนใจอย่างรู้หลัก ซึ่งเป็นกรณีที่นารู้และมีความสมบูรณ์ในตัว

2) การศึกษาเฉพาะกรณีแบบ Instrumental Case เป็นการเลือกกรณีศึกษาเพื่อเป็นตัวแทนของกรณี อื่น ๆ และนักวิจัยต้องการแสดงอะไรบางอย่างให้ชัดเจนมากขึ้นผ่านกรณีศึกษา หรือใช้เพื่อสนับสนุนข้อสรุปบางอย่าง

3) การศึกษาเฉพาะกรณีแบบ Collective Case เป็นการศึกษาค้นหาความรู้ความจริงที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์หรือประเด็นปัญหาใด ๆ จากกรณีศึกษาหลาย ๆ รายเพื่อข้อสรุป แนวคิดสนับสนุนหรือข้อโต้แย้งในเรื่องเดียวกัน กล่าวได้ว่าเป็นการเลือกศึกษา Instrumental case หลาย ๆ ราย

โดยการวิจัยครั้งนี้เลือกการศึกษาเฉพาะกรณีแบบ Instrumental Case เพื่อทำความเข้าใจบริบทการอยู่ร่วมกันของครอบครัวและความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย เพื่อศึกษาเงื่อนไขของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย เพื่อค้นหาแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้การออกแบบบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

รูปแบบการทำวิจัย การวิจัยแบบกรณีศึกษาทำได้ 3 รูปแบบ นักวิจัยจะเลือกกรณีศึกษามาเพียงกรณี เดียวหรือหลายกรณีก็ได้ (ชาย โพธิ์สิตา, 2548; อ้างอิงจาก Yin, 1993) ได้แก่

1) ศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive) มุ่งแสดงรายละเอียดพร้อมทั้งบริบทอย่างสมบูรณ์ นำเสนอเนื้อหาด้วยเทคนิคการบรรยายสิ่งสำคัญซึ่งไม่เน้นการวิเคราะห์

2) ศึกษาแบบมุ่งการค้นหา (Exploratory) การศึกษาแบบนี้เป็นการใช้เป็นการวิจัยนำร่อง เพื่อหานิยามของมโนทัศน์ที่ยังไม่ชัดเจน หรือเพื่อสร้างสมมุติฐาน ค้นหาว่าประเด็นปัญหาที่แท้จริง ซึ่งข้อค้นพบจะเป็นข้อค้นพบชั่วคราว เพื่อบอกการวิเคราะห์เจาะลึกมาขั้น

3) ศึกษาแบบมุ่งหาคำอธิบาย (Explanatory) ทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์หรือสิ่งที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษาและหาคำอธิบายให้สิ่งที่เลือกมาศึกษา

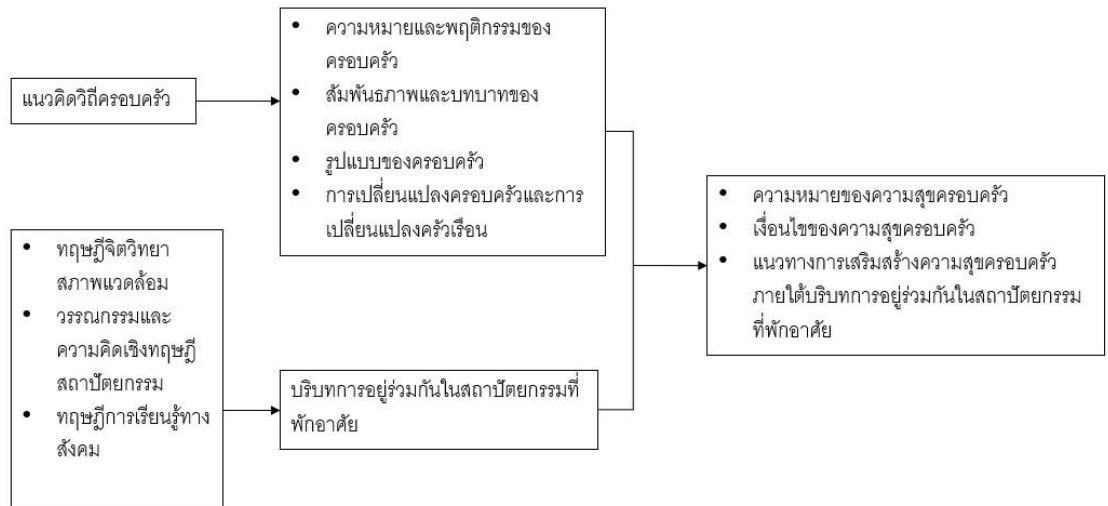
การศึกษาคำอธิบายของครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พักอาศัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการสืบค้นหาความรู้ความจริงอย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยเลือกแนวการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) แบบ Instrumental Case เป็นการเลือกกรณีศึกษาเพื่อเป็นตัวแทนของกรณี อื่น ๆ และผู้วิจัยต้องการกล่าวถึงบริบทการอยู่ร่วมกันอย่างชัดเจนมากขึ้นผ่านกรณีศึกษาหรือใช้เพื่อสนับสนุน โดยในลำดับแรกจะถ่ายทอดผ่านรูปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive) ซึ่งจะแสดงรายละเอียดของพร้อมทั้งบริบทอย่างสมบูรณ์ นำเสนอเนื้อหาด้วยเทคนิคการบรรยายสิ่งสำคัญซึ่งไม่เน้นการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นบริบทการอยู่ร่วมกันของครอบครัว ในลำดับต่อมาจะถ่ายทอดผ่านรูปแบบมุ่งการค้นหา (Exploratory) ซึ่งการศึกษานี้เป็นการใช้เป็นการวิจัยนำร่อง เพื่อหาปริมาณของมโนทัศน์ที่ยังไม่ชัดเจน หรือค้นหาว่าประเด็นปัญหาที่แท้จริง ซึ่งข้อค้นพบจะเป็นข้อค้นพบชั่วคราว เพื่อรอการวิเคราะห์เจาะลึกมายืนยัน ผนวกกับจะถ่ายทอดผ่านรูปแบบมุ่งหาคำอธิบาย (Explanatory) ซึ่งจะทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์หรือสิ่งที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษาและหาคำอธิบายให้สิ่งที่เลือกมาศึกษา อันนำมาถึงการตอบความมุ่งหมายในการวิจัย ในประเด็นความหมายของความสุขครอบครัว เงื่อนไขความสุขครอบครัว และแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พักอาศัยตามลำดับ

ส่วนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

ความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พักอาศัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ตอน สำหรับกรอบแนวคิดตอนที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อค้นหาความหมายของความสุขครอบครัว โดยใช้แนวคิดวิถีชีวิตของครอบครัว มี 4 ประเด็นด้วยกัน คือ ความหมายและพฤติกรรมของครอบครัว สัมพันธภาพและบทบาทของครอบครัว รูปแบบของครอบครัว และการเปลี่ยนแปลงครอบครัวและการเปลี่ยนแปลงครัวเรือน สำหรับกรอบแนวคิดตอนที่ 2 มุ่งหาคำตอบของความมุ่งหมายของการวิจัยในข้อที่ 2 และ 3 เป็นการศึกษาเงื่อนไขของความสุขครอบครัวและแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พักอาศัย ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พักอาศัย โดยอาศัยเงื่อนไขเชิงบูรณาการด้านพฤติกรรมศาสตร์ ประกอบด้วย 3 แนวคิดและทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีจิตวิทยา

สภาพแวดล้อม (Environmental Psychology) และวรรณกรรมและความคิดเชิงทฤษฎีสถาปัตยกรรม

จากที่กล่าวมาในเบื้องต้นสามารถเขียนเป็นแผนภาพกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยได้ดังภาพประกอบ

ภาพประกอบ 8 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 1,2 และ 3 ตามลำดับ โดยในลำดับเริ่มต้นผู้วิจัยจะเลือกใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลักหรือเรียกว่าการเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (Purposeful sampling) คือกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ขึ้นมาก่อน จำนวน 1 ครอบครัว และหรือในลำดับต่อมาจะทำการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ร่วมกันได้ จนได้ข้อมูลเพียงพอต่อการวิเคราะห์ ซึ่งคัดเลือกจากการกำหนดคุณสมบัติ (Criterion) ดังจะกล่าวถึงต่อไปนี้ กลุ่ม 1 คือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งมีคุณสมบัติต้องเป็นผู้นำหรือตัวแทนของครอบครัวและต้องมีการเตรียมการวางแผนจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย และกลุ่ม 2 คือผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีคุณสมบัติต้องเป็นบุคคลอื่นเป็นสมาชิกในครอบครัวอันมีบริบทหรือวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กันหรือมีผลกระทบต่อกัน และมีต้องเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนครอบครัวเรื่องการจัดการที่อยู่อาศัย

โดยยึดเอารูปแบบครอบครัว ที่แบ่งไว้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) ครอบครัวเดี่ยว 2) ครอบครัวขยาย และ 3) ครอบครัวพิเศษ จับคู่กับประเภทของสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย แบ่งไว้เป็น 3 ประเภท คือ 1) บ้านเรือน 2) ทาวน์เฮาส์หรือทาวน์โฮม 3) คอนโด อย่างน้อยรูปแบบครอบครัวและประเภทครอบครัวละ 1 ครอบครัว รวมทั้งหมดอย่างน้อยจำนวน 9 ครอบครัว ทั้งนี้ยังต้องเป็นครอบครัวที่มีบ้านหรือที่อยู่อาศัยมั่นคง ถาวร เพียงพอ

ตาราง 1 รูปแบบครัวเรือนและประเภทที่พักอาศัยของผู้ให้ข้อมูล

รูปแบบครอบครัว	ประเภทของสถาปัตยกรรม ที่พักอาศัย	หน่วย (ครัวเรือน)
ครัวเรือนเดี่ยว		1
ครัวเรือนขยาย	บ้านเรือน	1
ครัวเรือนพิเศษ		1
ครัวเรือนเดี่ยว		1
ครัวเรือนขยาย	ทาวน์เฮาส์หรือทาวน์โฮม	1
ครัวเรือนพิเศษ		1
ครัวเรือนเดี่ยว		1
ครัวเรือนขยาย	คอนโด	1
ครัวเรือนพิเศษ		1

หมายเหตุ

1. ครัวเรือนเดี่ยว คือ ครัวเรือน 1-2 รุ่นอายุ ประกอบด้วยสมาชิกเป็นคนในรุ่นอายุเดียว เช่น สามีกับภรรยา พี่กับน้อง เป็นต้น หรือเป็นคนรุ่นพ่อแม่กับรุ่นลูก

2. ครัวเรือนขยาย คือ ครัวเรือน 3 รุ่นอายุและมากกว่า ประกอบด้วยสมาชิกเป็นคนในรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย รุ่นลูก รุ่นหลาน

3. ครัวเรือนพิเศษ คือ ครัวเรือนข้ามรุ่น เป็นครัวเรือนที่มีลักษณะ “โหว่ตรงกลาง” ประกอบด้วยสมาชิกเป็นคนในรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย กับรุ่นหลาน หรือสมาชิกไม่มีความเกี่ยวพันทางเครือญาติต่อกัน มีสมาชิกอยู่ด้วยกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป แต่สมาชิกเหล่านั้นไม่ได้เป็นญาติกัน แต่อาจจะมีความสัมพันธ์กันแบบอื่น เช่น กลุ่มบุคคลเพศทางเลือก กลุ่มคนรั้งที่อาศัยอยู่ร่วมกัน เป็นต้น

เกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

- 1) เป็นผู้ผู้นำหรือตัวแทนของครอบครัว
- 2) มีการเตรียมการวางแผนจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย
- 3) เป็นผู้รับผิดชอบหลักหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในเรื่องที่อยู่อาศัย
- 4) มีรายได้พอเพียงในการดำรงชีวิต

5) มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

6) มีโอกาสอยู่พร้อมหน้าและทำกิจกรรมสังสรรค์ร่วมกัน

ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

1) บุคคลอันเป็นสมาชิกในครอบครัวอันมีบริบทหรือวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กันหรือมีผลกระทบต่อกัน

2) เป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนครอบครัวเรื่องการจัดการที่อยู่อาศัย

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

ไม่ยินดี และไม่สะดวกที่จะให้ข้อมูลกับผู้วิจัยได้ตลอดระยะเวลาการศึกษา

ตาราง 2 สรุปผู้ให้ข้อมูลของการวิจัยตามความมุ่งหมายการวิจัย

ความมุ่งหมายการวิจัย	ผู้ให้ข้อมูล	เกณฑ์การคัดเลือก
1. เพื่อทำความเข้าใจความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย	ผู้ให้ข้อมูลหลักผู้นำ/ ตัวแทนของครอบครัว	มีการเตรียมการวางแผนจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย	ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง บุคคลอันเป็นสมาชิกในครอบครัวอันมี	เป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนครอบครัวเรื่องการจัดการที่อยู่อาศัย
3. เพื่อค้นหาแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย	สถาปนิก/วิศวกร ดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์หรือมีผลกระทบต่อกัน	

วิธีการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล

ในการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ประสานงานเข้าไปยังบุคคลอันเป็นสมาชิกในครอบครัว ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร

2) ส่งหนังสือเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กับบุคคลหรือครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล

3) หากได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะทำการติดต่อไปยังผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย โดยผู้วิจัยแจ้งความประสงค์ในการศึกษาและชี้แจงวิธีการดำเนินการศึกษาแก่ผู้ให้ข้อมูลทราบในเบื้องต้น

4) ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลอย่างเป็นทางการจากมหาวิทยาลัยถึงหน่วยงานของผู้ให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตัวผู้วิจัยคือเครื่องมือที่ดีที่สุดในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องมีประสบการณ์และความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล ต้องศึกษากระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้งและเข้าใจในความมุ่งหมายของการวิจัย จึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือเพื่อช่วยในการเก็บข้อมูล ได้แก่ **แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์** ซึ่งเป็นแนวคำถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองและให้อาจารย์ที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญตรวจทานและแก้ไข และทำการทดลองใช้สัมภาษณ์ก่อนจะนำไปเก็บกับกรณีศึกษาจริง โดยเป็นแนวคำถามในประเด็นกว้าง ๆ ปลายเปิดแต่ครอบคลุมการค้นหาคำตอบ เน้นให้กรณีศึกษาสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างเปิดกว้างและมีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ในขณะที่ทำการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนและป้องกันการขาดตกบกพร่องของประเด็นคำถามการวิจัย รวมถึง **อุปกรณ์ภาคสนาม** มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากในการช่วยเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ สมุดจดบันทึก สมุดสเก็ต ปากกา ดินสอ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพ เพื่อบันทึกเรื่องราว สีหน้า ท่าทาง อารมณ์ความรู้สึก ทั้งนี้ยังสามารถลดหรือป้องกันความมีอคติในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอีกด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาเครื่องมือเพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบคัดกรองผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และ
2. แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

1. แบบคัดกรองผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คำชี้แจง

ท่านเลือกคำตอบหรือกรอกข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

1. ท่านเป็นผู้นำหรือตัวแทนของครอบครัว ในการเตรียมการวางแผนและจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย

☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
------------------------------	---------------------------------
2. ท่านเป็นผู้รับผิดชอบหลักหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในเรื่องที่อยู่อาศัย

☐ ใช่	☐ ไม่ใช่
------------------------------	---------------------------------

3. ครอบครัวของท่านมีรายได้ พอเพียงในการดำรงชีวิต
 ใช่ ไม่ใช่
4. ครอบครัวของท่านมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต
 ใช่ ไม่ใช่
5. ครอบครัวของท่านมีโอกาสอยู่พร้อมหน้าและทำกิจกรรมสังสรรค์ร่วมกัน
 ใช่ ไม่ใช่
6. ประเภทของครอบครัวของท่าน
 ครัวเดี่ยว ประกอบด้วยสมาชิก 2 รุ่นอายุ
 ครอบครัวขยาย ประกอบด้วยสมาชิก 3 รุ่นอายุขึ้นไป
 ครอบครัวพิเศษ ประกอบด้วยสมาชิกไม่ได้เกี่ยวพันเป็นเครือญาติกัน
7. รูปแบบของที่อยู่อาศัยของท่าน
 บ้านเรือน ทาวน์เฮาส์หรือทาวน์โฮม คอนโด
8. ท่านอาศัยอยู่ในที่พักอาศัยมาแล้ว.....ปี
9. พื้นที่ใช้สอยของที่พักอาศัยประมาณ.....ตร.ม.
10. ข้อมูลที่สามารถติดต่อท่านได้
 ID LINE.....
 เบอร์โทร.....
 E-mail.....
11. ท่านพร้อมเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน.....ปี 2563 เวลา.....
-

2. แนวทางการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

แนวคำถามสัมภาษณ์

ตาราง 3 ประเด็นคำถามและตัวอย่างคำถามพร้อมใช้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นคำถาม	ตัวอย่างคำถามพร้อมใช้
แนวคิดวิถีชีวิตของครอบครัว -รูปแบบและประเภทของครอบครัว	คำถามเกริ่นนำ 1) สมาชิกในครอบครัว 2) ข้อมูลทั่วไปของสมาชิกในครอบครัว	-ปัจจุบัน ครอบครัวของคุณอาศัยอยู่ร่วมกันกี่คน มีใครบ้าง -ให้แต่ละคนแนะนำตัว ชื่อ(นามสมมุติ)อะไร อายุเท่าไร และทำงานอะไร
แนวคิดวิถีชีวิตของครอบครัว -ความหมายและพฤติกรรมของครอบครัว แนวความคิดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ (The Big Five) - ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ (Neuroticism) -การเปิดตัว (Extraversion) -การเปิดรับประสบการณ์ (Openness to Experience) -ความเป็นมิตร(Agreeableness) -การมีจิตสำนึก (Conscientiousness) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) B=พฤติกรรม ,P=บุคคล ,E = สิ่งแวดล้อม เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน	คำถามเข้าสู่ประเด็น 3) บุคลิกภาพของสมาชิกในครอบครัว 4) บุคลิกภาพของครอบครัว คำถามหลัก 5) องค์ประกอบของครอบครัว 6) ความหมายของครอบครัว 7) พฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว 8) พฤติกรรมของครอบครัว	- เล่าถึงนิสัยและบุคลิกที่แสดงออกของคุณหรือแต่ละคนในครอบครัวให้ฟังได้ไหมครับ - มีใครที่นิสัยและบุคลิกเหมือนกันหรือไม่ เหมือนกันในเรื่องอะไร -เมื่อพูดถึงคำว่า “ครอบครัว” คุณนึกถึงอะไรเป็นอันดับแรก ขอ 3 คำสั้นๆ - 3 คำนี้สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้อย่างไร - คุณคิดว่าครอบครัวของคุณมีส่วนช่วยดูแล แนะนำ ให้คำปรึกษากันและกันหรือไม่

ตาราง 3 (ต่อ)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นคำถาม	ตัวอย่างคำถามพร้อมใช้
		- ยกตัวอย่างช่วยดูแล แนะนำ ให้คำปรึกษาใน เรื่องอะไร
วรรณกรรมและความคิดเชิงทฤษฎี สถาปัตยกรรม ความมั่นคง (Firmitas) ประโยชน์ใช้สอย (Utilitas) ความงาม (Vaenustas)	<u>คำถามเกริ่นนำ</u> 9) รูปแบบหรือประเภทของ ที่อยู่อาศัย 10) ระยะเวลาที่อยู่อาศัย 11) สถานะของที่อยู่อาศัย	-คุณอาศัยอยู่ในที่พัก อาศัยรูปแบบหรือประเภท ใด (บ้านเรือน, ทาวน์ โฮมหรือทาวน์เฮาส์, คอนโด) -อาศัยอยู่มานานแล้วหรือ ยัง -เป็นเจ้าของเองหรือเช่า อาศัย
	<u>คำถามเข้าสู่ประเด็น</u> 12)การแบ่งพื้นที่ใช้สอยใน ที่พักอาศัย	-ในบ้านของคุณมีพื้นที่ใช้ สอยอะไรบ้าง -คุณมีส่วนกำหนดพื้นที่ใช้ สอยนั้นไหม มีส่วน อย่างไร
	<u>คำถามหลัก</u> 13)การใช้สอยพื้นที่ในที่พัก อาศัย	-คุณใช้เวลาส่วนใหญ่ อยู่ ที่ไหนของบ้าน -เป็นพื้นที่ส่วนตัวหรือ พื้นที่ส่วนรวม -พอใจกับพื้นที่และสภาพ บ้านที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แค่ไหน อย่างไร

ตาราง 4 ประเด็นคำถามและตัวอย่างคำถามพร้อมใช้ สำหรับทำความเข้าใจสภาวะการณ์ของ
ความสุขครอบครัว กระบวนการและเงื่อนไขของความสุขครอบครัว

คำถามสภาวะการณ์ของความสุขครอบครัว กระบวนการและเงื่อนไขของความสุข ครอบครัว		
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นคำถามหลัก	ตัวอย่างคำถามพร้อมใช้
<p>แนวคิดวิถีชีวิตของครอบครัว -สัมพันธภาพและบทบาทของครอบครัว</p> <p>แนวคิดการเสริมสร้างความสุข (Well-being) -ปริมาณของความสุข (Objective Well-being – OWB) -คุณภาพของความสุข (Subjective Well-being – SWB)</p> <p>ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) B=พฤติกรรม ,P=บุคคล ,E = สิ่งแวดล้อม เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน</p> <p>จิตวิทยาสภาพแวดล้อม (Environmental Psychology) -อาณาเขตครอบครอง (Territoriality of Human Beings) 1.พฤติกรรมการณ์ที่ว่างส่วนบุคคล (Personal Space Behavior) 2.ความต้องการภาวะเป็นส่วนตัว (Needs of Privacy) 3.ความแออัด (Crowding)</p>	<p>คำถามเกริ่นนำ 14)การอยู่ส่วนตัวของสมาชิกในครอบครัว 15)การอยู่ร่วมกันของครอบครัวในที่พักอาศัยของวันปกติ 16)การอยู่ร่วมกันของครอบครัวในที่พักอาศัยของวันเวลาพิเศษ</p> <p>คำถามเข้าสู่ประเด็น 19)การทำกิจกรรมร่วมกันของครอบครัวในที่พักอาศัยของวันปกติ 20)การทำกิจกรรมร่วมกันของครอบครัวในที่พักอาศัยของวันเวลาพิเศษ</p>	<p>-คุณมีเวลาส่วนตัวช่วงไหน -มักจะทำกิจกรรมใดตามลำพัง -ในพื้นที่ส่วนไหนของบ้าน -ในวันปกติ ครอบครัวของคุณจะอยู่พร้อมหน้ากันในบ้าน ช่วงเวลาใด -มีวันเวลาพิเศษใหม่ ที่ครอบครัวของคุณจะอยู่พร้อมหน้ากันในบ้าน -วันเวลาพิเศษ เกิดขึ้นบ่อยแค่ไหน</p> <p>-เมื่อครอบครัวของคุณอยู่พร้อมหน้ากันในบ้านปกติแล้วมีกิจกรรมแบบไหนที่ทำร่วมกัน -กิจกรรมที่มักเลือกทำร่วมกันเสมอคือกิจกรรมใด -กิจกรรมที่ทำร่วมกันสำหรับวันเวลาพิเศษมีอะไรบ้าง พิเศษอย่างไร</p>

ตาราง 4 (ต่อ)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นคำถามหลัก	ตัวอย่างคำถามพร้อมใช้
	<p><u>คำถามหลัก</u></p> <p>21)กิจกรรมร่วมกันของครอบครัว</p> <p>22)กิจกรรมส่วนตัวของสมาชิกในครอบครัว</p>	<p>-บรรยากาศของการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นอย่างไร</p> <p>-ใช้พื้นที่บริเวณไหน ขนาดพื้นที่เพียงพอไหม</p> <p>-ในมุมมองกัน ขณะที่อยู่คนเดียวคุณมีความรู้สึกยังไง ต่างจากช่วงเวลาที่อยู่ร่วมกันกับคนในครอบครัวอย่างไร</p>

ตาราง 5 ประเด็นคำถามและตัวอย่างคำถามพร้อมใช้ สำหรับทำความเข้าใจความหมายของ
ความสุขครอบครัว กระบวนการและเงื่อนไขของความสุขครอบครัว

คำถามความหมายของความสุขครอบครัว กระบวนการและเงื่อนไขของความสุขครอบครัว		
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นคำถามหลัก	ตัวอย่างคำถามพร้อมใช้
<p>แนวคิดการเสริมสร้างความสุข (Well-being)</p> <p>-ปริมาณของความสุข (Objective Well-being – OWB)</p> <p>-คุณภาพของความสุข (Subjective Well-being – SWB)</p> <p>ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)</p> <p>B=พฤติกรรม , P=บุคคล , E = สิ่งแวดล้อม เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน</p>	<p><u>คำถามเข้าสู่ประเด็น</u></p> <p>23)พื้นที่สำหรับทำกิจกรรม</p> <p>24)บรรยากาศของกิจกรรม</p>	<p>-พื้นที่สำหรับทำกิจกรรม ร่วมกันมีส่วนร่วมสนับสนุน หรือขัดขวางการทำ กิจกรรมร่วมกันหรือไม่ อย่างไร</p> <p>-ช่วงเวลาทำกิจกรรม ร่วมกัน มีใครคอยสังเกต ใหม่ว่าแต่ละคนมี ความรู้สึกและการ แสดงออกอย่างไร</p> <p>-ความรู้สึกร่วมกันแบบนี้ มันเกิดขึ้นบ่อยแค่ไหน</p>
	<p><u>คำถามหลัก</u></p> <p>25)ความหมายของ ความสุขครอบครัว</p>	<p>-ความรู้สึกและการ แสดงออกร่วมกันนี้ เรียกว่า “ความสุขร่วมกัน” ได้หรือไม่ได้ อย่างไร</p> <p>-“ความสุขครอบครัว” ใน มุมมองของคุณคืออะไร</p>

ตาราง 5 (ต่อ)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นคำถามหลัก	ตัวอย่างคำถามพร้อมใช้
<p>แนวคิดการเสริมสร้างความสุข (Well-being)</p> <p>-ปริมาณของความสุข (Objective Well-being – OWB)</p> <p>-คุณภาพของความสุข (Subjective Well-being – SWB)</p> <p>ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)</p> <p>B=พฤติกรรม ,P=บุคคล ,E = สิ่งแวดล้อม เป็นเหตุและผลซึ่งกันและกัน</p> <p>แนวความคิดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ (The Big Five)</p> <p>-ความไม่มั่นคงทางอารมณ์ (Neuroticism)</p> <p>-การเปิดเผย (Extraversion)</p> <p>-การเปิดรับประสบการณ์ (Openness to Experience)</p> <p>-ความเป็นมิตร (Agreeableness)</p> <p>-การมีจิตสำนึก (Conscientiousness)</p>	<p><u>คำถามหลัก</u></p> <p>26)เงื่อนไขของความสุข ครอบครัว</p>	<p>-ครอบครัวของคุณมี วิธีการสร้างความสุข ร่วมกันให้เกิดขึ้นได้ อย่างไร ทั้งในระยะเวลา อันใกล้ (ปัจจุบัน) และ อนาคต</p> <p>-มีใครเป็นหลักในการ สร้างข้อตกลงหรือกำหนด ทิศทางในการอยู่ร่วมกัน ของคนในครอบครัว</p> <p>-แต่ละคนแสดงความ คิดเห็นหรือแนะนำคนใน ครอบครัวการอาศัยอยู่ ร่วมกันอย่างไร</p>

ตาราง 5 (ต่อ)

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	ประเด็นคำถามหลัก	ตัวอย่างคำถามพร้อมใช้
<p>แนวคิดวิถีชีวิตของครอบครัว</p> <p>- การเปลี่ยนแปลงครอบครัวและการเปลี่ยนแปลงครัวเรือน</p> <p>จิตวิทยาสภาพแวดล้อม (Environmental Psychology)</p> <p>- อาณาเขตครอบครอง (Territoriality of Human Beings)</p> <p>1. พฤติกรรมการเว้นที่ว่างส่วนบุคคล (Personal Space Behavior)</p> <p>2. ความต้องการภาวะเป็นส่วนตัว (Needs of Privacy)</p> <p>3. ความแออัด (Crowding)</p>	<p><u>คำถามเข้าสู่ประเด็น</u></p> <p>27) รูปแบบหรือประเภทของครอบครัวของสมาชิกในครอบครัวเมื่อครั้งอดีต</p> <p>28) รูปแบบหรือประเภทของที่อยู่อาศัยของสมาชิกในครอบครัว เมื่อครั้งอดีต</p> <p><u>คำถามหลัก</u></p> <p>29) ข้อเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบหรือประเภทของครอบครัวของสมาชิกในครอบครัว เมื่อครั้งอดีตและปัจจุบัน</p>	<p>- มีใครเคยอยู่ในครอบครัวรูปแบบอื่นมาก่อนไหม (เคยอยู่ครัวเรือนเดี่ยว, ครัวเรือนขยาย, ครัวเรือนพิเศษมาก่อน)</p> <p>- มีใครเคยอยู่ในที่พักอาศัยรูปแบบอื่นมาก่อนไหม (เคยอยู่บ้านเรือน, ทาวน์เฮาส์หรือทาวน์โฮม, คอนโดมาก่อน)</p> <p>- เมื่อเทียบอดีตถึงปัจจุบัน คุณคิดว่าครอบครัวของคุณมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร เล่าความเปลี่ยนแปลงนั้นให้ฟังหน่อยได้ไหม</p> <p>- เมื่อเปรียบเทียบถึงความสุขร่วมกันกับที่ กำลังทำหรือกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไร</p>

3. แนวทางการสังเกต

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตเป็นวิธีการรองในวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งการสังเกตนั้นผู้วิจัยได้กระทำควบคู่ไปพร้อมกับการสัมภาษณ์เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์และสนับสนุนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยได้สร้างกรอบการสังเกตไว้เป็นแนวทาง ดังนี้

- 1) สังเกตบริบทที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตสภาพแวดล้อมโดยรอบที่อยู่อาศัย รูปแบบของที่อยู่อาศัย พื้นที่ใช้สอยของที่อยู่อาศัยที่ใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของครอบครัวผู้ให้ข้อมูล
- 2) สังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตสีหน้า ท่าทาง น้ำเสียง อารมณ์ความรู้สึก และวิธีการเลือกใช้คำตอบของผู้ให้ข้อมูล
- 3) สังเกตความสัมพันธ์ของครอบครัว ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตถึงการเป็นผู้นำในการตอบคำถาม ความพอใจ เกรงใจหรือบ่ายเบี่ยงในการให้คำตอบเมื่อต้องให้ข้อมูลในขณะให้สัมภาษณ์ร่วมกัน
- 4) สังเกตการณ์มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตการณ์มีส่วนร่วมในการให้คำตอบ โดยพึงเชื่อได้ว่าเป็นข้อมูลที่ออกมาอย่างจริงใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาความสุขของครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พักอาศัยครั้งนี้ ในระยะก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาสร้างคำถามที่ใช้ในการวิจัย โดยขณะที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมาย เจือจาง และผลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยจะเตรียมแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างทุกครั้งเพื่อการสัมภาษณ์จะได้ครบถ้วน ทั้งนี้ผู้วิจัยจะไม่นำออกมาอ่านเพื่อถามผู้ถูกสัมภาษณ์โดยตรง และประเด็นการถามจะยืดหยุ่นตามบริบทพร้อมกันนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตกิริยาท่าทาง สีหน้า ของผู้ถูกสัมภาษณ์ขณะดำเนินการสัมภาษณ์ จากนั้นเมื่อสัมภาษณ์ไปได้ระยะหนึ่งผู้วิจัยจะทำการสรุปประเด็นการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ผ่อนคลายและเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากการสะท้อนข้อมูลกลับไปยังผู้สัมภาษณ์อีกด้วย และเมื่อทำการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แลกเปลี่ยนข้อซักถาม แล้วรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. หลังหัวข้อการวิจัยผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แล้ว ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ทำการนัดหมายกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

3. เมื่อทำการนัดหมายเรียบร้อยแล้ว ในวันนัดหมายผู้วิจัยจะเริ่มจากการแนะนำตัวกับผู้ให้ข้อมูล และเล่าถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และขออนุญาตบันทึกภาพและเสียงเกี่ยวกับบริบทต่าง ๆ

4. เริ่มการเก็บข้อมูลกับกรณีศึกษาอย่างละเอียด และจะมีการสรุปข้อมูลเป็นช่วง ๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องกับกรณีศึกษา โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์กรณีศึกษาด้วยตนเองทุกราย

5. เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลกลับมาลงบันทึกและจัดระบบข้อมูลแล้ว ทุกครั้งผู้วิจัยจะนำข้อมูลกลับไปให้กรณีศึกษาได้สัมภาษณ์มาได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทุกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยไม่แยกกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลออกจากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะเก็บข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพิจารณาประเด็นขาดตกซึ่งถ้าขาดตกประเด็นใดไปผู้วิจัยจะขออนุญาตทำการเก็บข้อมูลเพิ่มอีกครั้งกับผู้ให้ข้อมูล และเพื่อสร้างสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) รวมถึงสร้างข้อสรุปเทียบเคียงกับแนวคิดทฤษฎี ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แบบการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytical Induction) โดยแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) ประกอบด้วย 2 กระบวนการคือ การถอดคำให้สัมภาษณ์และการให้รหัสข้อมูล นำมาสู่การแสดงผลข้อมูล (Data Display) เชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์รวมเป็นกลุ่มของประเด็นในการวิเคราะห์ และขั้นตอนสุดท้ายการอธิบายและหาข้อสรุป (Description and Conclusion) คือการนำข้อมูลที่มียุทธศาสตร์เดียวกันมาทำการวิเคราะห์ สรุปและตีความซึ่งในการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่ทบทวนไว้ในบทที่ 2 มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอธิบายผล และในส่วนนี้ผู้วิจัยจะรายงานสิ่งที่เป็นข้อค้นพบใหม่ที่เกิดขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ นอกเหนือจากแนวคิดทฤษฎีที่ได้ประมวลไว้ด้วย

การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) อันประกอบด้วย

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่า 1 วิธี (Methodological Triangulation) ผู้วิจัยใช้วิธีในการเก็บข้อมูลที่หลากหลายเพื่อยืนยันความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากวิธีการเก็บรวบรวมที่แตกต่างกัน ซึ่งในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก

2. การสะท้อนข้อมูลกลับไปยังผู้ให้ข้อมูล (Member checking) เมื่อทำการพูดคุยไปได้ระยะหนึ่ง โดยผู้วิจัยจะพักการสนทนาเพื่อทบทวนคำตอบที่ผู้ให้ข้อมูลได้ตรวจสอบความเข้าใจนั้นถูกต้องและสอดคล้องตรงกันกับผู้ให้ข้อมูลหรือไม่ พร้อมปรับความเข้าใจในขณะนั้นหรือนำกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบอีกครั้งหลังถอดเทป

ทั้งนี้ต้องมีการตรวจสอบการดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ (Peer Debriefing) โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทเป็นผู้ตรวจสอบการดำเนินการวิจัยในทุกขั้นตอน สร้างความไว้วางใจได้ (Dependability) ซึ่งผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและอธิบายให้เห็นถึงขั้นตอน รวมถึงการยืนยันผลการวิจัย (Confirm Ability) สามารถตรวจสอบผู้วิจัยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการบันทึกภาคสนาม (Field note) การอ้างคำพูด (Quotation)

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษารุ่นนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี ด้วยเป็นการศึกษาที่ละเอียดลึกซึ้งถึงวิถีดำเนินชีวิต แนวคิด รูปแบบและขั้นตอนการทำงานของกรณีศึกษา จึงจำเป็นต้องมีการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล โดยหัวข้อการวิจัยนี้ได้รับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หมายเลขรับรอง : SWUEC/X/G-266/2562 และก่อนการเก็บข้อมูลจริงผู้วิจัยจะสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน แม้ในกรณีศึกษาจะอนุญาตให้เปิดเผยข้อมูลของกรณีศึกษาได้ ผู้วิจัยละเว้นการระบุถึงนาม สถานที่อื่น ๆ ที่เป็นการอ้างอิงกรณีศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจงที่จะปรากฏในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะใช้เป็นนามสมมติทั้งหมด

สำหรับขั้นตอนการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้วิจัยขออนุญาตในการบันทึกเสียงหรือภาพ กับกรณีศึกษา ก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ พร้อมแจ้งให้กรณีศึกษาทราบว่ากรณีศึกษามีอิสระในการให้ข้อมูลอย่างเต็มที่ ในกรณีของกรณีศึกษาไม่ยินดีให้ทำการการบันทึกเสียงหรือภาพผู้วิจัยจะปฏิบัติตามความพึงพอใจของกรณีศึกษาอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ผู้วิจัยจะมีเวลาติดต่อทบทวนก่อนตัดสินใจให้คำตอบและเปิดโอกาสซักถามแลกเปลี่ยนข้อสงสัยจนได้รับความกระจ่าง รวมถึงจะทำการรักษาข้อมูลไว้ในที่ปลอดภัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาความสุขครอบครัวภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) แบบ Instrumental Case เป็นการเลือกกรณีศึกษาเพื่อเป็นตัวแทนของกรณีอื่น ๆ การนำเสนอจะถ่ายทอดผ่านรูปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive) โดยใช้เทคนิคการบรรยายไม่เน้นการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นบริบทการอยู่ร่วมกันของครอบครัว และรูปแบบการค้นหา (Exploratory) เพื่อค้นหา นิยามของมนต์เสน่ห์ที่ยังไม่ชัดเจนและทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์หรือสิ่งที่เลือกมาเป็น กรณีศึกษาและหาคำอธิบายให้สิ่งที่เลือกมาศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาคือวิจัยเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 บริบทของครอบครัว

- 1.1 ครอบครัวรูปแบบที่ 1 ครัวเรือนเดี่ยว
- 1.2 ครอบครัวรูปแบบที่ 2 ครัวเรือนขยาย
- 1.3 ครอบครัวรูปแบบที่ 3 ครัวเรือนพิเศษ

ตอนที่ 2 ความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกัน สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

ตอนที่ 3 เงื่อนไขของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันสถาปัตยกรรมที่ พักอาศัย

ตอนที่ 4 แนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกัน สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

ตอนที่ 1 บริบทของครอบครัว

ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่บุคคลเจริญเติบโตและพัฒนาตลอดช่วงชีวิต ความสุข ครอบครัวจึงมาจากบริบทการอยู่ร่วมกันของคนในครอบครัว ส่วนความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “ครอบครัว” และ “ครัวเรือน” มีความหมายต่างกัน โดยที่ครัวเรือน (household) หมายถึงหน่วย การอยู่อาศัย ซึ่งประกอบด้วยบ้าน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้คำว่าสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย รวมกับคนที่ อยู่และกินร่วมกันในบ้านนั้น ในทางปฏิบัติแล้วแยกขาดจากกันได้ยากเพราะกลุ่มคนที่มี ความสัมพันธ์ต่อกันที่เรียกว่าเป็น “ครอบครัว” นั้น ความจริงแล้วก็อยู่และกินด้วยกันในครัวเรือน

และการอยู่และกินร่วมกันเช่นนั้นก็ทำให้ครอบครัวมีความหมายว่าเป็นหน่วยทางสังคมอันหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ครัวเรือน”

ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีคุณสมบัติเป็นผู้นำครอบครัวหรือเป็นตัวแทนของครอบครัวและมีการเตรียมการวางแผนจัดการเรื่องที่อยู่อาศัย และกลุ่มที่ 2 คือผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง มีคุณสมบัติเป็นบุคคลอันเป็นสมาชิกในครอบครัวที่มีบริบทและวิถีการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กันหรือมีผลกระทบต่อกันและเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนครอบครัวเรื่องการจัดการที่อยู่อาศัย ภายหลังเลือกตามคุณสมบัติพบว่ามี 8 ครัวเรือน แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) ครัวเรือนเดี่ยว 2) ครัวเรือนขยาย และ 3) ครัวเรือนพิเศษ จับคู่กับประเภทของสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) บ้านเรือน 2) ทาวน์เฮาส์หรือทาวน์โฮม 3) คอนโด อย่างน้อยรูปแบบและประเภทละ 1 ครัวเรือน ดังต่อไปนี้

1.1. ครัวเรือนรูปแบบที่ 1 ครัวเรือนเดี่ยว

1.1.1 ครอบครัวที่ 1 ประเภทบ้านเรือน

1.1.2 ครอบครัวที่ 2 ประเภทบ้านเรือน

1.1.3 ครอบครัวที่ 3 ประเภทบ้านเรือน

1.1.4 ครอบครัวที่ 4 ประเภททาวน์เฮาส์

1.1.5 ครอบครัวที่ 5 ประเภททาวน์โฮม

1.2 ครัวเรือนรูปแบบที่ 2 ครัวเรือนขยาย

1.2.1 ครอบครัวที่ 6 ประเภททาวน์โฮม

1.3 ครัวเรือนรูปแบบที่ 3 ครัวเรือนพิเศษ

1.3.1 ครอบครัวที่ 7 ประเภทบ้านเรือน

1.3.2 ครอบครัวที่ 8 ประเภทคอนโด

แต่ละรูปแบบครัวเรือนมีสาระสำคัญดังนี้

1.1 ครัวเรือนรูปแบบที่ 1 ครัวเรือนเดี่ยว

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนรูปแบบที่ 1 คือรูปแบบครัวเรือนเดี่ยว ซึ่งมีทั้งหมด 5 ครอบครัว ประกอบด้วยครอบครัวที่อาศัยอยู่ในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยประเภทบ้านเรือน จำนวน 3 ครอบครัว และประเภททาวน์เฮาส์หรือทาวน์โฮม จำนวน 2 ครอบครัว โดยจะนำเสนอถึงข้อมูลของครอบครัวผ่านบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย และรูปภาพแสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัว ดังต่อไปนี้

1.1.1 ครอบครัวที่ 1 ประเภทบ้านเรือน

ตาราง 6 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 1

ข้อมูลครอบครัว						บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย					
ครอบครัว		ผู้ให้ข้อมูล				พฤติกรรมครอบครัว	กิจกรรมร่วมกันของครอบครัว		ที่พักอาศัย		
รูปแบบ	ความสัมพันธ์	ชื่อ	อายุ (ปี)	อาชีพ	บุคลิกภาพ		กิจกรรมร่วมกัน	ช่วงเวลา	ประเภท	สถานะ	การใช้พื้นที่
เดี่ยว	พี่น้อง	พี่1	32	วิศวกรฝ่ายขาย	ชอบทำกิจกรรมเพื่อนเยอะ	1 ใช้ชีวิตตามรูปแบบของตัวเอง 2 ไม่ยุ่งเกี่ยวเรื่องส่วนตัวของกัน	1 ทำกิจกรรมของใครของมัน 2 มีกินข้าว ดูทีวี ทำกับข้าวร่วมกันบ้าง 3 แบ่งพื้นที่และหน้าที่ดูแลทำความสะอาดบ้านเป็นสัดส่วนชัดเจน	เย็น	บ้านเรือน	เจ้าของบ้าน 30 ปี	1 ทำงานหรือกิจกรรมของตนเอง อยู่ในมุมของตนเอง 2 กินข้าว ปาร์ตี้ ดูทีวี ร่วมกันบริเวณโถงของบ้าน 3 ทำกับข้าวร่วมกันในครัว
		น้อง 2	28	นักวิชาการอิสระ	เงียบ ๆ ชอบความเป็นส่วนตัว		สังสรรค์				แขกมาบ้าน

จากตารางที่ 6 อธิบายได้ว่า ครอบครัวที่ 1 อาศัยอยู่ร่วมกัน 2 คน ได้แก่ พี่ชาย อายุ 32 ปี มีอาชีพเป็นวิศวกรขาย ในแต่ละวันก็จะออกไปพบลูกค้าในพื้นที่ต่าง ๆ ทำให้รู้จักคนเยอะ มีเพื่อนเยอะ หลากหลายวงสังคม และด้วยความเป็นคนที่ชอบทำกิจกรรมนอกบ้านจึงไม่ค่อยได้ใช้เวลาอยู่บ้าน ส่วนน้องชาย อายุ 28 ปี มีอาชีพเป็นนักวิชาการอิสระ เป็นคนที่ชอบอยู่เงียบ ๆ อยู่ตามลำพังกับสัตว์เลี้ยงอย่างน้องแมวและน้องหมา ไม่ค่อยออกนอกบ้าน เพราะทำงานที่บ้านเป็นหลัก มีนิสัยใจคอค่อนข้างแตกต่างจากพี่ชาย พี่ชายจะมีความเหมือนแม่ที่ชอบคุยและทำกิจกรรมต่าง ๆ นอกบ้าน และน้องชายเองกลับเหมือนพ่อที่พูดน้อย มีโลกส่วนตัวสูง ดังคำที่กล่าวไว้ว่า

“ผมเงียบ ๆ คือแบบไม่ค่อยเข้าสังคมเท่าไร ชอบอยู่คนเดียวมากกว่า”

(น้อง 2)

ผมเองจะตรงข้ามกับน้อง มีสังคมเยอะ เพื่อนเยอะ ชอบออกไปทำกิจกรรมนอกบ้าน เล่นกีฬา มันก็จะผสม ๆ กันนะ คืออย่างน้องเอง ค่อนข้างคล้ายพ่อก็คือไม่เข้าสังคม แต่ผมเองก็จะออกไปทางแม่ที่แบบชอบออกไปทำกิจกรรม”
(พี1)

ทั้งสองยังเล่าต่ออีกว่าด้วยบุคลิกภาพที่ต่างกันแบบนี้จึงทำให้พ่อกับแม่ต้องแยกกันอยู่ โดยพ่อแยกตัวออกไปพักอาศัยอยู่บ้านใกล้ที่ทำงาน ส่วนแม่อยู่กับลูก ๆ ในบ้านสวนซึ่งเป็นบ้านเรือนหลังเดียวตั้งอยู่ท่ามกลางสวนต้นไม้ผสม มีพื้นที่ดินกว้างขวาง ค่อนข้างมีความเป็นส่วนตัวเพราะตัวบ้านปลูกห่างจากบ้านของเพื่อนบ้านในละแวกนั้นพอสมควร บ้านเรือนหลังนี้เป็นของครอบครัวเอง โดยอาศัยอยู่ร่วมกันมาราว 30 ปีแล้ว จนเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมา แม่ได้แยกตัวออกไปพักอาศัยอยู่ที่บ้านของคุณยาย เหลือเพียงพี่ชายและน้องชายที่ได้อาศัยอยู่ร่วมกันสองคน ดังคำที่กล่าวว่า

“ครอบครัวเดียว มีพ่อแม่ พ่อกับแม่แยกออกไปจากเรา เป็นบ้านอยู่ในสวน ปลูกบ้านไว้ที่นี่ 30 ปีแล้วนับตั้งแต่ช่วงที่ว่าอยู่ร่วมกันแค่ 2 คน ได้ 2 ปีแล้วนะ”

ในที่นี้พฤติกรรมของครอบครัวจึงถูกกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่เป็นของพี่น้องเท่านั้น โดยพี่ชายและน้องชายจะใช้ชีวิตตามรูปแบบการดำเนินชีวิตของตัวเอง ไม่ยุ่งเกี่ยวในเรื่องส่วนตัวของกัน แต่คอยเฝ้าดูแล ช่วยเหลือกันอย่างห่าง ๆ และไม่รู้สึกว่าการกบฏหรือกำลังรบกวนความเป็นส่วนตัวของกันและกัน ดังคำที่กล่าวว่า

“สงบ วุ่นวาย โลกส่วนตัวสูง” “อิสระ” เออ มันไม่วุ่นวายกับใคร แค่แบบอยู่กันภายในครอบครัว ก็มีบางเรื่องที่แบบขัดใจกันบ้าง มันก็เป็นปัญหาอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้เป็นปัญหาที่ต้องมาทะเลาะกัน

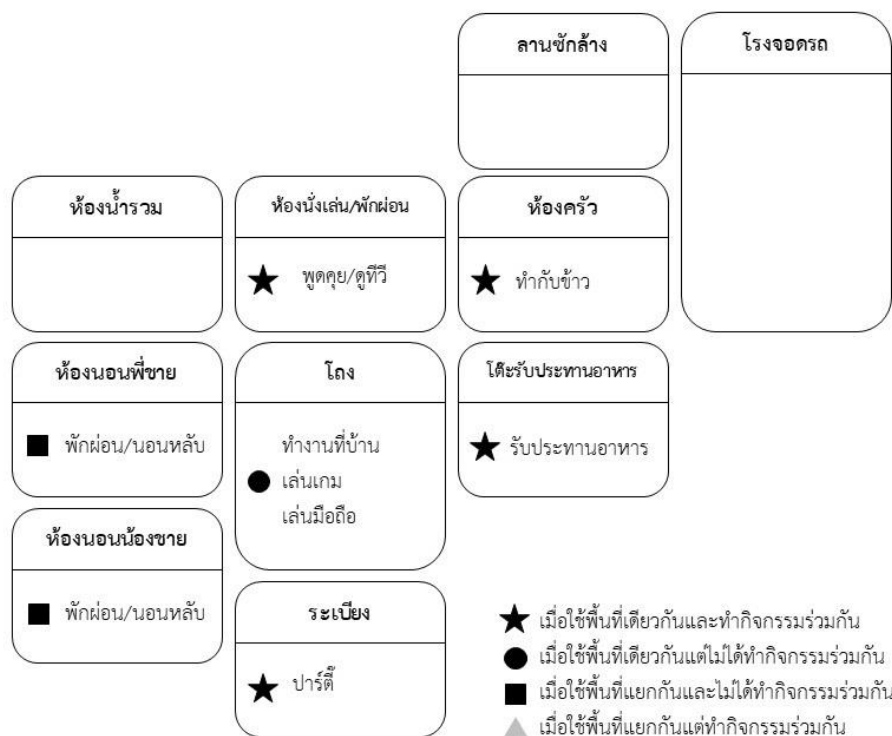
ไลฟ์สไตล์การใช้ชีวิตมันคนละแบบกันอยู่แล้ว ก็จะไม่ค่อยยุ่งกันเท่าไร”

ในส่วนของพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านแบ่งพื้นที่ใช้สอยส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวมออกอย่างเพียงพอต่อการใช้ทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ปรากฏในรูปภาพที่ 9 เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่น ในช่วงเวลาเย็นของเกือบทุกวันจะรับประทานอาหารเช้าร่วมกันที่โซนโต๊ะรับประทานอาหารเช้า พุดคุยและดูทีวีร่วมกันในบริเวณโถงนั่งเล่น หรือในบางวันก็เข้าครัวช่วยกันทำกับข้าว และในวันเวลาที่มีแขกมาเยี่ยมบ้านจะมีปาร์ตี้กันบริเวณโถงหน้าบ้าน เป็นต้น เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันแต่ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ในช่วงเวลากลางวันของบางวันหรือในวันหยุด จะมีกิจกรรมที่ต่างคนต่างทำ อาทิเช่น น้องชายทำงานที่บ้าน เล่นเกม เล่นมือถือ และพี่ชายดูทีวีในบริเวณโถงนั่งเล่น เป็นต้น เมื่อใช้พื้นที่แยกกันและไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่น ในช่วงเวลา

กลางคืนต่างคนต่างเข้านอนในห้องนอนของตัวเอง เป็นต้น ทั้งนี้ยังมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบดูแลการทำความสะอาดบ้านกันไว้เป็นส่วนส่วนอย่างชัดเจน ดังคำที่กล่าวว่า

“บ้านก็จะแยกโซนชัดเจน ถ้าเกิดจะนั่งเล่น นั่งดูทีวีก็จะเป็นห้องนั่งเล่น ใช้สำหรับรับแขก เข้ามาก็จะอยู่ในห้องโถง ส่วนตัวจริง ๆ ก็จะเป็นห้องนอน ห้องน้ำใช้ร่วมกัน มีห้องเดียว จะเป็นช่วงเย็นมากกว่า ช่วงเวลา 5 โมง อยู่ตรงห้องโถงนี้แหละครับ ส่วนใหญ่ห้องนอนก็คือเข้านอน ผม (น้อง2) ติดบ้านมาก ส่วนใหญ่ก็ใช้ห้องโถง ไม้ ก็ต่างคนต่างก็นั่งทำกิจกรรมของตัวเองไป ไม่ได้มีปัญหา พอมันโปร่ง มันรู้สึกไม่อึดอัด และส่วนใหญ่ถ้าเกิดเหมือนเรื่องทำความสะอาดบ้าน ก็จะให้พี่ชายทำเป็นหลัก เพราะผมกวาดบ้านไม่ค่อยเป็น (หัวเราะ)”

ดังรูปภาพแสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมต่อไปนี้

ภาพประกอบ 9 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 1

1.1.2 ครอบครัวที่ 2 ประเภทบ้านเรือน

ตาราง 7 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 2

ข้อมูลครอบครัว					บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย						
ครอบครัว	ผู้ให้ข้อมูล				กิจกรรมร่วมกันของครอบครัว			ที่พักอาศัย			
รูปแบบ	ชื่อ	อายุ (ปี)	อาชีพ	บุคลิกภาพ	พฤติกรรมครอบครัว	กิจกรรมร่วมกัน	ช่วงเวลา	ประเภท	สถานะ	การใช้พื้นที่	
เดี่ยว	สามีกับภรรยา	พี่ชาย	39	วิศว-กร	จริงจัง จริงใจ ละเอียด สันโดษ	1 ใช้ชีวิตตามรูปแบบของตัวเองของใครของมัน เพราะมีพื้นฐานครอบครัวที่ต่างกันมาก	1 มีกินข้าวร่วมกันบ้าง ทำกิจกรรมของใครของมัน 2 แต่ละคนติดอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวจนกลายเป็นความเคยชิน 3 มีการทำกิจกรรมร่วมกันน้อยเพราะมีความชอบในกิจกรรมที่ต่างกัน 4 ดูแล ทำความสะอาดบ้านช่วยกัน	เย็นวันหยุด	บ้านเรือน	เจ้าของ 7 ปี	1 ทำกิจกรรมของตนเองอยู่ในมุมพื้นที่ของตนเอง 2 กินข้าวร่วมกันบริเวณโถงของบ้าน อยู่ในพื้นที่ของตัวเองแต่สามารถมองเห็นและรับรู้ได้ว่าอีกคนอยู่ไหนกำลังทำอะไร
		พี่สาว	39	พนักงานประจำ	สบาย ๆ ร่าเริง เอาใจใส่ ความรู้สึกคนอื่น	2 ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวส่วนตัวพื้นที่ส่วนตัวของกันและกัน					

จากตารางที่ 7 อธิบายได้ว่า ครอบครัวที่ 2 อาศัยอยู่ร่วมกัน 2 คน ได้แก่ สามีกับภรรยา สามีมีอาชีพเป็นวิศวกร เป็นคนที่จริงจังกับทุกเรื่อง จริงใจกับทุกคน ให้ความสำคัญในรายละเอียดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานหรือวิถีการดำเนินชีวิต ถือสันโดษ ชอบปลีกตัวออกไปอยู่ตามลำพังใน

ช่วงเวลาที่เป็นส่วนตัว ส่วนภรรยาที่มีอาชีพเป็นพนักงานประจำ นิสัยใจคอค่อนข้างตรงข้ามกับสามี คือเป็นคนสบาย ๆ อธิบายดี มนุษย์สัมพันธ์ดี เป็นที่รู้จักของเพื่อน ๆ มีหลายกลุ่มสังคม ชอบดูแล เอาใจใส่คนรอบข้างโดยจะแอบจดจำพฤติกรรมของคนอื่นว่าชอบอะไรหรือไม่ชอบอะไรแล้วทำ เซอร์ไพรส์ให้ตลอด ภรรยาเองชอบชักชวนสามีให้ทำความรู้จักกับกลุ่มเพื่อนของตนเองอยู่เสมอ ทั้ง สองมีพื้นฐานครอบครัวเดิมแตกต่างกันมาก จึงเป็นที่มาของนิสัยใจคอที่ต่างกัน โดยสามีมาจาก ครอบครัวเดียว ประกอบด้วยพ่อแม่และพี่ชาย พ่อแม่มีอาชีพเป็นชาวสวนจึงมีเวลาอยู่กับลูก ๆ ค่อนข้างน้อย ในวัยเด็กจึงมีพี่ชายเป็นเพื่อนเล่น ประกอบกับความเป็นผู้ชายที่มีความนิ่งเงียบและ เข้มขรึม ต่างจากภรรยาที่มาจากครอบครัวของข้าราชการ ในตอนวัยเด็กต้องย้ายที่อยู่และโรงเรียน ตามพ่อแม่อยู่บ่อยครั้ง ทำให้เรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสภาพแวดล้อมที่หลากหลายมา โดยตลอด ดังคำที่กล่าวว่า

“แป่ว เป็นคนแบบสบาย ๆ เหมือนเพื่อนกัน คนกันเอง เป็นคนร่าเริง ถ้าโกรธก็ โกรธจริงจังนะ แต่เขาไม่ค่อยโกรธใครง่าย ๆ พี่ดอยเป็นคนจริงจัง จริงใจกับทุก เรื่อง มีรายละเอียด แล้วก็ใส่ใจโดยที่ไม่เคยต้องบอก ไม่ค่อยถาม เขา (พี่ดอย) เป็นคนพูดน้อย เพื่อนน้อย เป็นคนค่อนข้างสันโดษ พี่แป่วเป็นคนที่ชอบท่องเที่ยว เป็นคนค่อนข้างอิสระ เป็นคนซัพพอร์ตเตอร์ที่ดีให้กับทุกคน อยู่ในบ้านคนเดียว พี่ ก็เหมือนปลีกวิเวก เหมือนอยู่ในโลกของพี่ เหมือนพี่ดอยเองเขาก็จะมีเวลาของเขา เขาชอบเลี้ยงสัตว์ ธรรมชาติ สิ่งที่ไม่เหมือนกันก็คือพี่เป็นคนที่มีเพื่อนเยอะ ต่างกันมันคงเป็นเพราะที่มาของครอบครัว พี่ดอยเขาจะอยู่กับครอบครัวเขา มี กันอยู่ 4 คน เขาก็จะใช้ชีวิตของเขาเป็นสันโดษ ส่วนพี่แป่วมาจากครอบครัวที่เป็น ข้าราชการ ไม่ได้ได้อยู่ติดบ้าน โดนย้ายไปอยู่กับลุง กับป้า เลยได้อยู่ใกล้ชิดกับผู้คน มากมายหลากหลายนิสัย”

ทั้งสองอายุ 39 ปี เท่ากัน เริ่มต้นรู้จักกันแบบเพื่อน และแต่งงานอยู่กินด้วยกันมาราว 7 ปี แต่ยังไม่มียุติด้วยกัน เพราะประสบภรรยามีบุตรยาก มีที่พักอาศัยเป็นของตัวเองคือคอนโดและ ทาวน์โฮม แต่ใช้ทาวน์โฮมเป็นที่พักอาศัยหลัก ดังคำที่กล่าวว่า

“จะเป็นทาวน์โฮมเป็นหลัก อยู่พร้อมแต่งงานเนอะ 7 ปีแล้วละ ถ้าเป็นเรื่องมีน้อง ก็คือมีก็ได้ ไม่มีก็ได้”

การอาศัยอยู่ร่วมกันจะยึดหลักอยู่กันแบบเพื่อน ใช้ชีวิตตามรูปแบบการดำเนินชีวิตของตนเอง ไม่ยุ่งเกี่ยวในเรื่องส่วนตัวแต่คอยดูแล ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่รู้สึกว่าถูกรบกวนหรือกำลัง รบกวนกัน ดังคำที่กล่าวว่า

“มีทั้งความเป็นอิสระ เป็นกันเอง และก็ความใส่ใจ เป็นกันเอง ที่บ้านอยู่กันแบบเพื่อน ๆ อิสระก็คือ เหมือนกับว่าเราอยู่กัน 2 คน ตามลำพัง มันเลยอิสระในการใช้ชีวิต ใฝ่ใจในความเป็นเรา จำสิ่งที่เขาชอบ อิสระของครอบครัวนี้เป็นอิสระที่มีขีดจำกัดนะ เราจะรู้ของเราเอง คือเรามาเจอกันตอนเราโต เรามีอะไรที่เป็นอาชีพ มีฐานะที่พอจะรู้ตัวเองแล้ว มันกลายเป็นว่าอิสระ พอมาคบกัน อย่างที่เล่ามาเราโตมาโดยพื้นฐานต่างกัน แต่เราก็แชร์กันได้ แต่ที่พี่แป้วจะทำอะไร จะไปไหน พี่แป้วก็จะรู้ตัวว่าก็โงงแล้ว ถึงเวลาแล้ว หรือว่ารู้แล้วว่ามันไม่ปลอดภัยก็จะรีบแจ้งเขา หรือว่าจะนัดแนะกันได้ แต่เป็นที่คอยที่คอยโทรตามเล่นนะ ถ้าเขารู้ว่าพี่แป้วไปกับเพื่อนมอปลายคนไหน เขาจะรู้เลยว่ามันอาจจะกลับเข้าหรือกลับดึกมาก อะไรอย่างนี้”

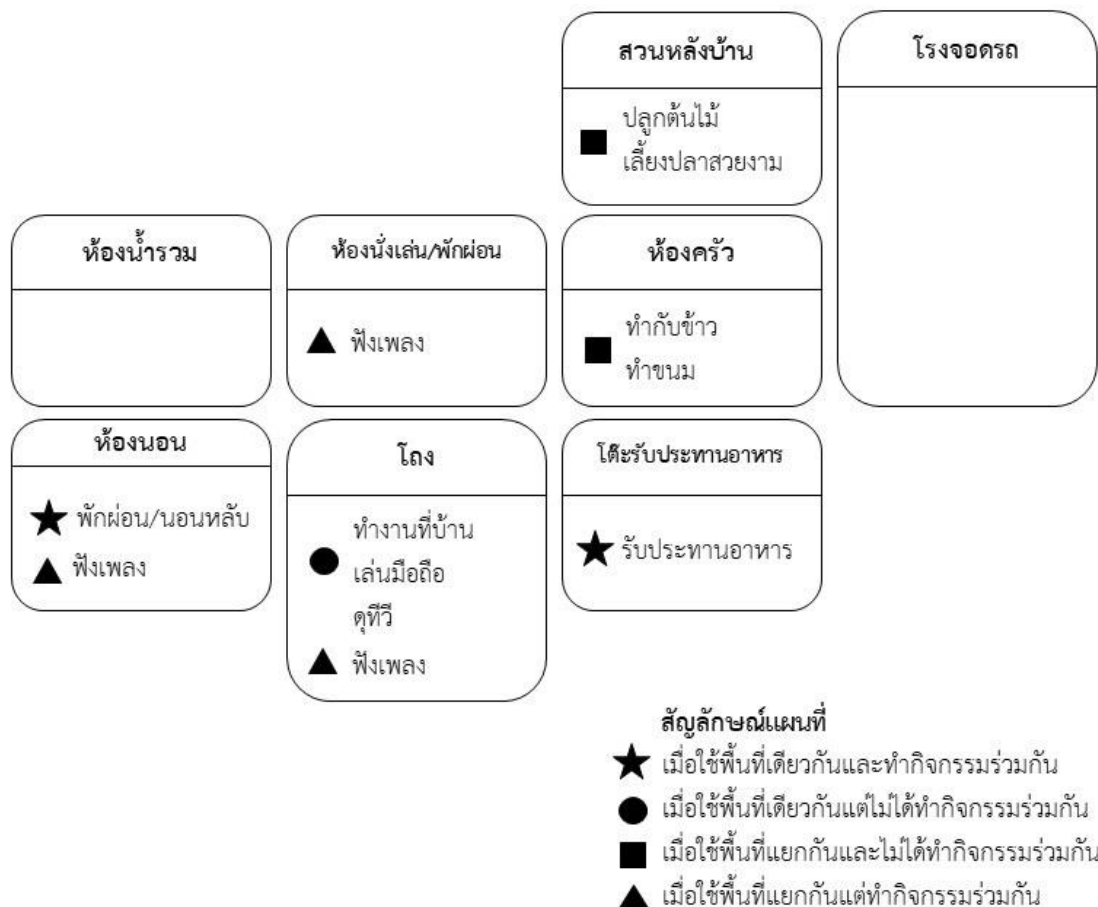
แบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านเป็นพื้นที่ใช้สอยส่วนตัว มุมส่วนตัว และพื้นที่ส่วนรวมได้อย่างลงตัว หยิบยื่นแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ดังคำที่กล่าวว่า

“บ้านริมสุด มีพื้นที่ข้างบ้านนิดนึง ชั้นบนมีห้อง 3 ห้อง ห้องนอนใหญ่ แล้วก็ห้องนอนเล็กอีก 3 ห้อง ชั้นล่างก็เป็นโถงเป็นครัว เรื่องรายจ่ายก็หารกัน แชร์กัน ทั้งค่าบ้าน ค่ารถ ค่าใช้จ่าย หลัก ๆ คือพี่คอยรับเรื่องที่อยู่อาศัย พี่แป้วเรื่องรถ น้ำมัน ส่วนเรื่องกิน เสื้อผ้าก็แชร์กันตามแต่โอกาส”

ปรากฏในรูปภาพที่ 10 เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่น ในช่วงเวลาเย็นของเกือบทุกวันจะรับประทานอาหารเย็นร่วมกันที่โซนโต๊ะรับประทานอาหาร และพักผ่อนหลับนอนในห้องนอนเดียวกัน เป็นต้น มีการทำกิจกรรมร่วมกันค่อนข้างน้อย เพราะมีความชอบในรูปแบบของกิจกรรมที่ต่างกันจนเกิดการอยู่ด้วยกันแบบเคยชิน เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันแต่ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่น ในช่วงเวลาเย็นของบางวันหลังจากรับประทานอาหารเย็นร่วมกันแล้วหรือในวันหยุด สามี่และภรรยาจะอยู่ในมุมของตนเองบริเวณโถงนั่งเล่น โดยทำกิจกรรมส่วนตัว สามี่นั่งทำงานที่โต๊ะทำงานใกล้ ๆ กับชุดโซฟาพักผ่อนที่มีภรรยานั่งเล่นมือถือหรือทำกิจกรรมอื่น ๆ อยู่ เป็นต้น เมื่อใช้พื้นที่แยกกันแต่ทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่น ในบางช่วงเวลาจะเปิดเพลงฟังร่วมกันซึ่งเสียงเพลงจะดังในระดับได้ยินกันในบริเวณบ้าน ถึงแม้ว่าจะชอบคนละแนวเพลงแต่จะใช้วิธีสลับการเลือกเปิดตามอารมณ์ ไม่ได้เป็นการรบกวนกัน เป็นต้น เมื่อใช้พื้นที่แยกกันและไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่น ในช่วงเวลาว่างส่วนตัว สามี่และภรรยามักจะทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความชอบของตนเองอยู่ในพื้นที่ของตนเอง เช่นภรรยามักจะทำงานอดิเรก ทำกับข้าว ทำขนม หรือกิจกรรมตามเทรนของสังคมในโลกออนไลน์ในขณะนั้น ส่วนสามี่มักจะอยู่ในสวนหลังบ้าน ปลูกตัด ตกแต่ง ดูแลต้นไม้ และเลี้ยงปลากัด เป็นต้น ดังคำที่กล่าวว่า

“ช่วงเย็น 2 พุ่ม พี่แป้วจะไปรับพี่ตอยหลังเลิกงาน ขึ้นรถกลับด้วยกัน ก็ไม่ทุกวันนะ ถ้าเขามีธุระ มุมโปรดและกิจกรรมที่ทำคือหลังบ้านผม (พี่ตอย) จะมีเป็นบ่อปลากัด พี่แป้วไม่ค่อยชอบ พี่แป้ว คือหน้าทีวี แต่ไม่ค่อยดูทีวี เล่นมือถือ ถ้าเขามาเปลี่ยนช่องอะ คือรบกวน ถ้าเขามานั่งดูทีวีด้วยแล้วเปิดช่องที่ดูไม่สนุก พี่แป้วก็จะหนีขึ้นห้องนอนเปิดแอร์ แล้วเปิดเพลง เป็นมุมส่วนตัวมากกว่า พี่ตอยเขาจะมีโต๊ะทำงานข้าง ๆ โซฟาหน้าทีวี เขาก็จะอยู่ตรงนั้นเป็นหลัก เขาก็จะหันมาดูทีวีบ้าง สายตาเข้าถึงได้ทุกที่เลย ไม่ได้ห่างกัน ไม่ได้หายไปไหน มีวันเวลาพิเศษที่ต้องมีกิจกรรมร่วมกันคือทานข้าว กับนอนง”

ถึงแม้การทำกิจกรรมของตนเองในพื้นที่ของตนเอง แต่ก็สามารถมองเห็นและรับรู้ได้ว่าอีกคนอยู่ตรงไหนและกำลังทำอะไร ทั้งนี้มีการทำความสะอาดบ้านช่วยกัน ดังรูปภาพแสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมต่อไปนี้

ภาพประกอบ 10 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 2

1.1.3 ครอบครัวที่ 3 ประเภทบ้านเรือน

ตาราง 8 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 3

ข้อมูลครอบครัว						บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย					
ครอบครัว		ผู้ให้ข้อมูล				พฤติกรรมครอบครัว	กิจกรรมร่วมกันของครอบครัว		ที่พักอาศัย		
รูปแบบ	ความสัมพันธ์	ชื่อ	อายุ (ปี)	อาชีพ	บุคลิกภาพ		กิจกรรมร่วมกัน	ช่วงเวลา	ประเภท	สถานะ	การใช้พื้นที่
เดี่ยว	พ่อแม่กับลูก	พ่อ	58	ผู้ใหญ่มาก	มีความเป็นผู้นำสูง หนึ่ง เด็ดขาด	1 ทุกคนนิสัยคล้ายกัน 2 เชื่อมมั่นในตัวเองสูง เด็ดขาด 3 อยู่ด้วยกันด้วยความเคยชิน 4 พูดคุยปรึกษา ตกลงกันได้	1 อยู่ร่วมกันเกือบตลอดเวลาเพราะทำงานที่บ้าน 2 หลังจากเสร็จภาระงาน ได้พักผ่อน ทำกิจกรรมของใครของมัน 3 แต่ละคนติดอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว จนกลายเป็นความเคยชิน 4 มีการทำกิจกรรมครอบครัวร่วมกันน้อย	ทั้งวัน	บ้านเรือน	เจ้าของ 30 ปี	1 ทำกิจกรรมของตนเอง อยู่ในมุมพื้นที่ของตนเอง 2 กินข้าว ปาร์ตี้ ร่วมกันบริเวณร้านขายอาหารที่บ้าน อยู่ในพื้นที่ของตัวเอง แต่สามารถมองเห็น และรับรู้ได้ว่าอีกคนอยู่ไหน กำลังทำอะไร
		แม่	52	แม่ค้า	เชื่อมมั่นในตัวเองสูง						
		ลูกชาย	-	พระ	หนึ่ง เด็ดขาด						
		ลูกสาว (หยก)	28	แม่ค้า	เชื่อมมั่นในตัวเองสูง คิดอะไรก็พูดเลย		บางครั้งเลือกที่จะทำกิจกรรมร่วมกันนอกบ้าน				

จากตารางที่ 8 อธิบายได้ว่า ครอบครัวที่ 3 อาศัยอยู่ร่วมกัน 3 คน ได้แก่ พ่อ อายุ 58 ปี มีอาชีพเป็นผู้ใหญ่มาก มีความเป็นผู้นำสูง หนึ่ง เด็ดขาด พูดน้อยแต่คำพูดมักจะเป็นคำสั่งที่เด็ดขาด แม่ อายุ 52 ปี มีอาชีพเป็นแม่ค้า เป็นคนที่พูดน้อย เชื่อมมั่นในตัวเองสูง ชอบทำตามใจตัวเอง ลูกชาย ตอนนี้อยู่เรียนที่สมณเพศ ไม่ได้อยู่ร่วมกับครอบครัว มีนิสัยใจคอเหมือนพ่อ และลูกสาว อายุ 28 ปี มีนิสัยใจคอเหมือนแม่คือเชื่อมมั่นในตัวเองสูง แต่จะต่างกันตรงที่ชอบพูดคุย คิดอะไรก็พูดออกมาแบบนั้น มีอาชีพเป็นแม่ค้า ขายอยู่ด้วยกันกับแม่ ดังคำที่กล่าวว่า

“หยกเป็นคนเชื่อมั่นในตัวเองสูงนะ คิดอะไรก็พูดเลย แมก็เป็นคนที่มีความคิด เป็นของตัวเองค่ะ คิดว่ามันเป็นแบบนี้ มันก็ต้องเป็นแบบนี้ พ่อก็ชอบช่วยเหลือสังคม คน หมู่มากมาก่อน มองข้างนอกกว่าในบ้าน หยกว่าจะเหมือนแม่พระ คือน้องชายของหยกที่ บวชพระอยู่ คนนั้นจะเหมือนพ่อ จะมีความเด็ดขาดเหมือนพ่อ”

โดยใช้บ้านเดี่ยวของตนเองแบ่งพื้นที่ออกมาทำร้านค้ากับข้าวตามสั่ง ก๋วยเตี๋ยวและ เครื่องดื่ม อยู่อาศัยมาราว 30 ปีแล้ว ดังคำที่กล่าวว่า

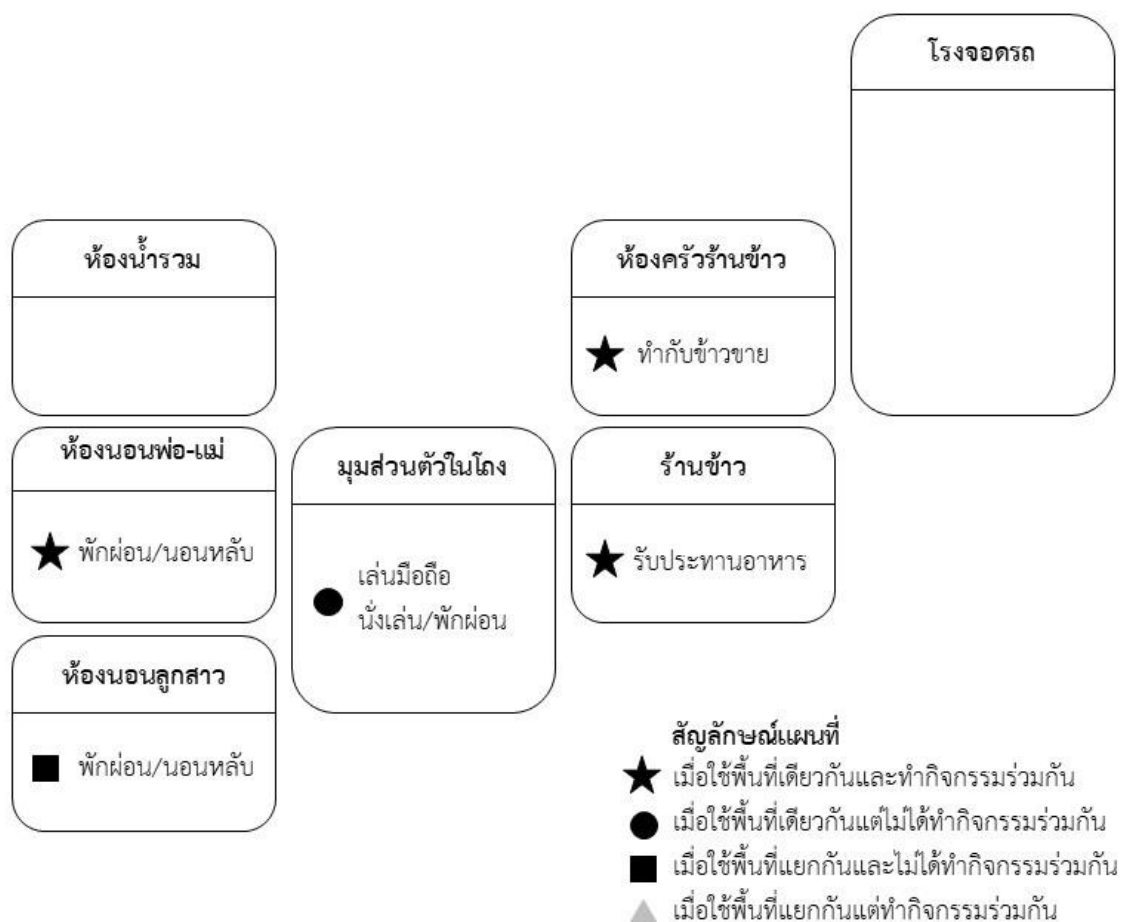
“บ้านเดี่ยว 30 ปี ได้แล้วมั้ง เป็นที่ตัวเอง แล้วก็ปลูกบ้าน ชั้นเดียว ก็มีห้องนอน 3 ห้อง ห้องน้ำ 1 แล้วก็จะมีพื้นที่ข้างบ้านเป็นร้านข้าว ร้านกาแฟ และมีสวน มีโถงด้วย และห้องนั่งเล่นหมา”

จะอยู่ร่วมกันในเกือบทุกช่วงเวลา รู้จักนิสัยใจคอกันเป็นอย่างดีและสามารถปรับตัวอยู่ ร่วมกันได้จนเกิดความเคยชิน พื้นที่ใช้สอยภายในบ้านค่อนข้างเพียงพอ หลังจากเสร็จภาระงานก็ จะปลีกตัวอยู่ในมุมที่เป็นส่วนตัว ทำกิจกรรมของใครของมัน ไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมที่ผ่อนคลาย ร่วมกันในบ้าน แต่ออกไปทำกิจกรรมร่วมกันนอกบ้านเป็นบางครั้ง ดังคำที่กล่าวว่า

“ชอบพื้นที่และกิจกรรมคือห้องนอนแหละ เพราะมันเป็นมุมส่วนตัวที่เราได้ พักผ่อน ใช้ นอนดูหนัง นอนเล่นโทรศัพท์ นั่นนี่นั่น ส่วนตัวอะไรอย่างนี้ พ่อชอบทุกที่ เดิน ไปไหน นั่งตรงไหน ได้หมด มันไม่มีพื้นที่ส่วนตัวของใคร เพราะว่าทุกคนเข้าไปได้ ไม่ได้ รู้สึกอึดอัดอะไรเลย เราอยู่ร่วมกันภายในบ้านที่พร้อมหน้ากันตลอดเลยนะ เพราะว่า ทำงานในบ้านอยู่แล้ว กิจกรรมร่วมกันของครอบครัวเรา ทำกับข้าว เวลาเมื่อเดอริเยอะ เราทำกิจกรรมเป็นพิเศษเป็นการออกไปกินข้าวนอกบ้านบ้าง ถ้าอยู่บ้าน ก็มีโทรศัพท์คน ละเครื่อง คนละมุมเลย ถ้ามีเพื่อนมาค๋อยจะเป็นการกินข้าว ถึงจะทำปาร์ตี้เล็ก ๆ แมก็มานั่ง พ่อก็มานั่งด้วย”

ปรากฏในรูปภาพที่ 11 เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่น ในช่วงเวลา กลางวันของทุกวัน แม่และลูกสาวจะอยู่บริเวณส่วนร้านค้า ทุกคนจะมารับประทานอาหารกันใน พื้นที่ส่วนนี้ และมีบางครั้งที่พ่อมานั่งเล่นด้วย เป็นต้น และพ่อกับแม่พักผ่อนหลับนอนในห้องนอน

ใหญ่ด้วยกัน เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันแต่ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ในช่วงเวลาเย็นถึงกลางคืนและในวันหยุด ทุกคนจะมีมุมของตัวเองในบริเวณโรงรวมและห้องนอน โดยจะมีกิจกรรมที่ต่างคนต่างทำ อาทิเช่น เล่นมือถือ นั่งเล่น พักผ่อน เป็นต้น เมื่อใช้พื้นที่แยกกันและไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ลูกสาวแยกห้องนอนสำหรับพักผ่อนหลับนอนคนเดียว และถึงแม้การทำกิจกรรมของตนเองในพื้นที่ของตนเอง แต่ก็สามารถมองเห็นและรับรู้ได้ว่าอีกคนอยู่ตรงไหนและกำลังทำอะไร ดังรูปภาพแสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมต่อไปนี้

ภาพประกอบ 11 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 3

1.1.4 ครอบครัวที่ 4 ประเภททาว์นเฮาส์

ตาราง 9 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 4

ข้อมูลครอบครัว						บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย					
ครอบครัว		ผู้ให้ข้อมูล				พฤติกรรมครอบครัว	กิจกรรมร่วมกันของครอบครัว		ที่พักอาศัย		
รูปแบบ	ความสัมพันธ์	ชื่อ	อายุ (ปี)	อาชีพ	บุคลิกภาพ		กิจกรรมร่วมกัน	ช่วงเวลา	ประเภท	สถานะ	การใช้พื้นที่
เดี่ยว	พ่อ แม่ กับ ลูก	พ่อ	43	ช่าง รับ เหมา	นิ่ง พุดน้อย เด็ดขาด	1 อยู่ร่วมกัน หลายช่วงวัย รู้จักนิสัยใจคอ กันเป็นอย่างดี 2 พ่อแม่คอย ดูแล สั่งสอน ชี้แนะให้แก่ ลูก ๆ	1 ทำกับข้าว กินข้าว ดู หนัง ร่วมกันเป็นประจำ 2 ดูแล ทำความสะอาด บ้านในพื้นที่ของตนเอง และพื้นที่ส่วนรวม ช่วยกัน	เย็น และ วัน หยุด	ทาว์น เฮาส์	เจ้า ของ 5 ปี	1 ทำกับข้าวร่วมกัน ในครัว 2 กินข้าว ดูหนัง ร่วมกันบริเวณโถง ของบ้าน
		แม่	35	แม่ ค้า	ชอบพูด จัดแจง เจ้าระเบียบ						พ่อและแม่จัดสรร พื้นที่ใช้ให้แก่ลูก ๆ
		ลูก สาว คน โต	16	นัก ศึก ษา	เก็บตัว (วัยรุ่น)						
		ลูก สาว คน กลาง	8	นัก เรียน	ชน (วัยเด็ก)						
		ลูก สาว คน เล็ก	0.2	-	แบเบาะ (ทารก)						

จากตารางที่ 9 อธิบายได้ว่า ครอบครัวที่ 4 อาศัยอยู่ร่วมกัน 5 คน ได้แก่ พ่อ อายุ 43 ปี มีอาชีพเป็นช่างรับเหมา เป็นคนที่มีเงียบ พุดน้อยแต่คำพูดมักจะเป็นคำสั่งที่เด็ดขาด แม่ อายุ 35 ปี มีอาชีพเป็นแม่ค้า เป็นคนที่ชอบพูดคุย ชอบจัดแจงคนอื่นให้ทำตามตัวเองสั่ง ค่อนข้างเจ้าระเบียบ ลูกสาวคนโต อายุ 16 ปี เรียนอยู่ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ เป็นเด็กสาววัยรุ่นที่ชอบเก็บตัว ไม่ค่อยยุ่งสังกับคนในครอบครัวเนื่องจากเป็นช่วงวัยรุ่นที่กำลังติดเพื่อนและเป็นลูกสาวที่ติดพ่อมาเลยมีระยะห่างทางความสัมพันธ์กับแม่ (แม่เลี้ยง) ลูกสาวคนกลาง อายุ 8 ปี เรียนอยู่ระดับชั้น

ประถมศึกษาตอนต้น เป็นเด็กหญิงกำลังซุกซนตามวัย ค่อนข้างเชื่อฟังคำสอนของพ่อแม่ ลูกสาวคนเล็ก อายุ 2 เดือน เป็นทารกแรกเกิด ดังคำที่กล่าวว่า

พ่อเป็นคนไม่พูด ถ้าพูดนี้จะพูดแรง พูดหนัก คุณแม่ก็ดี แต่ก็บ่นเยอะไปหน่อย คนโต 16 ปีนี้ จะเข้า ปวช. แล้ว เป็นวัยรุ่น โลกส่วนตัวจะสูงนิดนึง แต่ก็จะไม่ค่อยยุ่ง ส่วนไอ้คนกลางนี่ก็จะซนนิดนึง จะชอบเล่นกับเพื่อน จะชอบเล่นเพลง ตัวเล็กนี่ก็ฟังคลอດ”

อาศัยอยู่ในทาวน์เฮ้าส์ของตนเอง มาราว 5 ปีแล้ว ก่อนหน้านี้พ่อและแม่พักอาศัยอยู่ในห้องชุดของโครงการเอื้ออาทรแห่งหนึ่ง ดังคำที่กล่าวว่า

“เราอาศัยอยู่ทาวน์เฮ้าส์คะ บ้านหลังนี้ได้มานาน 5 ปี เป็นเจ้าของที่ผ่อนชำระอยู่ เป็นของตัวเองมันก็รู้สึกอุ่นใจนะ เหมือนเราช่วยกันหาถึงได้มา”

สำหรับพฤติกรรมของครอบครัวนั้นเนื่องด้วยมีความแตกต่างกันหลายช่วงวัยจึงทำให้มีความเป็นตัวของตัวเองสูงตามไปด้วย แต่ก็รู้จักกันสยใจคอกันและสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี โดยมีพ่อแม่คอยดูแล สั่งสอน ชี้แนะให้แก่ลูก ๆ ดังคำที่กล่าวว่า

“จะไม่มีใครเหมือนแม่ ลูกจะไปทางพ่อมากกว่า จะนิ่งแต่ก็ซน ก็คือตามปะสา ก็ไม่พูดไม่จาแต่บางเรื่องก็ดื้อ ให้โอกาสลูก ๆ ค่ะ อันไหนที่เขาไม่ชอบทำอย่างนี้ เขาก็จะบอก ไม่ชอบตรงไหน ไม่เอาตรงไหน เขาจะบอก เราจะถามว่าทำไม เป็นเพราะอะไร”

ส่วนของพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านค่อนข้างไม่เพียงพอ ขนาดพื้นที่ใช้สอยส่วนตัวที่ชัดเจนจึงทำให้ขาดความเป็นส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวมก็ค่อนข้างไม่เพียงพอต่อการใช้ทำกิจกรรมร่วมกัน มักใช้สถานที่นอกร้านในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งนี้ยังต้องดูแล ทำความสะอาดบ้านช่วยกัน โดยมีแม่เป็นคนจัดแจงตามความเหมาะสม ดังคำที่กล่าวว่า

“ส่วนมากก็จะจัดให้คะ ลูกก็อยู่ห้องนอนเล็ก พ่อแม่ก็อยู่ห้องนอนใหญ่ แต่ว่าความรับผิดชอบในห้องก็ของใครของมัน แต่แม่ก็จะเข้าไปดูแลช่วยนานๆ ที่ห้องโถง ห้องครัว ห้องน้ำ นี่ก็ช่วยกันดูแล ก็คือจะใช้ร่วมกัน บ้านเราก็ถือว่ายังเล็กอยู่ มีอุปสรรคอยู่ เพราะถ้าเขาไปพร้อมกันมันก็ค่อนข้างที่จะเกะเกะ สำหรับครอบครัวเรา 5 คนตอนนี้ ยังถือว่าไม่พอ เวลาอยู่ด้วยกันค่อนข้างที่จะน้อยนิดนึง สุขจริง ๆ ก็น่าจะเป็นเวลาเราออกไปทานอาหารกันนอกบ้าน ไปดูหนังกัน ส่วนมากความสุขจะอยู่อย่างนั้น ถ้าอยู่ในบ้านจริง ๆ จะต่างคนต่างนอนแล้วที่นี้ เวลาวินหยุด วันอาทิตย์อย่างนี้จะชวนกันไปข้างนอกซะมากกว่า สวนสาธารณะบ้าง อ่า ไปออกกำลังกาย ไปอะไรอย่างนี้ เพราะบ้านเรานั้นก็ไม่ค่อยมีต้นไม้ พาไปข้างนอกไปดูนั่นดูนี่”

ปรากฏในรูปแบบที่ 12 เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน ในช่วงเวลาเย็นของเกือบทุกวันและในวันหยุดจะรับประทานอาหารเย็นร่วมกันที่โถงรวม ในบางครั้งก็หาเวลาพูดคุยและดูหนังร่วมกัน ส่วนใหญ่พ่อแม่จะสลับกันเข้าครัวทำกับข้าว โดยมีลูก ๆ คอยช่วยเป็นลูกมือในการทำกับข้าวในบางครั้ง พ่อแม่ ลูกสาวคนกลางและลูกสาวคนเล็ก พักผ่อนหลับนอนในห้องนอนใหญ่ด้วยกัน เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันแต่ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ในช่วงเวลากลางคืนของบางวันหรือในวันหยุด แต่ละคนจะมีมุมของตัวเองในบริเวณโถงรวมและห้องนอน โดยจะมีกิจกรรมที่ต่างคนต่างทำ อาทิเช่น เล่นมือถือ ทำการบ้าน เป็นต้น เมื่อใช้พื้นที่แยกกันและไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ลูกสาวคนโตแยกห้องนอนสำหรับพักผ่อนหลับนอนคนเดียว ดังคำที่กล่าวว่า

แม่ : “ส่วนใหญ่ก็จะดูหนัง”

พ่อ : “กินข้าว ทำกับข้าว รดน้ำต้นไม้”

อยากให้อายุแล้วเหตุการณ์ที่เราช่วยกันทำกับข้าว มันมีแบบขั้นตอนเป็นยังไง ช่วยเหลือกันยังไง
ครับ?

แม่ : “ถ้าทำกับข้าว ตอนนี้ลูก ๆ เขาก็จะช่วยทำได้เยอะ”

“คนกลางนี่,อยากกินอะไรอย่างนี้ก็ใช้เขาได้”

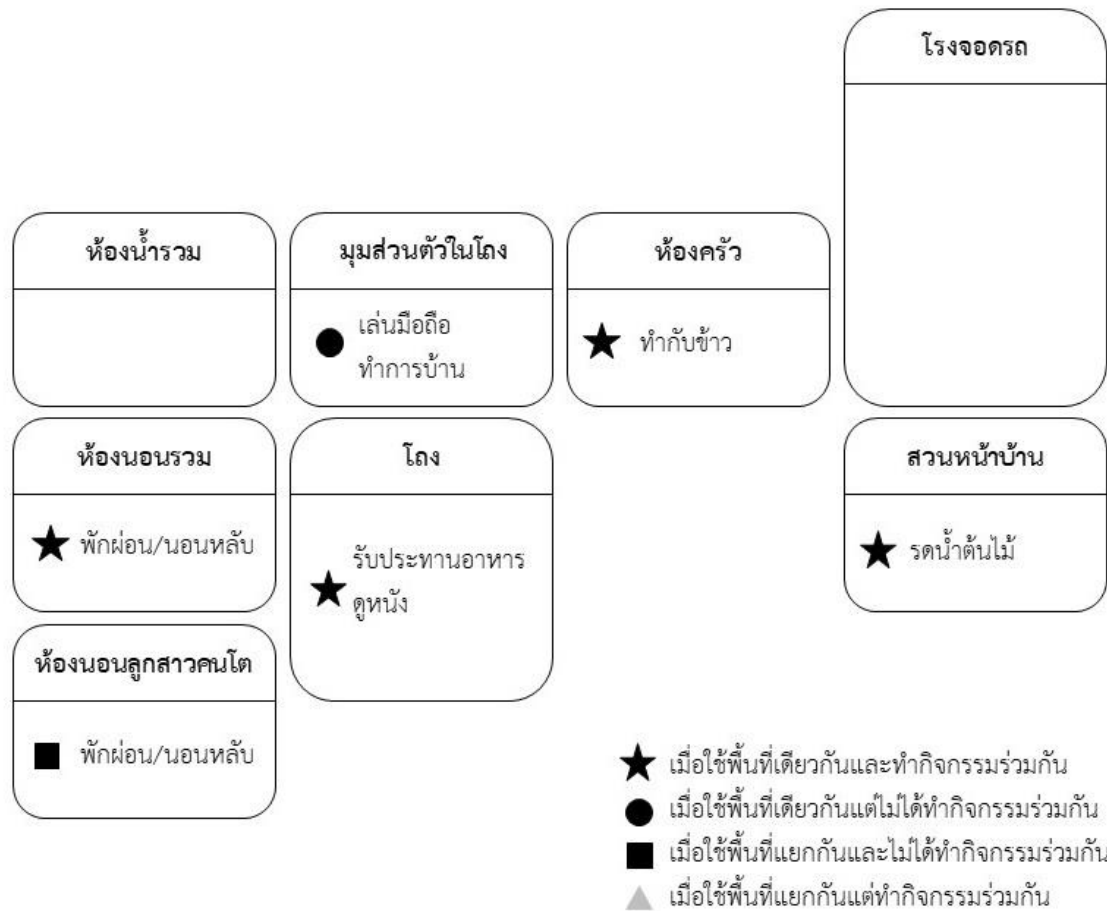
“คนโตก็ถ้าหลัก ๆ หน้าที่รับผิดชอบคือล้างชาม”

“คนกลางรับหน้าที่ก็คือกรอกน้ำประจำของเขา”

“มันมีแบบพวกปิ้งย่างอะไรอย่างนี้ก็จะช่วยกัน”

(ครอบครัวที่ 4)

ผังแผนที่แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมต่อไปนี้

ภาพประกอบ 12 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 4

1.1.5 ครอบครัวที่ 5 ประเภททาวนโฮม

ตาราง 10 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 5

ข้อมูลครอบครัว						บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย					
ครอบครัว		ผู้ให้ข้อมูล				พฤติกรรมครอบครัว	กิจกรรมร่วมกันของครอบครัว		ที่พักอาศัย		
รูปแบบ	ความสัมพันธ์	ชื่อ	อายุ (ปี)	อาชีพ	บุคลิกภาพ		กิจกรรมร่วมกัน	ช่วงเวลา	ประเภท	สถานะ	การใช้พื้นที่
เดี่ยว	แม่ พี่ และ น้อง	แม่	64	แม่บ้าน	สบาย ๆ ไม่เครียด ใช้ชีวิตอิสระ มีน้ำใจ และมนุษยสัมพันธ์ดี	1 ทุกคนนิสัยคล้ายกัน 2 สบาย ๆ ไม่เครียด 3 คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 4 มอบความอบอุ่น กำลังใจ 5 เมื่อมีปัญหาปรึกษาพูดคุยหาข้อสรุป	1 กินข้าว ดูทีวี ร่วมกันเป็นประจำ 2 แม่เป็นคนทำกับข้าว และงานบ้าน 3 แต่ละคนติดอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว จนกลายเป็นความเคยชิน 4 มีการทำกิจกรรมร่วมกันน้อย	เย็น	ทาวนโฮม	เจ้าของ 30 ปี	1 กินข้าว ดูทีวี ร่วมกันบริเวณโถงชั้นล่างของบ้าน
		พี่แก่ง	39	พนักงานมหา-							2 ทำกิจกรรมส่วนตัวในห้องนอนพื้นที่ของตนเอง
		น้องกอล์ฟ	31	ครู							แบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็นพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวมชัดเจน

จากตารางที่ 10 อธิบายได้ว่า ครอบครัวที่ 5 อาศัยอยู่ร่วมกัน 3 คน ได้แก่ แม่ อายุ 64 ปี เป็นแม่บ้านวัยเกษียณ พี่ชาย อายุ 39 ปี มีอาชีพเป็นพนักงานมหาลัย และน้องชาย อายุ 31 ปี มีอาชีพเป็นครู ทั้งสามคนมีนิสัยใจคอคล้าย ๆ กัน เป็นครอบครัวที่สบาย ๆ ไม่เครียด ใช้ชีวิตแบบอิสระในรูปแบบของตนเอง ถึงจะมีบางกิจกรรมที่ชอบไม่เหมือนกัน มีการคอยตักเตือน ปรึกษากัน เมื่อต้องการตัดสินใจทำอะไรหรือไปที่ไหน แต่ไม่ได้ห้ามเด็ดขาด ดังคำที่กล่าวว่า

“(พี่แก่ง) เป็นคนสบาย ๆ ใช้ชีวิตเรื่อย ๆ ไม่เครียด ไม่มีแบบแผนตายตัว ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ใช้ชีวิตก็อิสระ พี่แก่งเป็นคนใจดี คิดถึงคนอื่นก่อน ไม่ค่อยคิดถึงตัวเอง คิดถึงครอบครัวก่อน

ผม (น้องกอล์ฟ) นิสัยมันก็ไม่ต่าง ก็คล้าย ๆ ที่ ก็คืออยู่สบาย ๆ ไม่คิดอะไร
คนในครอบครัวเราทั้งนั้นกอล์ฟเป็นคนมีน้ำใจ คิดถึงเพื่อน คิดถึงคนในครอบครัว คอยช่วยเหลือ

คนอื่น

ความชอบ กิจกรรมที่ทำ มันก็ไม่เหมือนกันซะทีเดียว
คุณแม่เป็นคนดูแลลูก ๆ เขามีสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน
แม่ให้อิสระในการใช้ชีวิตค่อนข้างสูงเลย คอยเตือนอยู่บ่อย ๆ
แต่ถ้าสุดท้ายเราทำแกก็ไม่ได้ว่าอะไร”

นอกจากนี้ครอบครัวนี้ยังเป็นคนมีน้ำใจและมีมนุษยสัมพันธ์ดีต่อคนรอบข้าง ทำให้พวก
เขามองว่าครอบครัวเป็นเหมือนดังความสุข ความอบอุ่น และทำให้มีสุขภาพจิตที่ดีตามมา ดังคำที่
กล่าวไว้ว่า

“นึกถึงความสุข” “อบอุ่น” “สุขภาพจิตดี” ความสุขนี้มันคือเราไม่เคยทะเลาะกัน
เลย แม้กับพี่เขาเสียสละให้ทุกอย่าง มันก็คือการอยู่ร่วมกัน มันก็มีความขัดแย้ง มีการคุย
กันจนได้ข้อสรุป เราทำแล้วคือเรามีความสุข ครอบครัวไม่ได้ทิ้งปล่อยให้เราอยู่ตามลำพัง
“อบอุ่น” มันเป็นความรู้สึกทางจิตใจ มันก็คือมีความอบอุ่นในหัวใจ”

อาศัยอยู่ในทาวน์โฮมของตนเอง ย้อนกลับไปประมาณ 30 ปีก่อนอยู่กับแบบครอบครัว
ขยายมีคุณย่า คุณน้า (ลูกสาวของคุณย่า) พ่อ แม่ พี่ชาย น้องชาย แบ่งพื้นที่กันอยู่คนละชั้น โดย
คุณย่าและคุณน้าได้อยู่ชั้นที่ 2 พ่อแม่ พี่ชาย น้องชาย อยู่ชั้นที่ 3 เหลือพื้นที่โถงชั้นที่ 1 เป็นพื้นที่ใช้
สอยส่วนรวมในเวลานั้นน้องชายยังเป็นเด็กเล็ก มีเพียงพี่ชายที่จำความได้ว่าอยู่กับค่อนข้างลำบาก
เพราะพื้นที่ส่วนตัวค่อนข้างจำกัด ต่อมาพ่อเสียชีวิตลง ทำให้คุณย่าและคุณน้าได้ย้ายออกไปราว
15 ปีแล้ว จึงเหลือเพียงสามคนแม่ลูกที่อาศัยอยู่ในทาวน์โฮมนี้ โดยแบ่งพื้นที่กันออกเป็นคนละชั้น
โถงชั้นที่ 1 ยังเป็นพื้นที่ใช้สอยส่วนรวม พี่ชายอยู่ชั้นที่ 2 เนื่องจากมีโรคประจำตัวไม่สะดวกขึ้นลง
บันไดหลายชั้น แม่อยู่ชั้นที่ 3 และน้องชายอยู่ชั้นที่ 4 ซึ่งเป็นพื้นที่ต่อเติมในภายหลัง ดังคำที่กล่าว
ว่า

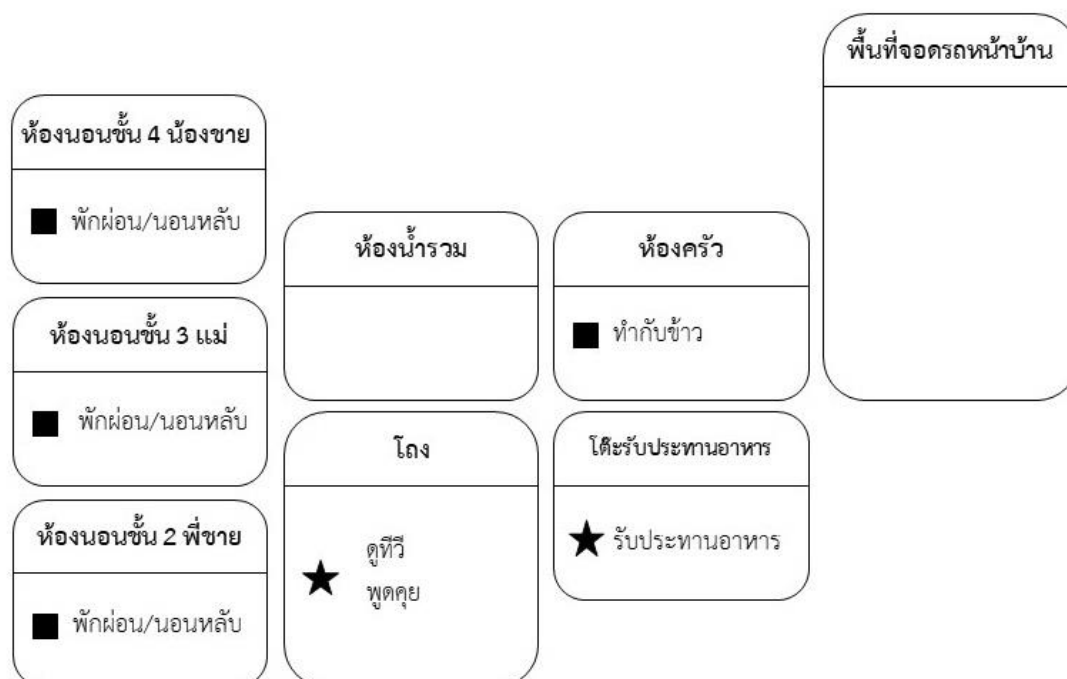
“มันก็เป็นทาวน์เฮ้าส์แบบตึกแถว 4 ชั้น นานแล้ว ก็ 30 ปีได้ แต่ก่อนเป็นครอบครัว
ขยาย มีพ่อ มีย่า มีอา แล้วก็มีเนี่ย แม่ น้องชาย พี่ แล้วก็มีการแยกครอบครัวออกไป ใน

ที่สุดเหลือแค่ 3 คน ตอนพอเสีย 15 ปี แล้วมันก็ส่วนใหญ่พื้นที่ที่ใช้ร่วมกันเยอะ ชั้น 1 เหมือนห้องโถง พื้นที่ใช้สอยก็ไม่ได้เยอะ มันใช้ได้หลายกิจกรรมมากเลยอะ เป็นห้องน้ำกับครัว พี่แก่งแกป่วย เจ็บขา ก็เลยให้อยู่ชั้น 2 ส่วนแม่ก็ยังแข็งแรงนี่ก็ให้อยู่ชั้น 3 ส่วนผมก็อยู่ชั้น 4 ไปเลย”

เนื่องด้วยทุกคนมีนิสัยใจคอที่เป็นคนสบาย มีอิสระในการใช้ชีวิต โดยเมื่อใช้พื้นที่แยกกัน และไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เวลาส่วนใหญ่ที่อยู่บ้านจึงอยู่ในพื้นที่ส่วนตัวของใครของมัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามลำพัง ปรากฏในรูปภาพที่ 13 เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน จะมีเพียงช่วงเวลาเย็นหลังเลิกงานที่มารับประทานอาหาร พูดคุยกัน เพียงเล็กน้อย ดังคำที่กล่าวมาว่า

ส่วนใหญ่ก็เป็นเวลาเย็นไปเลย หลัง 6 โมง ไปหา 4 ทุ่ม อยู่ชั้นล่างจริง ๆ ก็กินข้าว ดูหนัง ถ้ากินข้าวเสร็จช่วงเวลาหนึ่งก็เริ่มแยกย้ายเป็นกิจกรรมประจำแบบนั้นไป ในช่วงวันหยุด เข้าก็ลงมากินข้าว ดูหนัง แป๊บเดียวก็ขึ้นข้างบน ลงมาอีกครั้งหนึ่งก็จะเย็นเลย ประมาณนี้ ช่วงเวลากลางวันคืออยู่ข้างบนเลยอะส่วนใหญ่ พี่ (พี่แก่ง) ก็จะคล้าย ๆ กัน มีธุระออกไปข้างนอกก็ไป ถ้าไม่มีนัด จะว่าไปมันก็ไม่มีการทำอะไรมากกว่านี้แล้วนะ เพราะการมากินข้าวร่วมกันคือช่วงเวลาที่ทุกคนไม่ได้เร่งรีบไปไหน”

พื้นที่ใช้สอยภายในบ้านในปัจจุบันค่อนข้างเพียงพอ ขาดเพียงส่วนของพื้นที่ส่วนรวมที่ใช้สำหรับสรรหากิจกรรมที่ทำร่วมกัน อาทิเช่น ครัวที่เอื้อต่อการทำกับข้าวร่วมกัน พื้นที่สีเขียวที่เอื้อต่อการทำผักสวนครัวร่วมกัน เป็นต้น และมักมีปัญหาจากสภาพแวดล้อมภายนอกบ้านมากกว่า เช่น ปัญหาที่จอดรถยนต์ล้ำกันกับเพื่อนบ้าน ปัญหาหามลพิษฝุ่นควัน เป็นต้น อย่างไรก็ตามพี่ชายยังให้ความเห็นถึงการให้สอยพื้นที่ในอนาคตเมื่อน้องชายต้องการแต่งงานมีครอบครัวเป็นของตัวเอง และแม่ที่มีความคุ้นชินกับการอยู่อาศัยในบ้านหลังนี้แล้วและไม่ต้องการย้ายที่อยู่อีก ดังรูปภาพแสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมต่อไปนี้

- ★ เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน
- เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันแต่ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน
- เมื่อใช้พื้นที่แยกกันและไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน
- ▲ เมื่อใช้พื้นที่แยกกันแต่ทำกิจกรรมร่วมกัน

ภาพประกอบ 13 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 5

1.2 ครอบครัวรูปแบบที่ 2 ครีวเรือนขยาย

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนรูปแบบที่ 2 คือรูปแบบครัวเรือนขยาย ซึ่งมีทั้งหมด 1 ครอบครัว ประกอบด้วยครอบครัวที่อาศัยอยู่ในสถาบันตักทิมที่พักอาศัยประเภททาวน์เฮาส์หรือทาวน์โฮม จำนวน 1 ครอบครัว โดยจะนำเสนอถึงข้อมูลของครอบครัวผ่านบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันตักทิมที่พักอาศัย และแผนที่แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัว ดังต่อไปนี้

1.2.1 ครอบครัวที่ 6 ประเภททาวน์โฮม

ตาราง 11 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันพัฒนาครอบครัวที่ 6

ข้อมูลครอบครัว				บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันพัฒนาครอบครัวที่ 6					
ครอบครัว	ชื่อ	อายุ (ปี)	ผู้ให้ข้อมูล		พฤติกรรมครอบครัว	กิจกรรมร่วมกันของครอบครัว	ระยะเวลา	ประเภท	ที่พำนัก
			บุคลิกภาพ	ชื่อ					
รูปแบบ	ความสมบูรณ์	ปู	ช่างเทคนิค	1 แต่ละคนมีความเป็นตัวของตัวเองสูง	1 ความที่เป็นครอบครัวใหญ่ต่างคนต่างใช้ชีวิต	1 ทำกิจกรรมของใครของมัน	ไม่มี	ไม่มี	1 แบ่งพื้นที่กันอยู่อาศัย
		ย่า	แม่						
ชยาย	เครือญาติ	น้องสาว	นักเรียน	2 ไม่อยากให้อายุเกินกว่านี้	2 ดูแลกันในเรื่องครอบครัว	3 คนเยอะ เวลาไม่ตรงกันเลยทำให้ไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมร่วมกัน	ไม่มี	ไม่มี	2 ไม่ยุ่งเกี่ยวในพื้นที่ของกันและกัน
		พี่ชาย	พนักงานไม่ประจำ						
		พี่สะใภ้	แม่	3 มีปฏิสัมพันธ์กันน้อย	การอยู่อาศัยร่วมกัน	1 ส่วนใหญ่เลือกที่จะทำกิจกรรมร่วมกันนอกบ้าน	ไม่มี	ไม่มี	กิจกรรมร่วมกันเฉพาะครอบครัว
		หลานชาย	นักเรียน						
		หลานสาว	นักเรียน						

จากตารางที่ 11 อธิบายได้ว่า ครอบครัวที่ 6 อาศัยอยู่ร่วมกัน 7 คน ได้แก่ ปู่ อายุ 57 ปี มีอาชีพเป็นช่างเทคนิคไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์ ย่า อายุ 53 ปี มีอาชีพเป็นแม่ค้าเปิดร้านขายข้าวแกง ในอาคารปฏิบัติการของบริษัทแห่งหนึ่ง น้องสาว อายุ 12 ปี เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พี่ชาย อายุ 31 ปี มีอาชีพเป็นพนักงานส่งอาหารไม่ประจำ พี่สะใภ้ อายุ 30 ปี มีอาชีพเป็นแม่ค้าขายขนมปังที่หน้าทาวนิโฮม หลานสาว อายุ 9 ปี เรียนอยู่ในระดับประถม และหลานชาย อายุ 5 ขวบ เรียนอยู่ในระดับก่อนปฐมวัย เนื่องด้วยอยู่อาศัยร่วมกันหลายคนหลายช่วงวัย ทำให้ทุกคนไม่แสดงออกถึงมีนิสัยใจคอของตนเองเพียงแต่เล่าเป็นภาพรวมว่าแต่ละคนมีความเป็นตัวเองและไม่ยุ่งเกี่ยวกับ ดังคำที่กล่าวว่า

“คำว่าสนิท มันก็ระดับหนึ่ง แต่เราจะอยู่กับแบบว่าเหมือนต่างคนต่างอยู่มากกว่า ครอบครัวของพี่ก็ชายของอยู่หน้าบ้าน พอลูก ๆ กลับจากโรงเรียนก็จะอยู่กันตรงนี้ ส่วนแม่กลับมา น้องสาวกลับมา เขาก็จะอยู่ในบ้าน แม่ก็จะอยู่มุมหนึ่ง น้องก็จะอยู่มุมหนึ่ง ป้าก็จะเป็นอยู่ตัวคนเดียวอยู่แล้ว เขากลับบ้านมาเขาก็จะใช้ชีวิตอยู่ในมุมของเขา อยู่บนห้องเขา เป็นมุมทำงาน น้องสาวของแฟน เขาเป็นคนค่อนข้างกลัวพี่กับพี่ชายของเขา คงเป็นเพราะเขาโตเป็นสาว มีความคิดเป็นของตัวเอง เหมือนเขาก็ชอบดูเขา แล้วพี่ก็เป็นพี่สะใภ้ด้วย น้องสาวจะยิ่งกลัวกว่าตัวพี่ชายแท้ ๆ ของเขา เพราะพี่เป็นผู้หญิง เขาจะดูจากที่พี่บ่นลูกหรือว่าลูกเขาคงแบบว่าไม่อยากจะโดนแบบนั้น แต่พี่เป็นคนขี้บ่น แต่ไม่ดี เมื่อก่อนเขาอยู่ด้วยกันน้อง ๆ สนิทกัน แต่น้องสาวแฟนเขาเข้าสู่วัยรุ่นไปแล้ว แต่ถ้าพี่ยุ่งจริง ๆ หรือไม่อยู่ เขาก็สามารถดูแลน้อง ๆ 2 คนแทนได้ มันในช่วงวัย ที่บางที่เขาก็ไม่อยากจะให้น้องเข้าไปยุ่ง พี่ว่าทุกคนมีความเป็นส่วนตัวสูงนะ แม่มา แม่ก็จะดูซีเรีย”

น้องสาวก็จะเล่น จะคุยโทรศัพท์อะไร”

มีการแบ่งครอบครัวย่อยเฉพาะส่วนออกมา เนื่องจากครอบครัวใหญ่ดูแลกันไม่ได้ไม่ทั่วถึง ทำให้คนในบ้านรู้สึกว่ายังต้องการมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ครอบครัวมีความสุขร่วมกัน ถึงอย่างนั้นก็ยังมีความบางช่วงเวลาที่ทุกคนในครอบครัวหาช่วงเวลาที่จะรวมตัวกันเพื่อรับประทานอาหารร่วมกัน โดยใช้สถานที่ทั้งในบ้านและนอกบ้าน ดังคำที่กล่าวว่า

“สุข ไม่ สุด” ก็อยู่กันเป็นแบบครอบครัวใหญ่ อยากทำอะไร
 ร่วมกันมากกว่านี้ แต่พอเวลาจะทำก็มักมีอะไรมาขัด เหมือนเราออกไป
 ต่างจังหวัด อยากจะพาแม่ไปด้วย มันก็จะมีแม่ก็ห่วงงูกา ไม่อยากจะไป
 ช่วงเย็นงูกาก็ไม่อยากจะออกจากบ้าน ไม่อยากให้น้องสาวคนเล็กไปไหน
 แล้วไม่ได้เหมือนที่เราไปทำกิจกรรม มีความสุขร่วมกันถึงที่สุด คงเป็น
 การพร้อมหน้ากันกินหมูกระทะ เดือนละครั้ง สองครั้ง ทุกคนมารวมตัว
 กัน หรือว่าอยากกินเมนูอร่อย ๆ ก็ออกไปกินข้างนอก มีแค่งูกาคนเดียวที่
 จะไม่ออกไปไหนกับเรา น้อยครั้งมาก ๆ”

อยู่ร่วมกันมาราว 8 ปีแล้วทำให้มีความคุ้นชินกับวิถีชีวิตและกิจวัตรประจำวัน เป็นการ
 เช่าพักอาศัยในทาวน์โฮม 3 ชั้น แบ่งพื้นที่ใช้สอยกันออกเป็นสัดส่วนไม่ล่วงล้ำพื้นที่ของกัน โดย
 พื้นที่ชั้นที่ 3 มีพี่ชาย พี่สะใภ้ และหลานสองคนใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนหลับนอนและกิจกรรมส่วน
 ครอบครัวย่อยในช่วงเวลากลางคืน และในพื้นที่หน้าบ้านชั้น 1 เปิดเป็นร้านขายขนมและพักผ่อน
 ในช่วงเวลากลางวัน ชั้นที่ 2 มีปู่คนเดียวที่ใช้เป็นพื้นที่ทำงานและพักผ่อนหลับนอน ส่วนย่าและ
 น้องสาว (ลูกสาว) ใช้พื้นที่บริเวณโถงชั้นที่ 1 ใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ และพักผ่อนหลับนอน
 ดังคำที่กล่าวไว้

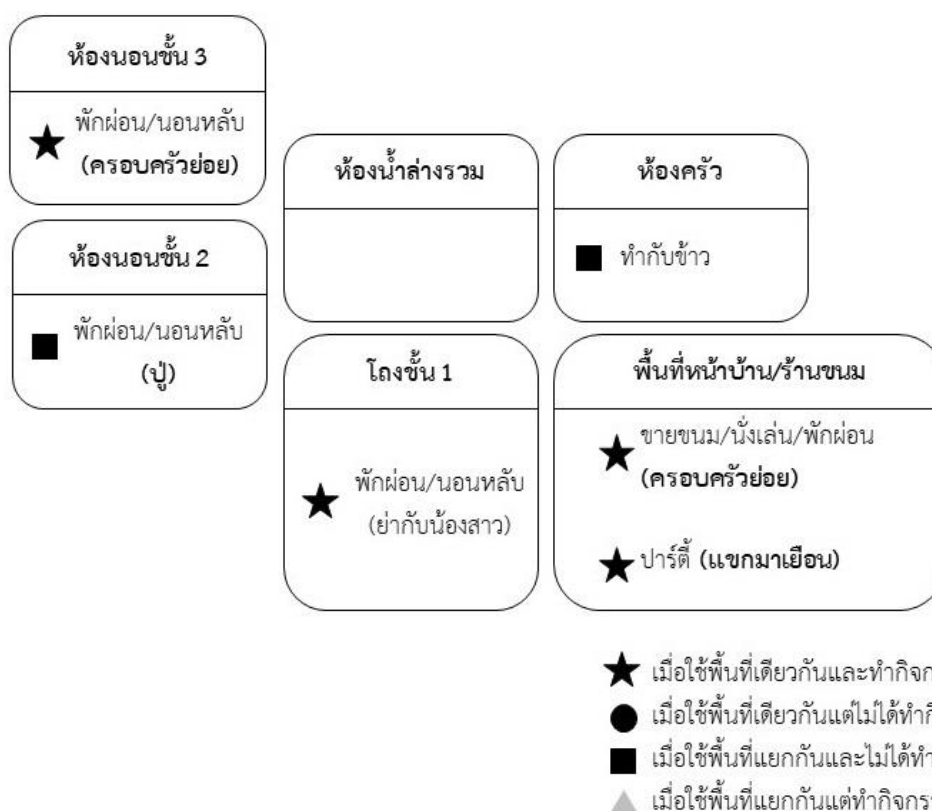
“ทาวน์โฮม 4 ชั้น อันนี้ก็ไม่ใช่บ้านตัวเองนะ อยู่มาเข้าปีที่ 8 แล้ว เช่าเขา
 อยู่มาตั้งแต่ที่ยังไม่มีรถไฟฟ้าเลยชั้น 2 ก็จะเป็นห้องนอนของแม่ ของน้อง ของป้า
 และเป็นห้องทำงานของป้าด้วย ชั้นล่างเป็นห้องโถงรวมแล้วก็ครัว แต่เดี๋ยวนี
 แม่กับน้องสาวย้ายกันลงมาอนข้างล่าง เพราะว่ามันอนกับป้า โดนป้าดู น้องสาว
 โดนป้าดู เพราะนอนเด็กแล้วเล่นโทรศัพท์ แม่เขาไม่นอนแอร์ เขาหนาว เขาเลยมา
 นอนอยู่ข้างล่างด้วยเลย ส่วนชั้น 2 เป็นป้าที่ครองคนเดียว ส่วนชั้น 3 ก็จะเป็น
 ครอบครัวย่อย พี่ก็จะแบ่งออกเป็นห้องนอน ห้องใช้ส่วนกลางแล้วก็ห้องเก็บของ
 เก็บของลูก ๆ”

ปรากฏในรูปภาพที่ 14 เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน พื้นที่บริเวณโถงชั้นที่ 1
 ย่าและน้องสาว (ลูกสาว) ใช้ ใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ และพักผ่อนหลับนอน ในพื้นที่หน้า
 บ้านชั้น 1 เปิดเป็นร้านขายขนมและพักผ่อนในช่วงเวลากลางวันของพี่สะใภ้ พี่ชาย และหลานสอง

คน และส่วนพื้นที่ชั้นที่ 3 ใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนหลับนอนและกิจกรรมส่วนครอบครัวย่อยในช่วงเวลา กลางคืน เมื่อใช้พื้นที่แยกกันและไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน จะเป็นพื้นที่ชั้นที่ 2 มีปู่คนเดียวที่ใช้เป็น พื้นที่ทำงานและพักผ่อนหลับนอน พื้นที่ใช้สอยมีอยู่อย่างจำกัดจึงทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ใหญ่ได้ค่อนข้างลำบาก มีการทำกิจกรรมร่วมกันเฉพาะในครอบครัวย่อย โดยใช้สถานที่นอกบ้านที่ อำนวยความสะดวกกว่า ดังคำที่กล่าวว่า

เราอยู่กับคนละชั้น ถึงเวลาก็เข้าห้องใครห้องมัน มีกิจกรรมร่วมกันก็คือออกนอก บ้าน ในบ้านไม่ค่อยมีอะไรได้ทำเลยจริง ๆ”

ดังรูปภาพแสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมต่อไปนี้

ภาพประกอบ 14 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 6

1.3 ครอบครัวยุทธวิธีแบบที่ 3 คริวเรือนพิเศษ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในครัวยุทธวิธีแบบที่ 3 คือรูปแบบครัวยุทธวิธีพิเศษ ซึ่งมีทั้งหมด 2 ครอบครัวยุทธวิธี ประกอบด้วยครอบครัวยุทธวิธีที่อาศัยอยู่ในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยประเภทบ้านเรือน จำนวน 1 ครอบครัวยุทธวิธี และประเภทคอนโด จำนวน 1 ครอบครัวยุทธวิธี โดยจะนำเสนอถึงข้อมูลของครอบครัวยุทธวิธีผ่านบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย และแผนที่แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวยุทธวิธี ดังต่อไปนี้

1.3.1 ครอบครัวยุทธวิธีที่ 7 ประเภทบ้านเรือน

ตาราง 12 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันศิษย์ของครอบครัวที่ 7

ครอบครัว		ข้อมูลครอบครัว				บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันศิษย์ของครอบครัวที่ 7					
รูปแบบ	ชื่อ	อายุ (ปี)	ผู้ให้ข้อมูล		พฤติกรรมครอบครัว	กิจกรรมร่วมกัน	ช่วงเวลา	ประเภท	ระยะ	ที่พำนัก	
			ชื่อ	ที่อยู่							
พี-เศษ	เครือญาติ	พี่ชาย	พ่อ	พี่ชาย	1 พี่น้องที่รู้จักนิสัยใจคอ 2 ไม่ยุ่งเกี่ยวเรื่องส่วนตัว 3 อยู่ด้วยกันด้วยความเคยชิน 4 พูดคุย ปรึกษา ตกลกกันได้ 5 ไม่มีข้อบังคับตายตัว	1 ทำกิจกรรมของตัวเอง 2 มีกินข้าวร่วมกันบ้าง 3 คนเยอะ เวลาไม่ตรงกันเลย ทำให้ไม่ค่อยได้ทำกิจกรรมร่วมกัน 4 อยู่ร่วมกันอย่างเข้าอกเข้าใจ 5 ทุกคนสามารถช่วยทำหน้าที่ในบ้านแทนกันได้	ตามสะดวก	บ้านเดี่ยว	เจ้าของ 10 ปี	การใช้พื้นที่	
											แม่ พี่มี พี่ชาย หลาน ๆ

จากตารางที่ 12 อธิบายได้ว่า ครอบครัวที่ 7 อาศัยอยู่ร่วมกันหลัก ๆ 3 คน ได้แก่ พี่บอย อายุ 33 ปี มีอาชีพเป็นพนักงานประจำ พี่ญาอายุ 48 ปี เป็นแม่บ้านที่คอยดูแลสามี (พี่เชย) อายุ 60 ปี ซึ่งตอนนี้เกษียณอายุทำงานแล้ว นอกจากนี้ยังมีพี่น้องในเครือญาติที่แวะเวียนเข้ามาพักอาศัยที่บ้านเป็นระยะและถือว่าบ้านหลังนี้เป็นจุดรวมตัวกันของครอบครัว มีพี่ณี (พี่สาวคนรอง) ที่จะคอยเข้ามาที่บ้านทุกเย็นเพื่อมารดน้ำต้นไม้และดูแลบ้านในส่วนอื่น ๆ ทั้งนี้มีแม่ พี่ชายคนโต และหลาน 2 คน ที่คอยไปมาหาสู่จนเรียกได้ว่ายังเป็นครอบครัวเดียวกันและอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกันอยู่ ถือได้ว่าสมาชิกในครอบครัวนี้มีนิสัยใจคอคล้าย ๆ กันคือทุกคนเป็นคนที่ไม่เรื่องมาก มีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิตสูงในแบบชนิดที่ว่าไม่มีอะไรตายตัวเลย ทั้งนี้ยังเป็นครอบครัวที่เรียบง่าย ไม่หรูหราหรือโรแมนติก จนกลายเป็นความคุ้นเคยในการอยู่ร่วมกัน ดังคำที่กล่าวว่า

“มันเหมือนกับความเคยชินนะ ไม่โรแมนติกหรืออะไร คือไม่ได้เรื่องมากอะ คือในการใช้ชีวิตมันค่อนข้างเฟลคซิเบิลพอสมควร มันยืดหยุ่นมากนะ มันไม่ใช่แบบว่าอะไรที่ต้องสติ๊กตายตัว บ้านที่เป็นครอบครัวใหญ่ณะที่จริง เดี่ยวจะมีแฟนของพี่อีกคนหนึ่ง แล้วก็พี่สาวของพี่อีกคนหนึ่ง มีพี่เชยอีก หลาน 2 คน น้องชายอีกคนหนึ่ง คือเขามีครอบครัวใหม่ แยกบ้าน แต่ก็ยังเหมือนกับครอบครัวเดียวกัน ก็ยังอยู่บ้านนี้ ทุกคนมีห้องเป็นของตัวเอง บ้านหลังนี้ที่อยู่ด้วยกันมันเป็นเซ็นเตอร์”

พอเป็นครอบครัวใหญ่ มีสมาชิกที่มีความหลากหลายของช่วงอายุและเพศ เกิดการคลุกเคล้ารูปแบบการใช้ชีวิตจนกลายเป็นความถ้อยที่ถ้อยอาศัย มีเรื่องราวและพื้นที่ส่วนตัวที่สงวนไว้โดยไม่ประสงค์ให้มีใครเข้ามายุ่งเกี่ยว และไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวในเรื่องส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่งมากเกินไป เพียงแต่เวลาที่มีปัญหา หรือต้องการตัดสินใจทำอะไรร่วมกันก็สามารถนำมาปรึกษากันได้ ทำความเข้าใจและตกลงกันก่อนลงมือทำ โดยถือว่าเป็นเรื่องส่วนร่วม ดังคำที่กล่าวว่า

“เรื่องของเธอ เรื่องของฉัน เรื่องของเรา” “สนุกดี แล้วก็ทุกข์สุขปะปนกัน” คือเราไม่มีคำว่าเข้าไปยุ่งยากในชีวิตซึ่งกันและกัน คนอยู่ด้วยกันมันต้องมีแยกแยะเรื่องส่วนตัวของเขา

เรื่องส่วนตัวของเราใช้ปะ บางทีก็ทำให้ด้วยเพราะว่าความเคยชิน ถ้ามีอะไรคุยกันแล้วมันก็คือจบตรงนั้น ไม่ได้มีมาทะเลาะเถียงกัน”

เป็นบ้านเรือนเดียวที่เป็นเจ้าของเอง โดยซื้อกับทางโครงการหมู่บ้านจัดสรรและอาศัยอยู่มานานราว 10 ปีแล้ว มีพื้นที่ค่อนข้างเพียงพอต่อการใช้งาน โดยแบ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ไว้เป็นพื้นที่

ส่วนรวม ได้แก่ โถงใหญ่ไว้คอยรับแขกและใช้เป็นพื้นที่หรือมุมทำกิจกรรมส่วนตัวตามอัธยาศัย พื้นที่รับประทานอาหาร ห้องน้ำ ห้องพระ สวนหน้าบ้าน โรงจอดรถ จะมีเพียงห้องนอนที่เป็นพื้นที่ส่วนตัวแต่ทุกคนก็สามารถเข้าถึงได้ อาทิเช่น เข้าไปช่วยทำความสะอาด เก็บกวาด เช็ดถู เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแชร์ค่าใช้จ่ายในบ้านตามความเหมาะสม ดังคำที่กล่าวว่า

“อย่างนี้เรียกบ้านเดี่ยวเลย ห้องนอน 3 ห้อง ห้องพระ 1 ห้องน้ำ 2 ข้างล่างก็จะมีห้องนอนแม่ที่มันทุตอยู่ แล้วก็สเปซทั่วไป ห้องครัว แล้วก็สเปซกินข้าว รับแขก ห้องนอนมัน เป็นห้องส่วนตัว ยังเข้าออกกันได้แล้วแต่ว่าจะเข้าไปทำอะไร พื้นที่ส่วนรวมเกือบทั้งหมด 80 เปอร์เซ็นต์ของบ้านทั่วไปในบ้านก็เป็นพื้นที่จะจ่าย ค่าน้ำ ค่าไฟ ก็จะเป็นบอย แต่ว่าค่าน้ำค่าไฟบ้างเดือนมันก็จะสูงหน่อยเราก็จะแชร์กันมากกว่า”

ปรากฏในรูปภาพที่ 15 เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่น ในช่วงเวลาที่สะดวกต่อการรวมตัวกัน จะเป็นการซื้ออาหารและเครื่องดื่มเข้ามารับประทาน (ปาร์ตี้) ร่วมกัน บริเวณโถง และมีพื้ญาและสามี่ (พื้เขย) พักผ่อนหลับนอนในห้องนอนส่วนตัว เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันแต่ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นการใช้พื้นที่โถงแต่เปลี่ยนมาเป็นการทำกิจกรรมตามอัธยาศัยในมุมของตัวเอง อาทิเช่น การดูทีวี เล่นมือถือน เล่นกีตาร์ เป็นต้น ทั้งนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นการอยู่ในพื้นที่เดียวกันแต่ก็ไม่ถือว่าเป็นการรบกวนกัน นอกจากนี้ยังมีบางครั้งเมื่อใช้พื้นที่แยกกันและไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิเช่น พื้บอยพักผ่อนหลับนอนในห้องนอนส่วนตัว พื้ญาทำกับข้าวในครัว พื้ฉีรดน้ำต้นไม้ที่สวนหน้าบ้าน เป็นต้น โดยจะมีโอกาสพิเศษในการทำกิจกรรมร่วมกัน ก็จะเลือกสถานที่นอกบ้านในการทำกิจกรรม อาทิเช่น การไปรับประทานอาหารร่วมกันที่ร้านอาหาร เป็นต้น ดังคำที่กล่าวว่า

“ถ้าเป็นแม่ซุซที่เป็นสเปเซียลเลยนี้ ก็มีไปกินข้าวข้างนอก ถ้าทำข้างในนี้จะเป็นลักษณะการซื้อเข้ามากินมากกว่า มันหลายคน มันเยอะ แต่ถามว่าทำได้ไหมก็ได้ คือมันไม่มีสเปซที่จะทำได้มากนัก ต้องพูดอย่างนี้ เพราะว่ามันไม่มีพื้นที่เข้าที่คอกที่จะไปกินได้ คือแต่ละคนเวลาไม่ตรงกัน ไม่เท่ากันอะไรอย่างนี้ด้วย เอาจริง ๆ ถึงไม่มี ในบ้านมันก็ทำได้นะ”

โดยจะมีโอกาสพิเศษในการทำกิจกรรมร่วมกัน ก็จะเลือกสถานที่นอกบ้านในการทำกิจกรรม อาทิเช่น การไปรับประทานอาหารร่วมกันที่ร้านอาหาร เป็นต้น ดังรูปภาพแสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมต่อไปนี้

ห้องนอนพี่บอย ■ พักผ่อน/นอนหลับ (ครอบครัวย่อย)	ห้องนอนแม่ ■ พักผ่อน/นอนหลับ	ลานซักล้าง	โรงจอดรถ
ห้องนอนพี่ญา/พี่เขย ★ พักผ่อน/นอนหลับ	ห้องน้ำรวม1	ห้องครัว ■ ทำกับข้าว	
ห้องนอนพี่ณี/เครือญาติ ★ พักผ่อน/นอนหลับ	โถง รับประทานอาหาร ★ กิจกรรมส่วนตัว ตามอัธยาศัย	สวนหน้าบ้าน ■ รดน้ำต้นไม้ ★ ปาร์ตี้ (รวมญาติ)	
ห้องน้ำรวม2			

- ★ เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน
- เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันแต่ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน
- เมื่อใช้พื้นที่แยกกันและไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน
- ▲ เมื่อใช้พื้นที่แยกกันแต่ทำกิจกรรมร่วมกัน

ภาพประกอบ 15 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 7

1.3.2 ครอบครัวที่ 8 ประเภทคนโต

ตาราง 13 ข้อมูลครอบครัวและบริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยของครอบครัวที่ 8

ข้อมูลครอบครัว					บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย						
ครอบครัว		ผู้ให้ข้อมูล				พฤติกรรมครอบครัว	กิจกรรมร่วมกันของครอบครัว		ที่พักอาศัย		
รูปแบบ	ความสัมพันธ์	ชื่อ	อายุ (ปี)	อาชีพ	บุคลิกภาพ		กิจกรรมร่วมกัน	ช่วงเวลา	ประเภท	สถานะ	การใช้พื้นที่
พิเศษ	ชีวิต	บอส	32	นักออกแบบ	ดี มีความเป็นศิลปิน	1 เป็นคู่รักที่นิสัยต่างกัน เป็นตัวของตัวเอง 2 ใช้ชีวิตตามรูปแบบต่างกัน 3 ทำความเข้าใจ รายละเอียด ร่าเริง อธิบายดี ปรับตัว อยู่ร่วมกันได้	1 ทำกิจกรรมของใครของมัน 2 มีกินข้าวคู่วี 3 ทำกับข้าวร่วมกันเป็นประจำ	เย็นและวันหยุด	คอนโด	เจ้าของ 3 ปี	1 ทำกิจกรรมของตนเอง อยู่ในมุมพื้นที่ของตนเอง 2 กินข้าวร่วมกัน บริเวณห้องโถง
		ปาล์ม	27	บาร์ิสต้า	ตรงไปตรงมา ใส่ใจ รายละเอียด ร่าเริง อธิบายดี						ใช้พื้นที่ร่วมกัน แต่ไม่รู้สิกรบกวนกัน

จากตารางที่ 13 อธิบายได้ว่าครอบครัวที่ 8 อาศัยอยู่ร่วมกัน 2 คน ได้แก่ บอส อายุ 32 ปี มีอาชีพเป็นนักออกแบบและมิกานอดิเรกเกี่ยวกับงานประดิษฐ์ดอกไม้สด บอสจะเป็นคนที่ค่อนข้างมีอารมณ์ที่เป็นศิลปินสูง กล่าวคือมีอารมณ์ที่สุดขั้วไปทิศทางนั้น ๆ โดยถ้าคนทั่วไปอาจจะไม่กล้าเข้าหาเมื่อยังไม่รู้จักบอสอย่างสนิท และบอสมีความมั่นใจในตัวเองสูงพอสมควร ส่วนปาล์ม อายุ 27 ปี มีอาชีพเป็นนักชงเครื่องดื่ม ซึ่งก่อนหน้านี้ปาล์มทำงานเป็นพนักงานประจำบริษัทแห่งหนึ่ง ปาล์มเองเป็นคนค่อนข้างจะใช้คำพูดและแสดงออกมาตรงกับสิ่งที่คิด มีความสดใส ร่าเริง และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้าง ดังคำที่กล่าวว่า

“น้องปาล์มเป็นคนใจร้อนค่ะ เป็นคนใสใจรายละเอียดของเรา แล้วก็เป็นคนสดใส ร่าเริง เข้ากับทุกคน เข้ากับเพื่อน ๆ เราได้เป็นอย่างดี ปาล์มก็ใจร้อน เหมือนค่อนข้าง

ตรงไปตรงมามากกว่า เราก็จะพูดออกมาตรง ๆ เขา (บอส) จะรู้ว่าเรากำลังร้อนอยู่นะ เขาก็จะเย็น แต่บางทีเขาจะดี๊อ ความเป็นศิลปินของเขา ถ้าคนไม่รู้จักเขาดีพอว่าเขาเป็นยังไง ก็จะไม่เข้าใจ

“อย่างเราเข้าใจในสิ่งที่เขาเป็น บางทีมันก็ ต้องคุยกัน”

ทั้งสองคนเป็นคู่ชีวิตกัน แต่มีนิสัยที่แตกต่างกันออกไปโดยเฉพาะเรื่องเวลาพักผ่อน ในขณะที่บอสชอบเข้านอนและตื่นเป็นเวลาที่เป็นกิจวัตร แต่ปาล์มชอบพักผ่อนไม่เป็นเวลา นอนที่ละนิดและตื่นที่ละหน่อย แต่ทั้งสองก็อยู่ด้วยกันได้ เริ่มจากการทำความเข้าใจในรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน พร้อมทั้งจะเรียนรู้และปรับตัวเข้าหากันอยู่เสมอ ดังคำที่กล่าวว่า

“แทบไม่มีความเหมือนกันเลย โคตรต่างกันคะ เขาจะพักผ่อนไม่เป็นเวลา เขาจะเป็นแบบ นอนนิดหนึ่ง แล้วก็ตื่น แล้วก็มานอนอีกนิดหนึ่ง “ความเข้าใจ” “เรียนรู้ แล้วก็ปรับตัว” “เรียนรู้ แล้วก็ปรับตัว” ความเข้าใจ ก็เหมือนชีวิตคู่อะครับ ถ้ารักอย่างเดียวมันไม่พอ เราต้องเข้าใจด้วยว่า หนึ่งเขาเป็นคนยังไง สองที่ไปที่มาที่มันทำให้เขาเกิดบุคลิกอย่างนั้น เกิดเพราะอะไร พอเราใช้ความเข้าใจแล้ว เราก็ต้องเรียนรู้ เรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยกัน เรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหา แล้วสุดท้ายก็คือปรับตัว ปรับตัวก็เหมือนการเข้าหากัน มันคนสองคนนะ เกิดต่างครอบครัว ต่างสิ่งแวดล้อม มันเป็นไปได้ที่จะเหมือนกันร้อยเปอร์เซ็นต์หรือว่าจะให้คนหนึ่งเปลี่ยนตัวเองไปเลยเพื่ออีกคนหนึ่ง มันก็ทำไม่ได้ เพราะฉะนั้นแล้วก็ต้องปรับตัวกันคนละครึ่งทาง ปรับจนเข้าหากันเพื่อจะให้อยู่กันได้ ใช่ว่า มันคือการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน”

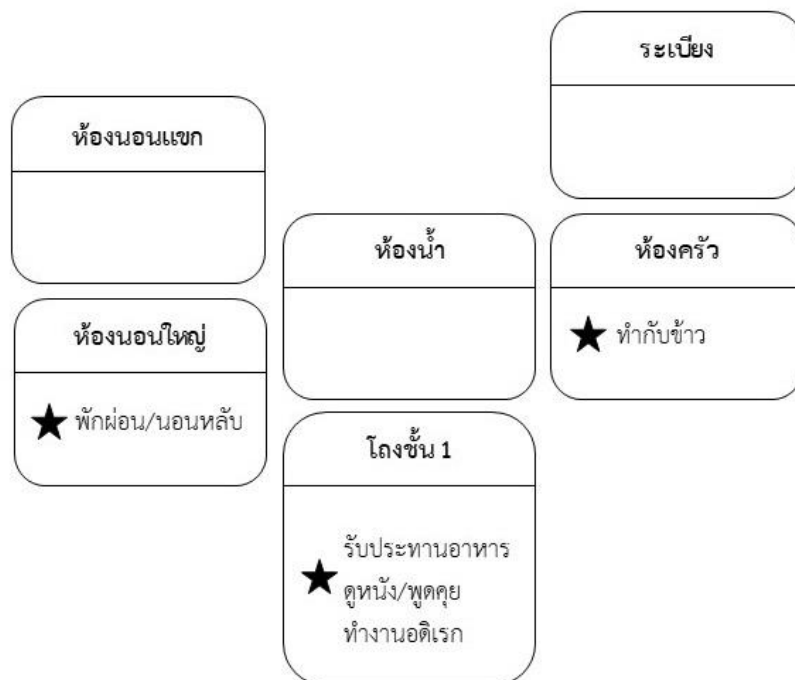
ก่อนหน้านี้ทั้งสองได้อาศัยอยู่ร่วมกันในหอพักให้เช่าเป็นเวลา 2 ปี ก่อนจะตัดสินใจซื้อคอนโดโดยเป็นเจ้าของร่วมกันมา 3 ปี ตลอดระยะเวลาที่ใช้ชีวิตคู่กันนับได้ราว 5 ปีมาแล้ว ที่พักอาศัยตั้งแต่เริ่มแรกที่อยู่ด้วยกันจนถึงปัจจุบันมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องของพื้นที่ใช้สอย ซึ่งมีพื้นที่ไม่มากแต่ก็เพียงพอต่อการอยู่อาศัยสำหรับสองคน ประกอบด้วยพื้นที่ห้องโถงสำหรับพักผ่อน โต๊ะรับประทานอาหาร ห้องนอนใหญ่ ห้องนอนสำหรับแขกมาเยือนที่ปรับเป็นห้องแต่งตัวและเก็บข้าวของเครื่องใช้ ห้องน้ำ ห้องครัว และระเบียงขนาดเล็กหลังห้อง ดังคำที่กล่าวว่า

“คอนโดคะ ย้ายมาใช้ชีวิตด้วยกัน 5 ปีแล้วครับ ก่อนที่จะซื้อคอนโดก็อยู่หอพักด้วยกันมาก่อน คบปีแรกยังไม่ได้อยู่ด้วยกัน เข้าปีที่สองย้ายมาอยู่หอพักด้วยกัน พอปีที่สามก็มาซื้อคอนโด เข้ามาก็เป็นลิฟวิ่งรูม เข้ามาเป็นครัว เป็นห้องน้ำ แล้วก็ห้องนอน”

ปรากฏในรูปภาพที่ 16 เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วงเวลาเย็นหลังเลิกงาน ทั้งสองจะกลับเข้าที่พัก รับประทานอาหารเย็นร่วมกันเป็นประจำ และเมื่อใช้พื้นที่เดียวกันแต่ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน หลังจากนั้นก็ต่างคนต่างมีมุมพักผ่อนของตนเอง โดยส่วนใหญ่บอสจะเลือกนั่งทำงานอดิเรกที่โถงและมีปาล์มนอนเล่นมือถือ ดูทีวีอยู่ใกล้ ๆ ในช่วงเวลาที่ปาล์มต้องการพักผ่อนก็ปลีกตัวเข้าไปหลบนอนก่อน แต่ทั้งสองยังคงรับรู้ได้ว่าคนใดคนหนึ่งทำอะไร มุมไหน ภายในห้อง และไม่รู้สึกรบกวนเวลาและพื้นที่ส่วนตัวของกันและกัน ดังคำที่กล่าวว่า

“ช่วงหลังเลิกงาน 6 โมงเย็น มุมหนึ่ง ก็เป็นการทานข้าวเย็น ในวันอาทิตย์ ก็ไปดูหนังบ้าง ต่างคนก็มีกิจกรรมของตัวเองบ้าง เขาก็มีงานเสริมของเขา งานจัดดอกไม้ ปาล์มก็นอนดูทีวี บางทีก็ไปนอนอยู่ข้าง ๆ เขา พื้นที่จำกัดไหม แต่เรารู้สึกสบายใจมากกว่าที่ได้อยู่ใกล้ ๆ กัน อย่างนี้ มองไปก็เห็นเขานั่งอยู่ใกล้ ๆ มันก็แบบความรู้สึกสบายใจ อยู่กันแค่สองคน ไม่จำเป็นต้องใช้พื้นที่อะไรเลยอะเลย ถ้าฉันทำงานอยู่ แล้วมันดีแล้ว เป็นเวลาที่ปาล์มจะนอน ปาล์มก็เข้าไปนอนได้ในห้อง มันก็มีการรบกวนกันเกิดขึ้น”

ในช่วงวันหยุดทั้งสองมักเลือกออกไปทำกิจกรรมร่วมกันนอกที่พักราคาศัย อาทิเช่น กินข้าว ดูหนัง เป็นต้น ดังรูปภาพแสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมต่อไปนี้

- ★ เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันและทำกิจกรรมร่วมกัน
- เมื่อใช้พื้นที่เดียวกันแต่ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน
- เมื่อใช้พื้นที่แยกกันและไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน
- ▲ เมื่อใช้พื้นที่แยกกันแต่ทำกิจกรรมร่วมกัน

ภาพประกอบ 16 แสดงพื้นที่ใช้สอยและกิจกรรมของครอบครัวที่ 8

ตอนที่ 2 ความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

ด้วยมโนทัศน์ที่คลุมเครือไม่สามารถหาคำตอบได้อย่างแน่ชัดว่า “ความสุขครอบครัว” มีความหมายอย่างไร หลายคนอาจเข้าใจว่าคนที่พักอาศัยในบ้านหลังใหญ่โต ครอบครัวจะมีความสุขเพิ่มขึ้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว การอยู่บ้านหลังใหญ่ขึ้นย่อมมีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น และมักจะทำนานขึ้นเพื่อหารายได้ให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ความต้องการมีพื้นที่มากขึ้นในที่พักอาศัยก็ไม่ได้เป็นเพียงเงื่อนงำที่ขึ้นอยู่กับสถานที่ที่เราเคยอยู่มาก่อนเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับเพื่อนบ้านของเราด้วยเพราะขนาดบ้านหรือที่พักอาศัยเป็นสัญลักษณ์แสดงสถานะ เราจะรู้สึกดีต่อกว่า เมื่อคนอื่นมีบ้านหลังใหญ่กว่า ในเมื่อความสุขไม่ได้เกิดจากขนาดของพื้นที่สถาปัตยกรรมที่พักอาศัยแล้ว ความสุขครอบครัวมีความหมายอย่างไร ซึ่งจากข้อค้นพบที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งความสุขครอบครัวภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยได้

2 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายในลักษณะที่ 1 ความสุขครอบครัวภายใต้สัมพันธภาพที่ดีของครอบครัว และความหมายในลักษณะที่ 2 ความสุขครอบครัวภายใต้ความเพียงพอของพื้นที่ใช้สอยในที่พักอาศัย

ความหมายในลักษณะที่ 1 ความสุขครอบครัวภายใต้สัมพันธภาพที่ดีของครอบครัว

สัมพันธภาพที่ดีของครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว เพราะหากครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน แสดงออกซึ่งรัก ความห่วงใย มีการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกัน จะส่งผลให้สุขภาพใจของทุกคนในบ้านแข็งแรง อันนำมาซึ่งความอบอุ่นและความสุขร่วมกันในครอบครัว

การใช้เวลาและในการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้นำไปสู่ความสุขครอบครัว เป็นการให้ความสำคัญถึงพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดเข้าใจซึ่งกันและกันของบริบทการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจึงควรช่วยกันสร้างโอกาสหรือจัดหาเวลาให้ได้พบปะ พูดคุย ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน อาทิเช่น รับประทานอาหารร่วมกัน ทำความสะอาดที่พักอาศัยช่วยกัน ดูแลสัตว์เลี้ยง รดน้ำต้นไม้ เล่นกีฬาสันทนาการ หรือ ออกไปท่องเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น เพื่อสานความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว แบ่งปันเรื่องราวและความทรงจำแก่กัน เพราะช่วงเวลาแห่งความสุขที่มีพลังที่สุดคือการที่ทุกคนในครอบครัวใช้เวลาด้วยกัน ดังคำที่กล่าวว่า

“กิจกรรมของพวกเราก็จะแล้วแต่เทรน เขาก็จะไปสรรหาเรื่องที่ชอบทำใช้ใหม่ แล้วผมก็จะไปหาวิธีทำ แล้วมาลงมือทำร่วมกัน”

(ครอบครัวที่ 2)

“เย็นมาเราก็อยากจะมีกิจกรรม ถ้าทำครัวร่วมกันคิดว่ามันก็จะช่วยกันได้เยอะ แล้วลูกก็จะได้เห็นด้วยว่า เออ กับข้าวตัวนี้ทำยังไง เผื่อเขาอยากทำ อยากลอง อยากช่วย เพราะว่าไอ้คนกลางนี่ก็ชอบช่วย ถ้าแม่ทำกับข้าวเขาก็จะไปช่วย แม่เดี่ยวหนูคนให้ เดี่ยวหนูผลิกให้ เดี่ยวหนูผัดให้ จะชอบ อาจจะสังเกตเราได้เยอะขึ้น สมมุติเราอาจจะบอกว่าให้ทำตัวนี้ อาจจะทำได้โดยไม่ต้องบอก

ว่าต้องใส่ยังไง ๆ”

(ครอบครัวที่ 4)

“คงเป็นการพร้อมหน้ากันกินหมูกระทะ เดือนละครั้ง สองครั้ง ทุกคนมารวมตัวกัน หรือว่าอยากกินเมนูอร่อย ๆ ก็ออกไปกินข้างนอก”

(ครอบครัวที่ 6)

“ก็เหมือนเรามีความสุขที่ได้ทำกับข้าวให้เขาทาน มีความสุขที่ได้นั่งใกล้ ๆ
ดูเขาทำงาน มีความสุขที่ได้แอบหนีไปนอนก่อน”
(ครอบครัวที่ 8)

ความหมายในลักษณะที่ 2 ความสุขครอบครัวภายใต้ความเพียงพอของพื้นที่ใช้ สอยในที่พักอาศัย

การสรรสร้างสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าเหมาะต่อการอยู่อาศัยและการดำเนิน
ชีวิตประจำวัน ถือเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการร่วมกันใน
สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย คนส่วนใหญ่ซื้อบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับครอบครัว พื้นที่ใช้สอย
ภายในบ้านจึงควรสอดคล้องกับจำนวนสมาชิกในบ้าน รวมถึงไลฟ์สไตล์การใช้ชีวิต ทำให้ผู้พัฒนา
อสังหาริมทรัพย์สร้างบ้านมาเพื่อตอบโจทย์กับความต้องการของผู้อยู่อาศัยหลากหลายรูปแบบ
สำหรับหนุ่มโสดสาวโสดหลายคนนิยมซื้อคอนโดมิเนียม ด้วยเหตุผล เช่น ใกล้ที่ทำงาน หรือเพื่อ
แยกความเป็นส่วนตัวออกมาจากครอบครัวใหญ่ ๆ ซึ่งส่วนใหญ่คอนโดมิเนียมมักอยู่ในทำเลเมือง
ใกล้แหล่งธุรกิจ ใกล้รถไฟฟ้า สามารถเดินทางง่าย ๆ ด้วยระบบขนส่งสาธารณะ ในขณะที่คนที่อยู่
คอนโดมิเนียมก็ไม่จำเป็นต้องมีรถยนต์ก็ได้ แต่ก็มีหนุ่มโสดสาวโสดอีกไม่น้อยที่มีเงินเดือนสูง
มองถึงระยะยาว จะเริ่มหันมาสนใจกับการเลือกที่อยู่อาศัยแบบแนวราบมากขึ้น เพราะมีที่จอดรถ
แบบส่วนตัวและขยายพื้นที่ได้ด้วย พอเริ่มมีการวางแผนครอบครัว หรือคู่รักที่แต่งงานใหม่ เขา
มักจะขยับขยายพื้นที่เพิ่มขึ้น เริ่มมองหาบ้านที่เป็นสัดส่วนมีรั้วรอบขอบชิดมากขึ้น ทาวน์โฮมเป็นที่
อยู่อาศัยที่ลงตัวตอบโจทย์จำนวนสมาชิกแบบคู่รัก ซึ่งคนในวัยแต่งงานนี้เขาจะเริ่มมีทรัพย์สิน
เพิ่มขึ้น เช่น การซื้อรถยนต์ รถจักรยานยนต์บิ๊กไบค์ ทำให้ต้องมีพื้นที่สำหรับจอดรถ เมื่อจำนวน
สมาชิกเพิ่มขึ้น หลายครอบครัวเลือกที่จะมองหามหาบ้านที่เป็นสัดส่วน มีจำนวนห้องที่เพียงพอกับ
สมาชิกในบ้าน ยิ่งถ้างบประมาณสูงพอเขามักจะยกระดับที่อยู่อาศัย อาจมีการซื้อบ้านใหม่ หรือ
เลือกที่จะปรับเปลี่ยนพื้นที่โดยกันห้องเพิ่มเติม ซึ่งบ้านยุคใหม่ค่อนข้างคำนึงถึงการขยายครอบครัว
รองรับการเปลี่ยนแปลงสามารถปรับฟังก์ชันให้รองรับสมาชิกเพิ่มเติมได้

จากข้อมูลการสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่า พื้นที่ใช้สอยที่ไม่เพียงพอ ส่งผลกับความสุข
ครอบครัวในบริบทของการอยู่ร่วมกัน ทำให้สมาชิกในครอบครัวรู้สึกอึดอัดไม่มีความเป็นส่วนตัว
ดังคำที่กล่าวว่า

“มีคนมากเรื่อง มีความรู้สึกว่ายิ่งเยอะ ปัญหาว่ายิ่งเยอะ พื้นที่อาจเริ่มมีส่วนเข้ามา
เพราะว่ามันเล็ก

“ไม่มีพื้นที่ให้หลบเลี่ยง ชาติความเป็นส่วนตัวด้วย ความสุขอาจจะลดน้อยถอยลงก็ได้”

(ครอบครัวที่ 3)

“บ้านเราก็ถือว่ายังเล็กอยู่ มีอุปสรรคอยู่เพราะถ้าเขาไปพร้อมกันมันก็ค่อนข้างที่จะเกะกะ พื้นที่เราน้อยก็มองเห็นกันว่าทำอะไรอยู่ ไซ้ ๆ พื้นที่ไม่จำเป็นต้องมากต้องน้อย ต้องพอดี ขึ้นอยู่กับคนอยู่ร่วมกัน”

(ครอบครัวที่ 4)

ตอนที่ 3 เงื่อนไขของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

เงื่อนไขของความสุขครอบครัว คือหลักการหรือข้อตกลงที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อกำหนดทิศทางทางการเกิดพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากความต้องการของครอบครัวโดยประมวลจากความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัวที่กล่าวถึงความอยากได้หรือประสงค์ที่จะได้ เป็นความต้องการที่เกิดจากความรู้และการเรียนรู้ผ่านบริบทการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความพึงพอใจร่วมกัน และจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางในการที่จะได้มาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ

สำหรับเงื่อนไขของความสุขครอบครัวภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยนั้น พบว่ามีดังนี้

1. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกัน

สมาชิกในครอบครัวพึงมีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกัน อาทิเช่น สมาชิกทุกคนในครอบครัวควรมีส่วนเข้าไปร่วมรับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสถานะความเป็นอยู่ เรื่องรายรับ รายจ่าย ค่าใช้จ่ายที่ต้องรับผิดชอบ เมื่อมีปัญหาาก็จะได้ปรึกษาร่วมกันเพื่อคิดหาทางแก้ปัญหาได้ทัน่วงทีหรือทำให้ขึ้น มีการตกลงแบ่งหน้าที่งาน โดยมอบหมายงานให้เหมาะสมกับจำนวน วัย และความสามารถของสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้ผู้รับมอบหมายงานปฏิบัติได้เต็มใจและเต็มกำลัง เป็นต้น และด้วยการคงไว้ด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา อาทิเช่น สมาชิกในครอบครัวที่อายุน้อยกว่าหรืออ่อนอาวุโสกว่า ควรให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส ถือเป็นกาให้ความเคารพในประสบการณ์ชีวิตมากกว่า ควรมีสัมมาคารวะและประพฤติตนได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นต้น ดังคำที่กล่าวว่า

“ก็ค่อนข้างอิสระ แล้วก็ต่างคนต่างรับผิดชอบหน้าที่ของตัวเองในบ้าน เช่น แบบน้องเขาจะล้างจาน ซักผ้า ผสมกวาดบ้าน ถูบ้าน ทุกคนก็จะดูว่าพอถึงเวลาสมควรที่บ้านเลอะสกปรก ผมนก็จะทำ ผ้าเริ่มเยอะน้องก็จะซัก มีจานกองอยู่ห้องก็จะล้าง ก็จะได้รับผิดชอบ ต่างคนต่างรับผิดชอบในบ้าน โดยที่ทุกคน

คนไม่ต้องมาบ่นอีก” (ครอบครัวที่ 1)

“คนกลางนี้ช่วยได้แล้ว ไม่ก็ง่าย ๆ อย่างสมมุติว่าบะหมี่กึ่งสำเร็จนี้ถ้าให้เขาทำ เขาก็ทำได้ ต้มน้ำ ทำบะหมี่ให้พ่ออย่างนี้ ช่วงเย็น ๆ บางทีพ่อเขาไม่ยากกินข้าว อยากกินบะหมี่อย่างนี้ก็ใช้เขาได้ คนโตถ้าหลัก ๆ หน้าที่รับผิดชอบคือล้างชาม เพราะว่าคนเล็กมันอาจจะ ส่วนมากงานที่บ้านมันจะเป็นพวกเชรามิก หนักหน่อย ใต้คนกลางรับหน้าที่ก็คือกรอกน้ำประจำของเขา แต่ทำกับข้าวก็งาน ๆ จะช่วยกันที่ มันมีแบบพวกปิ้งย่างอะไรอย่างนี้ก็จะช่วยกัน”

(ครอบครัวที่ 4)

“คือมันต้องมาคุยไป ว่าทำไมต้องทำ ถ้าไม่ทำมันก็มีปัญหาอย่างนี้ ใครจะมาดูแลตลอดมันก็ไม่ได้ มันก็ค่อนข้างที่จะยากที่จะไม่ทำ พี่ก็เลยตัดปัญหาว่า หนุ่ยมันขึ้นรถอย่างนี้ อย่างที่เขาบ่นอย่างนี้ พี่ก็จะถามเขากลับไปว่า มาช่วยตัดไหมหละ อ่า ถ้าไม่ช่วยตัด ก็ควรทำสวนใหม่ถูกไหม มันก็เป็น เรื่องที่เข้าใจได้ แต่ก็ขอบ่นหน่อยแล้วกัน แค่นั้นแหละ”

(ครอบครัวที่ 7)

2. การปรับตัวและทำใจยอมรับการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว

บนพื้นฐานการอยู่ร่วมกันต้องอาศัยความเข้าใจในตัวตนซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นสิ่งที่คอยขับเคลื่อนให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุข โดยต้องยินดีที่จะรับรู้ตัวตนเราและคนที่อยู่รอบข้างนั้นล้วนมีนิสัยใจคอที่แตกต่างกันออกไป อาจจะมีส่วนที่คล้ายคลึงกันหรือแม้กระทั่งไม่เหมือนกันเลยโดยสิ้นเชิง เริ่มต้นจากการคอยสังเกตรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน ความพยายามหมั่นคอยสังเกต เอาใจใส่ตัวเองและคนรอบข้างนั้น ไม่ถือว่าเป็นการจับจ้องหรือตรวจค้นหาสิ่งที่ผิดปกตินในตัวเราและคนรอบข้าง แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เอาใจเราไปใส่ใจเขาให้มากขึ้น สิ่งนี้อาจช่วยให้เกิดความรู้จักหรือรู้ใจตัวเองและคนรอบข้างได้ดีขึ้น เพราะการรู้จักหรือใจจะทำให้ปฏิบัติตัวถูก แบบทราบทางลมล่วงหน้าว่าควรทำอย่างไร ควรไปทางไหน ต่อมาคือการแลกเปลี่ยนและปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน ทั้งนี้เป็นปฏิบัติควบคู่กันไปกับการคอยสังเกตรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน เพราะถึงจะพยายามหมั่นสังเกตกันก็ไม่สามารถเข้าถึงตัวตนของคนที่อยู่รอบข้างได้ อาจจะต้องอาศัยการเปิดเผยถึงความต้องการของตนเอง แลกเปลี่ยนกันโดยการบอกกล่าวด้วยวาจา เพื่อให้เกิดเห็นทิศทางในการพยายามปรับตัวต่อปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและคนรอบข้าง ไม่ว่าจะปัญหานั้นจะเป็นปัญหาของบุคคลิกภาพ และพฤติกรรมครอบครัว ที่อาจจะประกอบด้วยส่วนของความต้องการหรือส่วนของอารมณ์ ให้เหมาะสมกับบริบทการอยู่ร่วมกัน ดังคำที่กล่าวไว้ว่า

“ไลฟ์สไตล์การใช้ชีวิตมันคนละแบบกันอยู่แล้ว ก็จะไม่ค่อยยุ่งกันเท่าไรหรอก
ก็จะมีอย่างช่วงที่น้องมีงาน ก็จะไม่คุยกับน้อง ก็จะทำให้น้องอยู่ในโลกของน้องไปเลย ก็คือ
ต่างคนต่างทำ ก็อยากดูทีวีกันนอน อยากเล่นโทรศัพท์ก็เล่น ในพื้นที่เดียวกัน”
(ครอบครัวที่ 1)

“มันก็เป็นการแชร์”ไม่ได้ฝืนซึ่งกันและกัน นั่นก็คือกิจกรรมที่มีความสุขร่วมกันแบบคนละ
มุม”
(ครอบครัวที่ 2)

“มันก็ถือว่าเป็นความสุขนะ เพราะมันเป็นแบบนี้ตั้งนานแล้ว เราเลยคุ้นชินกับกิจวัตรอย่าง
นี้”
(ครอบครัวที่ 5)

“แม่เขาใช้ให้ลูกชายเขาซื้อของมาให้ ลูกชายลืมชื่อมากิ่งอล แต่งอลแป็บเดียวก็หาย
เช่นป้าเวลาเขากินเหล้า เมาเหล้า เขาเสียดังใส่ลูกของพี่โดยไม่มีเหตุผล พี่ก็โกรธ แต่พี่ก็ไม่ได้พูด
แป็บเดียวพอป้าหายเมา ป้าก็เปลี่ยนไปเป็นคนละคน พี่ก็เลยไม่ได้ถือสาตอนที่เขาไม่มีสติ ก็แค่พอ
พาลูกเราหลบไป”
(ครอบครัวที่ 6)

“มันไม่มีอะไรที่สเปเชียลเลยจะว่าไป อย่างที่บอกตั้งแต่แรกแล้ว
ไม่ใช่ประเภทที่แบบว่าโรแมนติกอะไรขนาดนั้น คือมันก็เฉย ๆ ธรรมดา ทัว ๆ ไป”
(ครอบครัวที่ 7)

“คือการมีเขาอยู่ข้าง ๆ อย่างเข้าใจ เรียนรู้ ปรับตัว”
(ครอบครัวที่ 8)

เมื่อปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกันแล้ว สุดท้ายจะกลายเป็นการเกิด
ความคุ้นเคยในรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน หากกล่าวได้ว่าเป็นการฝึกทักษะความรู้สึกของ
กันและกัน อาจจะทำให้รู้สึกที่กำลังมองไปในทางเดียวกัน ไม่เกิดความระแวง สงสัย สบายใจ

หรือไม่อี๊ดอึดใจ และมีความมั่นใจ ไว้วางใจ เชื่อใจกัน ใช้ชีวิตตามปกติ ไม่ต้องนัดแนะกันเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังคงเกิดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ติดค้างคาใจ ไม่ถือสาความคิดหมุมหมิมของคนรอบข้าง จนสามารถอยู่ในบริบทการอยู่ร่วมกันนั้น ๆ ได้อย่างมีความสุข

3. การไม่รุกล้ำพื้นที่ส่วนตัว

พื้นที่ส่วนตัว หมายถึง ระยะทางระหว่างบุคคลที่จะทำให้คุณรู้สึกปลอดภัยในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ความต้องการพื้นที่ใช้สอยส่วนตัวเป็นตัวกำหนดทั้งพฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคล และการมีอาณาเขตครอบครอง ต่างก็แสดงระยะห่างที่สมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลสร้างขึ้นเพื่อป้องกันการล่วงล้ำภาวะเป็นส่วนตัว หรือเพื่อป้องกันอาณาเขตส่วนตัวจากการถูกรุกโดยสมาชิกในครอบครัวคนอื่นหรือบุคคลภายนอกนั่นเอง ดังนั้นความต้องการทั้งสองจึงมีความสำคัญต่อการช่วยให้พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในบริบทการอยู่ร่วมกันให้ดำเนินไปได้อย่างปกติ หากไม่มีการกำหนดขอบเขตรอบตัวบุคคล หรือไม่มีอาณาเขตครอบครองเกิดขึ้น ในครอบครัวก็อาจจะเกิดความวุ่นวายเนื่องจากสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลไม่เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน มีการล่วงล้ำพื้นที่ส่วนบุคคล เกิดการบุกรุกพื้นที่ที่มีผู้ครอบครองอยู่ และส่งผลให้บุคคลไม่สามารถมีภาวะเป็นส่วนตัว ความต้องการภาวะเป็นส่วนตัวกำหนดการเลือกควบคุมการเข้าถึงจากสมาชิกในครอบครัวคนอื่นหรือบุคคลภายนอก โดยบุคคลมักอาศัยความพึงพอใจในการเลือกควบคุมการเข้าถึงของความสัมพันธ์จากผู้อื่น ผ่านช่องทางในการสื่อสารทั้งจากการมองเห็นและการได้ยิน และในขณะเดียวกันก็มีการเลือกควบคุมการส่งออกความสัมพันธ์จากตัวสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลเอง ทำให้ต้องคงไว้ซึ่งระยะห่างระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนที่เหมาะสม ดังนั้น หากมีความหนาแน่นสูง โดยเกิดจากมีจำนวนคนมากในพื้นที่ที่จำกัด ย่อมส่งผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกแออัด ซึ่งเป็นความรู้สึกในทางลบจนกลายเป็นความเครียด โดยความหนาแน่นที่เกิดขึ้น นำไปสู่การทำลายการมีอาณาเขตครอบครองทำลายพฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคล และการมีภาวะเป็นส่วนตัว

มีข้อสังเกตถึงพฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีอาณาเขตครอบครอง โดยจัดเป็นหน่วยเล็กที่สุดของอาณาเขตครอบครอง เนื่องจากต่างก็มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของระยะห่างรอบตัวบุคคล และเป็นพื้นที่ที่เป็นอาณาเขตของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มคน แต่อาจมีความแตกต่างกันที่เป็นขอบเขตที่เว้นที่ว่างส่วนบุคคลที่อยู่รอบตัวเป็นอาณาเขตที่เคลื่อนย้ายไปได้ตามการเคลื่อนไหวตำแหน่งของร่างกายและเป็นขอบเขตคล้ายฟองอากาศที่มองไม่เห็น (Invisible bubble) ได้ชัดเจนอย่างในขอบเขตของการมีอาณาเขตครอบครองของบุคคลหรือกลุ่ม

คนที่มักเป็นพื้นที่หรือขอบเขตที่รับรู้และมองเห็นได้จากการกำหนดเครื่องหมายเพื่อแสดงอาณาเขต ดังคำที่กล่าวว่า

“ย้อนกลับไปประมาณ 30 ปีก่อน บ้านนี้อยู่กันแบบครอบครัวขยาย ครอบครัวเราอยู่ชั้น 3 อาศัยอยู่กัน 5 คน อีกครอบครัว เป็นย่ากับอาอยู่ชั้น 2 อยู่กัน 2 คน ตอนนั้นอยู่กันค่อนข้างลำบาก เพราะพื้นที่ส่วนตัวค่อนข้างจำกัด จะทำอะไรก็ลำบากตอนนี้ ย่ากับอาย้ายไปซื้อบ้านใหม่ พื้นที่เยอะขึ้น จะทำอะไรก็ไม่อึดอัดแล้ว มีความสุขขึ้น”

(ครอบครัวที่ 5)

“ทาวนิโฮม 4 ชั้น อันนี้ก็ไม่ใช่บ้านตัวเองนะ อยู่มาเข้าปีที่ 8 แล้ว เขาเขาอยู่มาตั้งแต่ที่ยังไม่มีรถไฟฟ้าเลยชั้น 2 ก็จะเป็นห้องนอนของแม่ ของน้อง ของป้า และเป็นห้องทำงานของป้าด้วย ชั้นล่างเป็นห้องโถงรวมแล้วก็ป้า แต่เดี๋ยวนี้แม่กับน้องสาวย้ายกันลงมาอนข้างล่าง เพราะว่านอนกับป้า โดนป้าดุ น้องสาวโดนป้าดุ เพราะนอนตึกแล้วเล่นโทรศัพท์ แม่เขาไม่นอนแอร์ เขาหนาว เขาเลยมานอนอยู่ข้างล่างด้วยเลย ส่วนชั้น 2 เป็นป้าที่ครองคนเดียว ส่วนชั้น 3 ก็จะเป็นครอบครัวของพี่ พี่ก็จะแบ่งออกเป็นห้องนอน ห้องใช้ส่วนกลางแล้วก็ห้องเก็บของ เก็บของลูก ๆ”

(ครอบครัวที่ 6)

ตอนที่ 4 แนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

การค้นหาแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว คือการค้นหาวิธีการที่จะให้สัมพันธภาพครอบครัวหรือการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวนั้นเกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เปรียบเสมือนได้ถึงการค้นหาแนวทางในการผลิตวัคซีนที่จะช่วยสร้างเสริมภูมิคุ้มกันให้สมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

แนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ได้แก่ การรักษาสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกัน ดังจะเห็นได้จากรูปแบบความสัมพันธ์ในครัวเรือนขยาย ซึ่งมีสมาชิกหลายครอบครัวอยู่ด้วยกันจะมีการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ มีรูปแบบความสัมพันธ์ความสลับซับซ้อนมากกว่าครัวเรือนพิเศษและครัวเรือนเดี่ยวตามลำดับ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่กับลูก และความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาหรือคู่ชีวิต ดังปรากฏในครอบครัวที่ 6 ทำให้เกิดปัญหาการรักษาความสัมพันธ์ได้ไม่ดีเท่าที่ควร จำเป็นต้องเลือกปฏิบัติต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหลักไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเอาไว้ ดังคำที่กล่าวว่า

“คำว่าสนิท มันก็ระดับหนึ่ง แต่เราจะอยู่กับแบบว่าเหมือนต่างคนต่างอยู่มากกว่า ครอบครัวของพี่ก็ชายของอยู่หน้าบ้าน พอถูก ๆ กลับจากโรงเรียนก็จะอยู่กันตรงนี้ ส่วนแม่กลับมา น้องสาวกลับมา เขาก็จะอยู่ในบ้าน แม่ก็จะอยู่มุมหนึ่ง น้องก็จะอยู่มุมหนึ่ง ป้าก็จะเป็นอยู่ตัวคนเดียวอยู่แล้ว เขากลับบ้านมาเขาก็จะให้ชีวิตอยู่ในมุมของเขา อยู่บนห้องเขา เป็นมุมทำงาน น้องสาวของแฟน เขาเป็นคนค่อนข้างกลัวพี่กับพี่ชายของเขา คงเป็นเพราะเขาโตเป็นสาว มีความคิดเป็นของตัวเอง เหมือนเราที่ชอบดูเขา แล้วพี่ก็เป็นพี่สะใภ้ด้วย น้องสาวจะยิ่งกลัวกว่าตัวพี่ชายแท้ ๆ ของเขา เพราะพี่เป็นผู้หญิง เขาจะดูจากที่พี่บ่นลูกหรือว่าลูก เขาคงแบบว่าไม่อยากจะโดนแบบนั้น แต่พี่เป็นคนขี้บ่น แต่ไม่ตี เมื่อก่อนเขาอยู่ด้วยกันน้อง ๆ สนิทกัน แต่น้องสาวแฟนเขาเข้าสู่วัยรุ่นไปแล้ว แต่ถ้าพี่ยุ่งจริง ๆ หรือไม่อยู่ เขาก็สามารถดูแลน้อง ๆ 2 คนแทนได้ มันเป็นช่วงวัย ที่บางที่เขาก็ไม่อยากจะให้น้องเข้าไปยุ่ง พี่ว่าทุกคนมีความเป็นส่วนตัวสูงนะ แม่มา แม่ก็จะดูซีเรีย น้องสาวก็จะเล่น จะคุยโทรศัพท์อะไร”

(ครอบครัวที่ 6)

เมื่อสัมพันธ์ภาพครัวเรือนเริ่มเสื่อมลง เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว จากครัวเรือนขยายอันประกอบด้วยสมาชิกหลายรุ่นอายุที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเป็นครอบครัวเดียวกัน มีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น รักใคร่ ประจบประครอง คอยประสานความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยส่วนใหญ่จะมีเวลาให้แก่กันเมื่อเสร็จจากการทำงาน ก็จะมาทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวและเครือญาติ แต่รูปแบบของครัวเรือนขยายมีน้อยลงมาก กลายเป็นครัวเรือนเดี่ยวหรือครัวเรือนพิเศษมากขึ้น ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวเพียง 1-2 รุ่นอายุ ส่งผลให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลง จำนวนสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติลดลง ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลงอย่างแปรผันตามกัน แนวโน้มครัวเรือนเดี่ยวและครัวเรือนพิเศษจะนำมาซึ่งการสลายตัวของบริบทการอยู่ร่วมกัน ภายใต้สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย อาทิเช่น ครอบครัวใช้เวลาอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกันน้อยลง ดูแล พูดยุ้ย ชื่นชม ยินดี เห็นใจ ห่วงใย ช่วยเหลือเกื้อกูลกันน้อยลง มอบความรัก ความอบอุ่น ความปรารถนาดีต่อกันและกันน้อยลง และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัวน้อยลง เป็นต้น

เนื่องด้วยมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหละหลวม ไม่เหนียวแน่น จากการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันไม่

เพียงพอ คงหลงเหลือเพียงการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อตนเองและครอบครัว เพื่อประดับประดาความสุขครอบครัวเท่านั้น ดังคำที่กล่าวไว้ว่า

“ก็อยู่กันเป็นแบบครอบครัวใหญ่ อยากทำอะไรร่วมกันมากกว่านี้ แต่พอเวลาจะทำก็มักมีอะไรมาขัด เหมือนเราออกไปต่างจังหวัด อยากจะพาแม่ไปด้วย มันก็จะมีแม่ก็ห่วงป้า ไม่อยากจะไป ช่วงเย็นป้าก็ไม่อยากออกจากบ้าน ไม่อยากให้น้องสาวคนเล็กไปไหน แล้วไม่ได้เหมือนที่เราไปทำกิจกรรม มีความสุขร่วมกันถึงที่สุด แต่ถ้าครอบครัวของพี่เลย ทุกวันนี้ก็มีความสุขแล้ว ก็ตั้งแต่พี่ออกจากงานมา พี่ก็พอมีเวลาให้ลูกไป”

(ครอบครัวที่ 6)

นอกจากนี้แนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัวของครัวเรือนเดี่ยว ครัวเรือนขยาย และครัวเรือนพิเศษ ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันตยกรรมที่พักอาศัย อาจจะต้องเริ่มต้นจากความสุขครอบครัวภายใต้การทำใจยอมรับและปรับตัว กล่าวคือต้องคอยสังเกตรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน เรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เอาใจเราไปใส่ใจเขาให้มากขึ้น สิ่งนี้อาจช่วยให้เกิดความรู้จักหรือรู้จักตัวเองและคนรอบข้างได้ดีขึ้น เพราะการรู้จักหรือใจจะทำให้ปฏิบัติตัวถูกต้องและเหมาะสมของบริบท ต้องแลกเปลี่ยนและปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน ถือว่าเป็นปฏิบัติควบคู่กันไปกับการคอยสังเกตรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน เพราะถึงจะพยายามหมั่นสังเกตกันก็ไม่สามารถเข้าถึงตัวตนของคนที่อยู่รอบข้างได้ อาจจะมีการเปิดเผยถึงความต้องการของตนเอง และในท้ายที่สุดต้องทำให้เกิดความคุ้นชินในรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน เป็นการฝึกฝนเอาใจใส่ในเรื่องของความรู้สึกซึ่งกันและกัน อาจจะทำให้รู้สึกว่าการกำลังมองเห็นในสิ่งเดียวกัน ไม่เกิดความสงสัย ระวัง มีความสบายใจหรือไม่อึดอัดใจ และมีความไว้วางใจ เชื่อใจกัน มั่นใจ ใช้ชีวิตตามปกติ ไม่ต้องนัดแนะกันให้เป็นพิเศษนอกจากนี้ยังคงเกิดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ติดค้างคาใจ ไม่ถือสาความคิดหยาบหยาบของครอบครัว จงสามารถอยู่ในบริบทการอยู่ร่วมกันนั้น ๆ ได้อย่างมีความสุข ดังคำที่กล่าวไว้ว่า

“เหมือนที่อยู่ตอนนี้มันไม่ได้มีปัญหาอะไรที่แบบอึดอัด คือต้องรู้จักว่านิสัยมันเป็นยังไง เลยชินแล้ว”

(ครอบครัวที่ 1)

“เราอาจจะมาจากที่ต่างกัน เราอาจจะต้องมาแชร์โดยที่เราไม่ต้องเปลี่ยนอะไรตัวเองไปมาก จากการที่เราได้เป็นตัวของเรา มันก็มีบางส่วน ถ้าเรามีความพอเพียง พอดี

ต่อกัน มันเหมือนบางที่เราไปสร้างกฎใหม่ ผันจิตใจของแต่ละคนอีก เป็นการชี้แนะจนเกินไป ฟังแล้วมันก็ไม่สบายใจ”

(ครอบครัวที่ 2)

“เรียนรู้ชีวิตเขาเราจะได้อยู่กับเขาได้”

(ครอบครัวที่ 4)

“พี่ไม่อยากแบบว่าลูกมีอะไร ลูกโกหก ลูกไม่กล้าพูด ลูกปิด พยายามบอกตัวพ่อ เขามีอะไรให้พูดกับลูก เพราะเขาเป็นผู้ชาย พี่กลัวแบบว่าถ้าทำให้ลูกกลัวลูกจะไม่พูด คือบ้านพี่เองง่าย ๆ มีความสุข เพราะว่าเราคิดวางแผนไว้ตลอดเลย”

(ครอบครัวที่ 6)

ผนวกกับการให้ความสำคัญกับความสุขครอบครัวภายใต้อารมณ์หรืออุดมการณ์ คือการได้รับความรัก ความอบอุ่น ความปรารถนาดีต่อกันและกัน การได้รับความเห็นใจ ความห่วงใย ความช่วยเหลือต่อกันและกัน การได้รับความยินดี ชื่นชม ส่งเสริมต่อกันละกัน และการได้ให้ความดูแล พุดคุย ปรีกษา แนะนำเมื่อต้องตัดสินใจในเรื่องสำคัญ และการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันให้มากขึ้น

“กิจกรรมที่ได้ไปเที่ยวอะไรแบบนี้ เหมือนไปเที่ยวต่างจังหวัดกัน อยากไปด้วยกัน”

(ครอบครัวที่ 3)

“ก็ต้องหากิจกรรมเพิ่มเติมครับ อย่างว่าเนอะ ถ้าเราไม่ต้องดิ้นรนกันมาก กิจกรรมเราก็จะเยอะขึ้นเอง มีเวลาคุยกันมากกว่านี้ มันก็จะดี”

(ครอบครัวที่ 4)

“ทุกคนต้องวางมือจากโทรศัพท์ให้ได้ก่อน คือพี่ว่าโทรศัพท์แยงเวลาของครอบครัวเราไป”

(ครอบครัวที่ 6)

“จะทำอะไร จะคุยกันก่อน มันก็เป็นเรื่องปกติมาก ๆ มันอยู่กันมาแบบนี้อยู่แล้ว หมายถึงว่าก็คุยกันก่อน ฟังเหตุผลอะไรประมาณนี้”

(ครอบครัวที่ 7)

สุดท้ายเป็นความสุขครอบครัวภายใต้ความต้องการพื้นที่ใช้สอยในที่พักอาศัยที่เพียงพอ ร่วมด้วย สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาความสุขของครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พักอาศัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) แบบ Instrumental Case ถ่ายทอดผ่านรูปแบบเชิงพรรณนา (Descriptive) รูปแบบมุ่งการค้นหา (Exploratory) และรูปแบบมุ่งหาคำอธิบาย (Explanatory) ดังนั้นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในบทนี้เน้นทำความเข้าใจและแสดงรายละเอียดอย่างสมบูรณ์ของกรณีศึกษาเกี่ยวกับความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวที่พักอาศัย โดยมุ่งนำเสนอในภาพรวมของความเข้าใจถึงแก่นในบริบทของการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจความหมายของความสุขครอบครัวจากการอยู่อาศัยร่วมกันในที่พักอาศัยของครอบครัว และนำมาสู่เงื่อนไขของความสุขครอบครัวจากการอยู่อาศัยร่วมกันในที่พักอาศัยของครอบครัวที่ปรากฏ ตลอดจนแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัวจากการอยู่อาศัยร่วมกันในที่พักอาศัยของครอบครัวอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อตอบความมุ่งหมายของการวิจัยที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

ข้อมูลที่ได้รับจากกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือกลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มที่ 2 คือผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้การเลือกกรณีศึกษาแบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลักหรือเรียกว่าการเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (Purposeful sampling) คือกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักขึ้นมาก่อน จำนวน 1 ครอบครัว และหรือในลำดับต่อมาได้ทำการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ร่วมด้วย จนได้ข้อมูลสมบูรณ์เพียงพอต่อการวิเคราะห์ โดยยึดเอารูปแบบของครัวเรือน ที่แบ่งไว้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) ครัวเรือนเดี่ยว 2) ครัวเรือนขยาย และ 3) ครัวเรือนพิเศษ จับคู่กับประเภทของสถาบันครอบครัวที่พักอาศัย แบ่งไว้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) บ้านเรือน 2) ทาวน์เฮาส์หรือทาวน์โฮม 3) คอนโด อย่างน้อยรูปแบบและประเภทละ 1 ครอบครัว รวมทั้งหมด 8 ครอบครัว ดังได้นำเสนอดังนี้ ครอบครัวรูปแบบที่ 1 ครัวเรือนเดี่ยว มีจำนวน 5 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวที่ 1 ประเภทบ้านเรือน ครอบครัวที่ 2 ประเภทบ้านเรือน ครอบครัวที่ 3 ประเภทบ้านเรือน ครอบครัวที่ 4 ประเภททาวน์เฮาส์ และครอบครัวที่ 5 ประเภททาวน์โฮม ครอบครัวรูปแบบที่ 2 ครัวเรือนขยาย จำนวน 1 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวที่ 6 ประเภททาวน์โฮม และครอบครัวรูปแบบที่ 3 ครัวเรือนพิเศษ จำนวน 2 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวที่ 7 ประเภทบ้านเรือนและครอบครัวที่ 8 ประเภทคอนโด

1.สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วนตามความมุ่งหมายในการวิจัย เมื่อความสุขครอบครัวอยู่ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกัน และไม่ได้ขึ้นอยู่กับสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยโดยตรง ความสุขครอบครัวคือเป้าหมายปลายทางที่แสดงถึงความต้องการอันสูงสุดที่สมาชิกในครอบครัวทุกคนอยากได้ แต่ทุกคนในแต่ละครอบครัวหรือแต่ละครอบครัวล้วนมีความรู้สึกนึกคิด และแสดงออกมาไม่เหมือนกันว่าความสุขครอบครัวนั้นครอบคลุมหรือสิ้นสุดถึงที่ไหน เพื่อตอบความมุ่งหมายการวิจัยข้อที่ 1 ผู้วิจัยนำเสนอผ่านส่วนที่ 1 ความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

ส่วนที่ 1 ความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกัน สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

ความหมายของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

ความหมายในลักษณะที่ 1 ความสุขครอบครัวภายใต้สัมพันธภาพที่ดีของครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นความความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง และความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาหรือคู่ชีวิต และไม่ว่าอาศัยในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยแบบใด ความสุขภายในครอบครัวเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว อันประกอบด้วย การแสดงออกซึ่งรัก ความห่วงใย มีการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกัน จะส่งผลให้สุขภาพใจของทุกคนในบ้านแข็งแรง อันนำมาซึ่งความอบอุ่นและความสุขร่วมกันในครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทีป จิน๊ะ และคนอื่น ๆ (2562) ที่พบว่า การที่สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทางด้านความคิดซึ่งแสดงออกด้วยการรับรู้ รับฟัง และการยอมรับซึ่งกันและกัน ด้านความรู้สึก ซึ่งแสดงออกด้วยการไว้วางใจ ความเอาใจใส่ ห่วงใย ความรัก ความผูกพัน ความรู้สึกร่วมกัน และการมีเจตคติที่ดีต่อกัน ด้าน การปฏิบัติซึ่งแสดงออก ด้วยการใช้เวลาอยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือกัน พุดคุย และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ที่ส่งผล ให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นและมีความสุข

ความหมายในลักษณะที่ 2 ความสุขครอบครัวภายใต้ความเพียงพอของพื้นที่ใช้สอยในที่พักอาศัย

จิตวิทยาสภาพแวดล้อม คือ การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าเหมาะต่อการอยู่อาศัยและการดำเนินชีวิตประจำวัน ถือเป็นเส้นทางหนึ่งในความพยายามของการบอกเล่าถึงที่พักอาศัยที่นำมาซึ่งความสุขครอบครัว เพราะสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย ดังจะเห็นได้ว่า

สถาปัตยกรรมที่พักอาศัยมีหน้าที่หลักในการทำความเข้าใจและคำนึงถึงพฤติกรรมของผู้ใช้สอยนั้น พื้นที่ใช้สอยเพียงพอหรือพื้นที่ใช้สอยไม่เพียงพอ สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อาจวิเคราะห์ประเภทความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมด้วยสภาพแวดล้อมกายภาพออกได้ถึง 7 ด้านคือ 1) ด้านสภาวะแวดล้อม (Ambient Environment) เป็นคุณสมบัติเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสภาวะแวดล้อมทางด้านสรีรวิทยา และรวมไปถึงทางด้านจิตวิทยา โดยมนุษย์มีความจำกัดต่อระดับสภาวะต่างๆ 2) ด้านการรู้สึก (Sensational Environment) เป็นคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับระบบประสาทสัมผัสของมนุษย์ผ่านทางอวัยวะต่าง ๆ มนุษย์รับรู้คุณสมบัติของสภาพแวดล้อมผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 3) ด้านมิติ (Dimensional Environment) เป็นคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับมนุษย์ในด้านขนาด โดยเกี่ยวข้องกับสัดส่วนมนุษย์ทางสรีรวิทยาและทางจิตวิทยา นอกจากนี้ด้านมิติยังเกี่ยวกับระยะห่างระหว่างบุคคล ซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดอาณาเขตครอบครอง (territoriality) และพฤติกรรมการณ์เว้นที่ว่างส่วนบุคคล (personal space behavior) ระยะห่างระหว่างบ้านกับที่ทำงาน เป็นต้น 4) ด้านทิศทาง (Directional Environment) เป็นคุณสมบัติที่กำหนดตำแหน่งบุคคลกับสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้ทราบว่าต้องเดินทางหรือเคลื่อนที่ในทิศทางใด ทิศทางจึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมเกี่ยวกับการเคลื่อนที่ 5) ด้านสัญลักษณ์ (Symbolic Environment) เป็นคุณสมบัติที่สื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ อาจใช้ภาษาสื่อความหมาย 6) ด้านการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Interactive Environment) ความสัมพันธ์ทางสังคมทำให้เกิดสภาพแวดล้อมด้านปฏิสัมพันธ์ที่เป็นการกระทำระหว่างกัน โดยสภาพแวดล้อมมีผลต่อความสัมพันธ์ของคนในลักษณะส่งเสริมหรือขัดขวางการกระทำระหว่างกัน 7) ด้านการผสมผสานรวมกันทางวัฒนธรรม (Integrative Environment) เป็นคุณสมบัติทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรม (วิมลสิทธิ์ หรือ ยางกูร และคณะ, 2556) สอดคล้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวอันเป็นบุคคลกับสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย ด้วยความต้องการพื้นที่ใช้สอยในที่พักอาศัยแบ่งออกได้ 2 ด้าน คือ ด้านมิติเป็นคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับมนุษย์ในด้านขนาด ซึ่งเป็นคุณสมบัติเกี่ยวกับพื้นที่ใช้สอยที่เพียงพอและไม่เพียงพอ โดยเกี่ยวข้องกับสัดส่วนมนุษย์ทางสรีรวิทยาเพื่อให้สอดคล้องกับสัดส่วนมนุษย์ในการใช้งาน นอกจากนี้ด้านมิติที่เกี่ยวกับระยะห่างระหว่างบุคคล ซึ่งมีความสำคัญต่อการกำหนดอาณาเขตครอบครองและพฤติกรรมการณ์เว้นที่ว่างส่วนบุคคล ด้านการรู้สึก ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับระบบประสาทสัมผัสของมนุษย์ผ่านทางอวัยวะต่าง ๆ มนุษย์รับรู้คุณสมบัติผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การมองเห็นทางตา ได้ยินทางหู ได้กลิ่นทางจมูก รับรสทางลิ้น และการสัมผัสทางผิวหนัง

จะเห็นได้ว่า คนส่วนใหญ่ซื้อบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับครอบครัว พื้นที่ใช้สอยภายในบ้านจึงควรสอดคล้องกับจำนวนสมาชิกในบ้าน รวมถึงไลฟ์สไตล์การใช้ชีวิต ทำให้ผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์สร้างบ้านมาเพื่อตอบโจทย์กับความต้องการของผู้อยู่อาศัยหลากหลายรูปแบบ คนหนุ่มสาวหลายคนนิยมซื้อคอนโดมิเนียม ด้วยเหตุผล เช่น ใกล้ที่ทำงาน หรือเพื่อแยกความเป็นส่วนตัวออกมาจากครอบครัวใหญ่ ๆ ซึ่งส่วนใหญ่คอนโดมิเนียมมักอยู่ในทำเลเมือง ใกล้แหล่งธุรกิจ ใกล้รถไฟฟ้า สามารถเดินทางง่าย ๆ ด้วยระบบขนส่งสาธารณะ ในขณะที่คนที่อยู่คอนโดมิเนียมก็ไม่จำเป็นจะต้องมีรถยนต์ก็ได้

วิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองที่มีความเร่งรีบ และทำงานหนักในภาวะที่มีการแข่งขันสูงขึ้น ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบวิถีชีวิตหรือกิจกรรมภายในบ้านที่เปลี่ยนไป หลังจากเหนื่อยล้าจากการทำงานตลอดทั้งวันกลับมาบ้านก็ต้องการพักผ่อน ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อทำให้ความสำคัญของพื้นที่ส่วนตัวมากขึ้น เช่นขนาดพื้นที่ห้องนอนที่มีขนาดใหญ่ขึ้นและรูปแบบกิจกรรมที่เพิ่มมากขึ้นเช่น การที่ห้องนอนมีห้องน้ำในตัว พื้นที่ส่วนทำงาน หรือบริเวณพักผ่อนเพื่อความสะดวกสบาย ซึ่งในทางกลับกันพื้นที่ส่วนกลาง ที่ให้ความสำคัญน้อยลงเช่น ห้องครัวซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมในการทำอาหารลดลงเปลี่ยนเป็นการทานข้าวนอกบ้าน ในกลุ่มตัวอย่างบ้านสร้างเองในช่วง พ.ศ. 2541-2550 พบว่ามีเพียงครัวเบา (Pantry) เพียงเท่านั้น

ส่วนที่ 2 เจ็อนไขของความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

เจ็อนไขของความสุขครอบครัว คือหลักการหรือข้อตกลงที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อกำหนดทิศทางทางการเกิดพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากความต้องการของครอบครัวโดยประมวลจากความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัวที่กล่าวถึงความอยากได้หรือประสงค์ที่จะได้ เป็นความต้องการที่เกิดจากความรุ้และการเรียนรู้ผ่านบริบทการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความพึงพอใจร่วมกัน และจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางในการที่จะได้มาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ

สำหรับเจ็อนไขของความสุขครอบครัวภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยนั้น พบว่ามีดังนี้

1. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกัน

บทบาทหน้าที่ที่สมาชิกในครอบครัวพึงมีปฏิบัติต่อกันถือเป็นการให้ความเคารพกฎระเบียบต่อกันเองและสมาชิกในครอบครัวไปพร้อม ๆ กัน การปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกที่ควร ด้วยความรับผิดชอบตามสถานภาพของตนเอง นับตั้งแต่ทุกคนที่เป็นสมาชิกในครอบครัวมีหน้าที่และบทบาทของตนเอง และต้องตั้งใจปฏิบัติตนให้ดีที่สุด อาทิเช่น สมาชิกทุกคนในครอบครัวควรมีส่วนเข้าไปร่วมรับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสถานะความเป็นอยู่ เรื่อง

รายรับ รายจ่าย ค่าใช้จ่ายที่ต้องรับผิดชอบ เมื่อมีปัญหาที่จะได้ปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อคิดหาทางแก้ปัญหาได้ทัน่วงทีหรือทำให้ขึ้น (กุลภา วัจนสาระ, 2554) มีการตกลงแบ่งหน้าที่งาน โดยมอบหมายงานให้เหมาะสมกับจำนวน วัยและความสามารถของสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้ผู้รับมอบหมายงานปฏิบัติได้เต็มใจและเต็มกำลัง เป็นต้น และด้วยการคงไว้ด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา อาทิเช่น สมาชิกในครอบครัวที่อายุน้อยกว่าหรืออ่อนอาวุโสกว่า ควรให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโส ถือเป็นกาให้ความเคารพในประสบการณ์ชีวิตมากกว่า ควรมีส่วนร่วมการระแวงและประพฤติตนได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ เป็นต้น (จิราพร ชมพิกุล, ปราณี สุทธิสุนทร, เกรียงศักดิ์ ชือเลื่อม และ ดุชนิ ดามี, 2552) ดังจะยกตัวอย่างในหน้าที่และบทบาทในฐานะพ่อแม่ พ่อแม่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาอยู่ร่วมกับลูก หรือมีเวลาอยู่ร่วมกับลูกแต่ไม่สามารถใช้เวลาที่มืออยู่ได้อย่างมีคุณภาพ ก็เหมือนกับต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้การอยู่ร่วมกันไม่มีความสุข การที่สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อกับแม่ มีวิธีการหรือจัดกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวอย่างมีคุณภาพ ก็จะทำให้ มีชีวิตที่เป็นสุขยิ่งขึ้น

2. การปรับตัวและทำใจยอมรับการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว

การทำใจยอมรับและปรับตัวต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอันประกอบด้วย 1) ความพึงพอใจร่วมกัน หมายถึง ความพอใจที่จะมีความสัมพันธ์ต่อกัน เกิดเป็นความชอบพอระหว่างบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลขึ้นอยู่กับผลประโยชน์และผลเสียที่ทั้ง 2 ฝ่ายต่างจะได้รับ โดยบุคคลจะคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่ตนควรได้รับ เมื่อประเมินแล้วรู้สึกว่าคุณได้รับผลประโยชน์ไม่เป็นไปตามระดับที่ตนคาดหวังไว้ก็จะเป็นไม่มีความสุข 2) ความเอื้อเฟื้อ คือ การที่บุคคลได้ให้ประโยชน์ของตนเองต่อผู้อื่น เพื่อให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ต้องการ ซึ่งการให้จะทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกที่ดีต่อผู้ให้ ความสัมพันธ์จะคงอยู่ 3) ความไว้วางใจ การไว้วางใจเป็นสิ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากขึ้น 4) บรรทัดฐานส่วนบุคคล คนทุกคนย่อมมีบรรทัดฐานส่วนตัวที่ตนยึดมั่นและ การแสดงออก พบว่าคนที่มีความสัมพันธ์กันจะมีบรรทัดฐานส่วนตัวใกล้เคียงกัน (พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีลสุทฺโธ และรัชชานนท์ ศุภพงศ์พิเชฐ, 2558) สอดคล้องกับสิ่งที่คอยขับเคลื่อนให้สมาชิกในครอบครัวมีความสุข โดยต้องยินดีที่จะรับรู้ว่าคุณและคนที่อยู่รอบข้างนั้นล้วนมีนิสัยใจคอที่แตกต่างกันออกไป อาจจะมีส่วนที่คล้ายคลึงกันหรือแม้กระทั่งไม่เหมือนกันเลยโดยสิ้นเชิง เริ่มต้นจากการคอยสังเกตรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน ความพยายามหมั่นคอยสังเกต เอาใจใส่ตัวเองและคนรอบข้างนั้น ไม่ถือว่าเป็นการจับจ้องหรือตรวจค้น หาสิ่งผิดปกติในตัวเองและคนรอบข้าง แต่เป็นการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เอาใจเราไปใส่ใจเขาให้มากขึ้น สิ่งนี้อาจช่วยให้เกิดความรู้จักหรือรู้จักตัวเองและคนรอบข้างได้ดีขึ้น เพราะการรู้จัก

หรือใจจะทำให้ปฏิบัติตัวถูก แบบทราบทางลมล่วงหน้าว่าควรทำอย่างไร ควรไปทางไหน ต่อมาคือ การแลกเปลี่ยนและปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน ทั้งนี้เป็นปฏิบัติควบคู่กันไปกับการคอยสังเกตรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน เพราะถึงจะพยายามหมั่นสังเกตกันก็ไม่สามารถเข้าถึงตัวตนของคนที่อยู่รอบข้างได้ อาจจะทำอาชีพการเปิดเผยถึงความต้องการของตนเอง แลกเปลี่ยนกันโดยการบอกกล่าวด้วยวาจา เพื่อให้เกิดเห็นทิศทางในการพยายามปรับตัวต่อปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและคนรอบข้าง ไม่ว่าจะปัญหานั้นจะเป็นปัญหาของบุคลิกภาพ และพฤติกรรมครอบครัว ที่อาจจะประกอบด้วยส่วนของความต้องการหรือส่วนของอารมณ์ ให้เหมาะสมกับบริบทการอยู่ร่วมกัน เมื่อปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกันแล้ว สุดท้ายจะกลายเป็นการเกิดความคุ้นเคยในรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน หากกล่าวได้ว่าเป็น การฝึกฝนความรู้สึกร่วมกันและกัน อาจจะทำให้รู้สึกว่าการกำลังมุ่งไปในทางเดียวกัน ไม่เกิดความ ระวัง สงสัย สบายใจหรือไม่อึดอัดใจ และมีความมั่นใจ ไว้วางใจ เชื่อใจกัน ใช้ชีวิตตามปกติ ไม่ต้อง นัดแนะกันเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังคงเกิดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ติดค้ำใจ ไม่ถือสา ความคิดหุยมหิมของคนรอบข้าง จนสามารถอยู่ในบริบทการอยู่ร่วมกันนั้น ๆ ได้อย่างมีความสุข

3. การไม่รุกล้ำพื้นที่ส่วนตัว

ความต้องการพื้นที่ใช้สอย นับว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการในบริบทของการ อยู่ร่วมกัน การกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยภายในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย นอกจากจะ เปลี่ยนตามความจำเป็นของบริบทการอยู่ร่วมกันของครอบครัวแล้ว สิ่งสำคัญเป็นอย่างมากที่จะ เป็นตัวกำหนดก็คือ พื้นที่ใช้สอยที่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกใน ที่มีต่อพื้นที่ใช้สอยที่ เพียงพอต่อความต้องการแล้ว ยังคงอ้างถึงความต้องการพื้นที่ใช้สอย ส่วนตัวที่เพียงพอ และ ต้องการพื้นที่ใช้สอยส่วนรวมที่เพียงพอ ตามทฤษฎีความต้องการ (theory of need) ของมนุษย์ ซึ่งเป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ถูกพัฒนาขึ้นโดย อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) นักจิตวิทยา กลุ่มมนุษยนิยมแห่งมหาวิทยาลัยแบรนดีส์ ประกอบด้วยลำดับขั้นความต้องการ 5 ขั้น โดยมีความ สอดคล้องกับขั้นที่ 1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) ซึ่งเป็นตัวกำหนดทั้ง พฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคล และการมีอาณาเขตครอบครอง ต่างก็แสดงระยะห่างที่สมาชิกใน ครอบครัวหรือบุคคลสร้างขึ้นเพื่อป้องกันการล่วงล้ำภาวะเป็นส่วนตัว หรือเพื่อป้องกันอาณาเขต ส่วนตัวจากการถูกบุกรุกโดยสมาชิกในครอบครัวคนอื่นหรือบุคคลภายนอกนั่นเอง ดังนั้นความ ต้องการทั้งสองจึงมีความสำคัญต่อการช่วยให้พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในบริบทการอยู่ร่วมกันให้ดำเนิน ไปได้อย่างปกติ หากไม่มีการกำหนดขอบเขตรอบตัวบุคคล หรือไม่มีอาณาเขตครอบครองเกิดขึ้น ในครอบครัวก็อาจจะเกิดความวุ่นวายเนื่องจากสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลไม่เคารพสิทธิซึ่งกัน

และกัน มีการล่งล้ำพื้นที่ส่วนบุคคล เกิดการบุกรุกพื้นที่ที่มีผู้ครอบครองอยู่ และส่งผลให้บุคคลไม่สามารถมีภาวะเป็นส่วนตัว ความต้องการภาวะเป็นส่วนตัวกำหนดการเลือกควบคุมการเข้าถึงจากสมาชิกในครอบครัวคนอื่นหรือบุคคลภายนอก โดยบุคคลมักอาศัยความพึงพอใจในการเลือกควบคุมการเข้าถึงของความสัมพันธ์จากผู้อื่น ผ่านช่องทางในการสื่อสารทั้งจากการมองเห็นและการได้ยิน และในขณะเดียวกันก็มีการเลือกควบคุมการส่งออกความสัมพันธ์จากตัวสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลเอง ทำให้ต้องคงไว้ซึ่งระยะห่างระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนที่เหมาะสม ดังนั้นหากมีความหนาแน่นสูง โดยเกิดจากมีจำนวนคนมากในพื้นที่ที่จำกัด ย่อมส่งผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกแออัด เป็นการตอบสนองในทางจิตวิทยาหรือเป็นความรู้สึกในทางลบ (Negative feelings) ที่มีต่อความหนาแน่น เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ของมนุษย์ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรู้สึกแออัดมีหลายประการ ซึ่งเป็นความรู้สึกในทางลบจนกลายเป็นความเครียด ซึ่งมีผลมาจากการตอบสนองของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อมที่มีความกดดันสูง ความเครียดของมนุษย์มีผลมาจากการกระทำระหว่างกันของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมที่มีความตึงเครียด หรือมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและเกิดการคุกคามต่อความเป็นอยู่ที่เหมาะสมของมนุษย์ ด้วยความหนาแน่นที่เกิดขึ้น นำไปสู่การทำลายการมีอาณาเขตครอบครองทำลายพฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคล และการมีภาวะเป็นส่วนตัว (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร และคณะ, 2556) มีข้อสังเกตถึงพฤติกรรมเว้นที่ว่างส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการมีอาณาเขตครอบครอง โดยจัดเป็นหน่วยเล็กที่สุดของอาณาเขตครอบครอง เนื่องจากต่างก็มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของระยะห่างรอบตัวบุคคล และเป็นพื้นที่ที่เป็นอาณาเขตของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มคน แต่อาจมีความแตกต่างกันที่เป็นขอบเขตที่เว้นที่ว่างส่วนบุคคลที่อยู่รอบตัวเป็นอาณาเขตที่เคลื่อนย้ายไปได้ตามการเคลื่อนตำแหน่งของร่างกายและเป็นขอบเขตคล้ายฟองอากาศที่มองไม่เห็น (Invisible bubble) ได้ชัดเจนอย่างในขอบเขตของการมีอาณาเขตครอบครองของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มักเป็นพื้นที่หรือขอบเขตที่รับรู้และมองเห็นได้จากการกำหนดเครื่องหมายเพื่อแสดงอาณาเขต

ส่วนที่ 3 แนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกัน สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย

หนทางที่วางไว้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติการณ์เสริมสร้างความสุขครอบครัว คือการค้นหาวิธีการที่จะให้สัมพันธ์ภาพครอบครัวหรือการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวนั้นเกิดความสุขครอบครัวที่ยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้พบว่า การแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่อกันในครัวเรือนขยายมีความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนมากกว่าครัวเรือนพิเศษและครัวเรือนเดี่ยวตามลำดับ โดยจะเห็นได้ว่าการที่ครัวเรือนขยายมีสมาชิกมากกว่าทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่หลากหลายการ

แสดงออก ทำให้เกิดปัญหาการรักษาความสัมพันธ์ได้ไม่ดีเท่าที่ควร จำเป็นต้องเลือกปฏิบัติต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหลักไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเอาไว้ สัมพันธภาพครัวเรือนเริ่มเสื่อมลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว จากครัวเรือนขยายอันประกอบด้วยสมาชิกหลายรุ่นอายุที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านเป็นครอบครัวเดียวกัน มีความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่น รักใคร่ ประองดอง คอยประสานความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยส่วนใหญ่จะมีเวลาให้แก่กันเมื่อเสร็จจากการทำงาน ก็จะมาทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัวและเครือญาติ แต่รูปแบบของครัวเรือนขยายมีน้อยลงมาก กลายเป็นครัวเรือนเดี่ยวหรือครัวเรือนพิเศษมากขึ้น ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวเพียง 1-2 รุ่นอายุ ส่งผลให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลง จำนวนสมาชิกในครอบครัวและเครือญาติลดลง ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดน้อยลงอย่างแปรผันตามกัน แนวโน้มครัวเรือนเดี่ยวและครัวเรือนพิเศษจะนำมาซึ่งการสลายตัวของบริบทการอยู่ร่วมกันภายใต้สถาปัตยกรรมที่พักอาศัย สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงครอบครัวที่มีสาเหตุมาจากเรื่องการแต่งงาน การหย่าร้าง และขนาดครอบครัว ในปัจจุบันคนไทยมีลูกน้อยลงและครอบครัวไทยมีขนาดเล็กลง การเริ่มต้นครอบครัวหรือการแต่งงานก็ถูกชะลอออกไปมากขึ้น ๆ และอีกหลายคนที่ได้ล้มรสของการอยู่ในครอบครัวแล้วกลับเลือกที่จะถอยห่างออกจากความสัมพันธ์กับคู่ที่ตัวเองสร้างขึ้น โดยถือเอาความเป็นอิสระและผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ทำให้แนวโน้มการหย่าร้างสูงขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน (อมรา สุนทรธาดา และสุพัทธรา เลิศชัยเพชร, 2552) ทั้งนี้ “พฤติกรรมครอบครัว” และ “พฤติกรรมครัวเรือน” แตกต่างกันเนื่องจากพฤติกรรมที่ทำให้เกิดเป็นครอบครัวได้แก่ การแต่งงาน การมีบุตร และการหย่าร้าง และพฤติกรรมที่ทำให้เกิดเป็นครัวเรือนได้แก่ลักษณะการอยู่และกินร่วมกันของกลุ่มคนที่มีหรือไม่มีความสัมพันธ์กันแบบต่างๆ ดังนั้น ถ้าจะพูดถึงการเปลี่ยนแปลงครอบครัวและครัวเรือน เราจึงต้องพูดถึงมิติสำคัญอย่างน้อย 4 ด้านต่อไปนี้ คือ 1) ด้านการแต่งงาน 2) ด้านความมั่นคงหรือไม่มั่นคงของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา หรือคู่อยู่กิน 3) ด้านขนาดครอบครัว ซึ่งในที่นี้หมายถึงเรื่องจำนวนบุตรที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกัน หรือต่างบิดามารดากัน 4) ด้านรูปแบบการอยู่อาศัย หรือเรื่องของโครงสร้างและองค์ประกอบครัวเรือน กล่าวคือการอยู่กันเป็นครัวเรือนขยายและครัวเรือนเดี่ยว (ชาย โพธิ์สิตา, 2552) ครอบครัวใช้เวลาอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกันน้อยลง ดูแล พุดคุย ชื่นชม ยินดี เห็นใจ ห่วงใย ช่วยเหลือเกื้อกูลกันน้อยลง มอบความรัก ความอบอุ่น ความปรารถนาดีต่อกันและกันน้อยลง และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัวน้อยลง เป็นต้น เนื่องด้วยมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหละหลวม ไม่เหนียวแน่น จากการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันไม่เพียงพอ คงหลงเหลือ

เพียงการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อตนเองและครอบครัว เพื่อ
 ระดับประคองความสุขครอบครัวเท่านั้น

แนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัวของครัวเรือนเดี่ยว ครัวเรือนขยาย และ
 ครัวเรือนพิเศษ ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย อาจจะต้องเริ่มต้นจาก
 ความสุขครอบครัวภายใต้การทำใจยอมรับและปรับตัว กล่าวคือต้องคอยสังเกตรูปแบบการใช้ชีวิต
 ของกันและกัน เรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา เอาใจเราไปใส่ใจเขาให้มากขึ้น สิ่ง
 นี้อาจช่วยให้เกิดความรู้จักหรือรู้จักตัวเองและคนรอบข้างได้ดีขึ้น เพราะการรู้จักหรือใจจะทำให้
 ปฏิบัติตัวถูกต้องและเหมาะสมของบริบท ต้องแลกเปลี่ยนและปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการใช้ชีวิต
 ของกันและกัน ถือว่าเป็นปฏิบัติควบคู่กันไปกับการคอยสังเกตรูปแบบการใช้ชีวิตของกันและกัน
 เพราะถึงจะพยายามหมั่นสังเกตกันก็ไม่สามารถเข้าถึงตัวตนของคนที่อยู่รอบข้างได้ อาจจะทำ
 การเปิดเผยถึงความต้องการของตนเอง และในท้ายที่สุดต้องทำให้เกิดความคุ้นชินในรูปแบบการใช้
 ชีวิตของกันและกัน เป็นการฝึกฝนเอาใจใส่ในเรื่องของความรู้สึกซึ่งกันและกัน อาจจะทำให้รู้สึก
 กำลังมองเห็นในสิ่งเดียวกัน ไม่เกิดความสงสัย ระวัง มีความสบายใจหรือไม่อึดอัดใจ และมีความ
 ไว้วางใจ เชื่อใจกัน มั่นใจ ใช้ชีวิตตามปกติ ไม่ต้องนัดแนะกันให้เป็นพิเศษนอกจากนี้ยังคงเกิดความ
 เป็นตัวของตัวเอง ไม่ติดค้างคาใจ ไม่ถือสาความคิดหยาบหยาบของครอบครัว จนสามารถอยู่ใน
 บริบทการอยู่ร่วมกันนั้น ๆ ได้อย่างมีความสุข ผนวกกับการให้ความสำคัญกับความสุขครอบครัว
 ภายใต้อารมณ์หรืออุดมการณ์ คือการได้รับความรัก ความอบอุ่น ความปรารถนาดีต่อกันและกัน
 การได้รับความเห็นใจ ความห่วงใย ความช่วยเหลือต่อกันและกัน การได้รับความยินดี ชื่นชม
 ส่งเสริมต่อกันละกัน และการได้ให้ความดูแล พุดคุย ปรีกษา แนะนำเมื่อต้องตัดสินใจในเรื่อง
 สำคัญ และการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันให้มากขึ้น สุดท้ายเป็นความสุขครอบครัวภายใต้
 ความต้องการพื้นที่ใช้สอยในที่พักอาศัยที่เพียงพอพร้อมด้วย สมาชิกในครอบครัวมีส่วนสำคัญใน
 การกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาความสุขครอบครัว ภายใต้บริบทการอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย
 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะจากงานวิจัยใน 2 ส่วน ได้แก่ ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติและ
 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงข้อค้นพบและคำอธิบายจากการมองเห็นบริบทการ
 อยู่ร่วมกันของครอบครัว ทำความเข้าใจความหมายของความสุขครอบครัวและเงื่อนไขความสุข

ครอบครัว ข้อค้นพบและคำอธิบายเหล่านี้มีส่วนช่วยสมาชิกในครอบครัว สถาปนิก นักออกแบบ อสังหาริมทรัพย์ นำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความสุขครอบครัว ภายใต้ชายคาสถาปัตยกรรมที่พักอาศัย ดังนี้

ประการแรก จากผลการวิจัยพบว่าความสุขครอบครัวเกิดขึ้นจากสัมพันธภาพที่ดีของครอบครัว อันประกอบด้วย การแสดงออกซึ่งรัก ความห่วงใย มีการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกัน ดังนั้น ไม่ว่าจะครอบครัวจะอาศัยอยู่ในรูปแบบที่พักอาศัยแบบใดก็ตาม เพียงมีการแสดงออกซึ่งรักความห่วงใยต่อกัน ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และการเคารพกฎระเบียบต่อกันปรับตัวและทำใจยอมรับการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว และไม่รุกรานพื้นที่ส่วนตัวของกันและกัน ซึ่งจะนำมาซึ่งความสุขในครอบครัว

ประการสอง จากผลการวิจัยพบว่าความสุขครอบครัวเกิดขึ้นจากความความต้องการพื้นที่ใช้สอยของการอยู่ร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวเมื่อต้องอาศัยอยู่ร่วมกันในสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยต่างมีความต้องการพื้นที่ใช้สอยที่เพียงพอ ไม่ว่าจะพื้นที่ใช้สอยส่วนตัวหรือพื้นที่ใช้สอยส่วนร่วม จำเป็นต้องการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใช้สอยร่วมกัน ซึ่งพฤติกรรมครอบครัวจะเป็นตัวกำหนดการเว้นที่ว่างส่วนตัวและอาณาเขตครอบครองส่วนตัว จนกลายเป็นระยะห่างที่สมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลสร้างขึ้นเพื่อป้องกันการล่วงล้ำภาวะเป็นส่วนตัวต่อบริบทการอยู่ร่วมกัน ดังนั้น การออกแบบพื้นที่ใช้สอย ก็คือ การทำให้เกิดความสมดุลกันระหว่างความต้องการที่ขัดแย้งกัน ของสมาชิกในครอบครัว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ด้วยข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้ที่เก็บข้อมูลประเภทของสถาปัตยกรรมที่พักอาศัยในแต่ละรูปแบบครัวเรือนได้ไม่ครอบคลุม เช่น ครัวเรือนขยาย มีเพียงรูปแบบที่พักอาศัยประเภททาวน์โฮม หรือรูปแบบคอนโดมีเนียมเพียงในครัวเรือนพิเศษเท่านั้น ทำให้ยังขาดข้อมูลที่ลุ่มลึกและเพียงพอต่อการนำมาเปรียบเทียบผลการศึกษา ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป อาจต้องพิจารณาในจุดนี้และศึกษาอยากครอบคลุม เพื่อให้ได้ความหมาย เจาะลึก และแนวทางส่งเสริมความสุขในครัวเรือนแต่ละประเภทที่พักอาศัยอย่างครอบคลุม

บรรณานุกรม

- Cheng, T. C., Powdthavee, N., & Oswald, A. J. (2017). Longitudinal Evidence for a Midlife Nadir in Human Well-being: Results from Four Data Sets. *The Economic Journal*, 127(599), 126-142.
- Dunn, E. W., Aknin, L. B., & Norton, M. I. (2008). Spending money on others promotes happiness. *Science*, 319, 1687-1688.
- Easterlin, R. A. (1974). Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence. *Nations and households in economic growth*, 89, 89-135.
- Esteban, O., & Max, R. (2018). Happiness and Life Satisfaction.
<https://ourworldindata.org/happiness-and-life-satisfaction>
- Goode, W. (1963). *World Revolution and Family Patterns*. New York: Free Press.
- Kahneman, D., & Deaton, A. (2010). *High income improves evaluation of life but not emotional well-being*. Paper presented at the Proceedings of the national academy of sciences.
- Lyubomirsky, S. (2008). *The How of Happiness: A Scientific Approach to Getting the Life You Want*. New York: The Penguin Press.
- Veenhoven, R. (2000). The four qualities of life: Ordering concepts and measures of the good life. *Journal of Happiness Studies*, 1, 1-39.
- กัณฐิกา ชัยสวัสดิ์. (2546). ภาวะความสุขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของหญิงตั้งครรภ์ที่มาฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. (วิทยานิพนธ์ วท.ม. สุขภาพจิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
- กัลยาณี เสนาสุ. (2559). รายงานวิจัยปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสุขของคนไทย. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ. Retrieved
- กุลภา วจนสาระ. (2554). ภาพและชีวิตครอบครัวในสังคมไทย : รายงานสังเคราะห์จากฐานข้อมูล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม. Retrieved
- จิราพร ชมพิบูล, ปราณิ สุทธิสุนทร, เกรียงศักดิ์ ชื้อเลื่อม, และ ดุชนันต์ คำมี. (2552). สัมพันธภาพในครอบครัวไทย. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการ สาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ชาย โฟธิสิตา. (2552). เกิดอะไรขึ้นกับครอบครัว ประชากรและสังคม2552: ครอบครัวไทยใน สถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร (ชาย โฟธิสิตา และ สุชาดา ทวีสิทธิ์). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชาย โฟธิสิตา. (2554). การเปลี่ยนแปลงครอบครัวและครัวเรือนไทย : เรา (ไม่) รู้อะไร? Paper presented at the การประชุมจุดเปลี่ยนประชากร จุดเปลี่ยนสังคมไทย, นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชุติมา ศรีอรุณ, และ ไตรรัตน์ จารุทัศน์. (2563). แนวทางการเสริมสร้างสุขภาวะเชิงสถาปัตยกรรมของผู้อยู่อาศัยในอาคารชุดในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา โครงการ เดอะรूम สุขุมวิท 69 และ เดอะรूम สาทร-ถนนปั้น. *สารศาสตร์*, 2563(2), 314-327.
- ณัฐวุฒิ เผ่าทวี. (2561). *THE HAPPINESS MANUAL* พฤติกรรมความสุข. กรุงเทพฯ: : สำนักพิมพ์ แชลมอน.
- ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล. (2549). สุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health). <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=140405>
- ดารุณี จงอุดมการณ์, และ คณะ. (2560). การรับรู้ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย: การวิจัยเชิงคุณภาพ วารสารพยาบาลศาสตร์และสุขภาพ, 40(1), 15-29.
- ดุษฎี โยเหลา. (2557). เอกสารประกอบข้อเสนอโครงการงานวิจัย เรื่องรูปแบบพฤติกรรมความชอบ และวัฒนธรรมที่แตกต่างของรุ่นอายุที่อยู่ร่วมกันในครอบครัวอย่างมีความสุขในเขต กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ต้นข้าว ปาณินท์. (2553). คนและความคิดทางสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ.
- ธีรสิขณณ์ สิรินาคำรุ่ง. (2556). สุขภาวะของผู้สูงอายุอันเนื่องมาจากที่อยู่อาศัย ครอบครัว และชุมชน. (วิทยานิพนธ์ วท.ม. ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์). คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พนิดา คະชา. (2551). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลศูนย์ในเขตภาคตะวันออก. (วิทยานิพนธ์ พย.ม. การบริหารการพยาบาล). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี.
- ภมรพรรณ ยูระยาตร์. (2554). การศึกษาและพัฒนาความผาสุกทางใจของนิสิตในมหาวิทยาลัย. (ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. , กรุงเทพฯ.

รศรินทร์ เกรย์, วรชัย ทองไทย, และ เหวตี สุวรรณนพเก้า. (2553). ความสุขเป็นสากล. กรุงเทพฯ:

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

เริงชัย ต้นสุชาติ, และ ธรณชนก คำแก้ว. (2552). ดัชนีวัดความสุขและความอยู่ดีมีสุขของสมาชิก

ชุมชนในมูลนิธิโครงการหลวง. วารสารเศรษฐศาสตร์, 13(2).

วิมลสิทธิ์ หรยงกูร, บุษกร เสธฐวรกิจ, และ ศิวาพร กลิ่นมาลัย. (2556). จิตวิทยาสภาพแวดล้อม :

มูลฐานการสร้างสรรค์และจัดการสภาพแวดล้อมน่าอยู่อาศัย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จี.บี.พี เซ็นเตอร์.

สมบูรณ์ ศิริประชัย. (2554). ก้าวไปให้พ้นแนวคิดกระแสหลักความอยู่ดีมีสุข แนวคิดการชี้วัดชนบท

กับเมืองสู่ความอยู่ดีมีสุข. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา.

สาสินี เทพสุวรรณ, ณัฐจิรา ทองเจริญชูพงศ์, และ รศรินทร์ เกรย์. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อ

ความเครียดและความสุขในการดูแลผู้สูงอายุ. วารสารประชากร, 4(1).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ

สังคม ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. http://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=3783.

สุภัทนา สิ้นสวัสดิ์, และ พนมพร พุ่มจันทร์. (2557). ครอบครั้ว : การจัดการความขัดแย้งของคู่สมรส

เพื่อการครองรักอย่างยั่งยืน วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 40(2).

โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2554). เทคโนโลยีสารสนเทศกับความสุข: บทบาทของจริยธรรมกับระบบ

คุณค่าในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา.

อมรา สุนทรธาดา, และ สุพัตรา เลิศชัยเพชร. (2552). การลดลงของครอบครัวสามช่วงวัยใน

สังคมไทย: นัยเชิงนโยบาย ประชากรและสังคม 2552: ครอบครั้วไทยในสถานการณ์เปลี่ยนแปลง

ผ่านทางสังคมและประชากร (ชาย โพธิ์สีตา และ สุชาดา ทวีสิทธิ์ บรรณาธิการ). นครปฐม:

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายเอนกพงศ์ อธิธิจันทร์
วัน เดือน ปี เกิด	10 กันยายน 2532
สถานที่เกิด	จังหวัดอุดรธานี
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2555 สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม จาก คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมือง และนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2564 วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ จาก สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ที่อยู่ปัจจุบัน	321 หมู่ 14 ตำบลหนองนาคำ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 41000

